

R-EVOLUCIÓ

A.C. FALLA TEODORO LLORENTE 2025

MANXETA

Edita:

Associació Cultural Falla Teodoro Llorente

Direcció:

Rocío Noverques i Rosario Gómez

Equip Coordinador:

Rosario Gómez, Rocío Noverques, Ruth Sesé, Mercedes Alonso i Juan Delgado

Autors del assajos:

Eva Blasco: Consellera Delegada d'Europa Travel i Presidenta de CEV València

Núria Bueno: Fallera Major FJFS 2024 i professora en un col·legi local

María José Carrera: Tinenta primera d'alcaldia l'Ajuntament de Sagunt i regidora responsable de personal, transparència, Policia Local, Protecció civil, SAIC i servicis generals i noves tecnologies

Rut García: Fallera Major i infermera a l'Hospital de Sagunt

Elvira Graullera: Delegada Europa Press Comunitat Valenciana

Lauren Izquierdo: Periodista, escriptora i prescriptora de moda

Nathalie Martín: Presidenta de la nostra comissió i comercial

Marta Martínez: Gerent d'empreses en entitat bancària

Diti Raya: Influencer i directora d'estratègia creativa

Cristina Rodríguez: Directora del CEIP Ausiàs March i antiga alumna del CEIP Mediterrani

Marta Suescun: Farmacèutica especialista en Anàlisis Clíniques a l'Hospital de Sagunt

Margarita Soler: Presidenta del Consell Jurídic Consultiu de la Comunitat Valenciana.

Fotografies:

Belén Caballero, Ruth M. Tavera i la comissió de l'A.C. Falla Teodoro Llorente

Disseny de la portada i maquetació

Eureka Soluciones

Poesia

Rocío Noverques

Crítica

Borja Martínez i Adrián Luna

Justificació de la tirada

300 exemplars

Dipòsit legal

V-466-2017

Col·laboren

AJUNTAMENT DE SAGUNT

D | Diputació
V | de València

Difussió digital: es pot descarregar el nostre llibret i consultar-ho en línia en internet en la web de FJFS link: <https://fjfs.es/pdfs/lilibrets/lilibret-TeodoroLlorente-25.pdf>

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025.

A més, aquest llibret i els seus articles participen en els Premis de Lletres Falleres (www.lletresfalleres.org).

El Gabinet de Promoció i Ús del Valencià de l'Ajuntament de Sagunt ha sigut l'encarregat de la revisió dels textos.

Les opinions expressades pels autors dels articles són lliures, la comissió no s'identifica necessàriament amb ells.

PHOTO

Libret 2025

ÍNDEX

PRÒLEG
04

DISSENY I
REVOLUCIÓ
08

SALUTACIONS
14

QUI I
COM SOM
26

UNA SOCIETAT
R-EVOLUCIONADA

100

COL·LABOREN

188

AGENDA D'ACTES

223

Pròleg

L'any 2025 marca el final del primer quart del segle XXI. Un quart de segle que, com tot cicle temporal, s'ha teixit amb les seues llums i ombres, amb els seus avanços i retrocessos, amb les seues promeses complides i les seues promeses incomplides. Aquest és també l'últim any abans que celebrem mig segle d'existència, un aniversari que, d'alguna manera, ens convida a fer una pausa i mirar arrere. Però més enllà de la nostàlgia, més enllà del que va ser, el veritable repte està a reflexionar sobre el que estem sent i el que serem.

El temps, com sempre, es desplega davant nosaltres amb els seus 365 dies indestructibles, però qui no sent que el pas dels dies és cada vegada més vertiginós? Potser no és que els anys s'acurten, sinó que l'univers d'experiències, de canvis, de novetats que vivim sembla expandir-se

sense parar. Hui tot és més immediat, més accessible, més pròxim, gràcies a un oceà d'informació que circula a la velocitat de la llum i a la multiplicitat de canals a través dels quals ens connectem al món. La globalització, les xarxes socials, les noves tecnologies han fet que el llunyà es torne pròxim i que l'efímer se senta etern. Res sembla escapar-se de la nostra mirada, perquè tot, d'alguna manera, ens toca, ens afecta, ens transforma.

Vivim a una velocitat de "revolucions" molt major que la que van conèixer els nostres pares, i per descomptat, que la dels seus pares. No és només una qüestió d'avanços tecnològics o de canvis socials evidents. És, en gran manera, una qüestió de ritme, d'acceleració del temps viscut. Però la gran interrogant és: realment hem evolucionat? O només ens deixem arrossegar pel corrent d'un

canvi que sembla més superficial que profund? Perquè l'evolució no és només un canvi de forma; és un canvi de fons, és una transformació en la qual cadascun de nosaltres juga un paper crucial.

Ens trobem davant una dicotomia: d'una banda, està l'aparent progrés, les noves ferramentes, les tecnologies que faciliten les nostres vides i obrin portes que abans ni imaginàvem. D'altra banda, està la inquietud de si, enmig de tot aquest remolí, estem millorant com a éssers humans, com a societat. Som capaços d'aprofitar el que tenim al nostre abast per a generar un canvi genuí, o sim-

des de la cultura popular, especialment des d'una de les celebracions més emblemàtiques de la nostra identitat col·lectiva: les Falles. Com una de les festes més profundes i complexes de la nostra societat, les Falles no sols són una explosió de foc, color i tradició, sinó també un espill de la societat que les viu i les modela any rere any. En els seus monuments, les seues crítiques, en la seua efervescència i el seu art, podem trobar reflexos de la "r-evolució" que ens ocupa.

La pregunta que ens trau el cap és senzilla però profunda: ens estem movent amb els temps, o només ens estem

PERQUÈ EL VELL I EL NOU NO S'OPOSEN. SINÓ QUE S'ENTRELLACEN.
ES RETROALIMENTEN. ES MUTEN. D'ACÍ LA "R-EVOLUCIÓ": UNA
REVOLUCIÓ QUE NO DESTRUEIX. SINÓ QUE TRANSFORMA

plement ens acomodem en la comoditat que ens ofereixen els avanços, sense qüestionar el seu veritable impacte? Estem realment evolucionant, o només ens adaptem, sense moure'ns en el fons, a la inèrcia del dia a dia?

enguany el nostre llibret és, en molts sentits, una reflexió sobre eixos qüestionaments. És una invitació a observar els canvis que ens travessen des de múltiples perspectives: des de la política, l'esport, l'àmbit empresarial, els mitjans de comunicació, la publicitat, i, per descomptat,

adaptant a ells? Estem sent conscients dels canvis que estem vivint, o simplement seguim el flux del moment, sense qüestionar-lo, sense donar-li forma? El llibret que té entre les seues mans no pretén donar respostes definitives, perquè sabem que les respostes aquestes grans preguntes són tantes com les perspectives des de les quals s'aborden. El que sí que aspirem és a oferir una reflexió, un espai on tu, lector, t'enfrontes a la imatge que projecta aquest temps de "revolucions" i et qüestionas quina d'eixes imatges eres tu.

Perquè, al final, es tracta d'això: de ser conscients. De saber que sense el que va ser, sense el que va existir abans, no seríem el que som. D'entendre que, si bé el passat ha de ser honrat, també hem de ser capaços de mirar al futur amb la ment i el cor oberts, sense renunciar al que ja som, però buscant sempre una millor versió de nosaltres mateixos.

Aquest no és un exercici d'injuriar l'antic, la qual cosa va ser, la qual cosa ja ens ha donat forma. És, més prompte, una invitació a reconèixer el procés de transformació constant que vivim com a individus, com a societat, com a cultura. Perquè el vell i el nou no s'oposen, sinó que s'entrellacen, es retroalimenten, es muten. D'ací la "r-evolució": una revolució que no destrueix, sinó que transforma, que dona pas a noves formes sense oblidar les arrels. Que pren el millor del passat i el reinventa per al futur.

En definitiva, aquest llibret és un cridat a pensar, a qüestionar, a reflexionar sobre la nostra pròpia "r-evolució" en el nostre segle XXI. Més enllà de la velocitat i la quantitat de canvis que ens envolten, la qual cosa realment importa és com els vivim, com ens afecten i, sobretot, com som capaços de transformar-nos per a millorar. Perquè el veritable repte de l'evolució no està en el canvi, sinó en la capacitat d'evolucionar conscientment.

Disseny i revolució:

COM LA FORMA
REFLECTEIX EL CANVI.

Podria semblar que aquest llibre només ens convida a mirar al futur, amb el seu enfocament en l'avanç, el creixement i la constant evolució de la nostra societat. Però això no seria més que una mirada incompleta. En realitat, no podem avançar sense mirar arrere, sense reconèixer les petjades profundes que el passat ha deixat en cada un de nosaltres, en cada racó de la nostra falla. És cert que el futur ens atrau amb promeses de noves maneres de ser, de viure i de celebrar-nos, però mai oblidem que és el passat el que ens ha format, el que ens ha ensenyat com arribar fins ací.

El present no és més que una continuïtat de tot el viscut, i és impossible comprendre la nostra realitat sense recordar les nostres arrels. Com a societat i com a falla, el que vam ser ens defineix hui, i el que som ara és el reflex de tot l'après, de les caigudes i els alçaments. La nostra mirada està fixa en el futur, sí, però el cor i l'ànima romanen ancorats en el passat que ens ha donat les instruccions per a construir un demà més brillant.

En aquest llibret, hem volgut honrar eixa tradició, però també mostrar com l'evolució de la nostra festa, de la nostra comissió, és el resultat d'un procés continu. Imatges reals de la nostra presidenta, que de xiqueta fallera ha crescut fins a convertir-se en una dona fallera, són prova palpable de com el temps es converteix en testimoni i protagonista d'aquesta transformació.

En els nostres somnis imaginem el futur d'aquesta festa, però per a somiar-los, hem de saber d'on venim. Doncs, què passaria si oblidàrem la nostra història? Què ocorria si renunciàrem al llegat que ens han deixat gene-

racions de fallers i falleres? Com ocorre amb la intel·ligència artificial, tan aclamada pel seu potencial, mai podria crear una “involució” que ens retorne a la nostra essència. La realitat és que cap màquina podria fer-nos oblidar el que hem sigut, perquè el passat mai s’oblida, només es transforma. Prova de tot això són les imatges que es mostren a continuació i que tenen com a protagonista a la nostra fallera major. Encara sent coneixedors del passat no hem pogut crear amb facilitat una imatge que mostre una “involució” de la fallera actual que Rut és, al que degué haver sigut en un temps anteriors.

Per això, el disseny d’aquesta publicació és més que una simple estètica. Les pàgines de to ocre, inspirades en el vintage, ens connecten amb les nostres arrels. Mentre que la visió futurista als articles reflecteix la nostra constant evolució. Les nostres falles no són un simple xoc entre el vell i el nou. Són una combinació perfecta de tradició i modernitat, de respecte pel que vam ser i un desig indestructible de continuar avançant.

Hui sabem que encara queda un llarg camí per recórrer. El blanc sobre negre de les imatges i les paraules que componen este llibret ens parlen d’un futur en construcció, d’un procés que no acaba, sinó que es reinventa constantment. Així, continuar construint junts un món i unes falles més lliures, més igualitàries, és la nostra missió. I aquest llibret, en cada pàgina, convida a tots els que ho lligem a formar part activa d’esta r-evolució.

La portada i el disseny visual d’esta publicació són el reflex fidel del que som i el que aspirem a ser. Alineats amb la història, projectats al futur, combinant passat i present per a donar forma a una publicació coherent, atractiva i sobretot, plena de vida.

Com ja s’ha esmentat, imatge i disseny han sigut la clau de volta en la qual sostindre i empastar les columnes del treball amb el qual enguany ens presentem davant la comissió, socis col·laboradors, amistats i quants tinguen interès a acostar-se un poc més a la vida de la nostra falla, i a les idees que fan pivotar el nostre dia a dia.

La revolució que es veu i la que la societat viu.

La imatge i el fons.

El visual i l’emocional.

El que percebem i el que som, perquè ho sentim.

La protagonista és la nostra Fallera Major. Una dona jove, moderna i compromesa, com qualsevol pot deduir encara que no la conega, després de llegir la seua semblança, i les seues opinions en estes pàgines, que encarna la bellesa, i l’elegància atemporal i que sap adaptar-se al hui més avançat sense perdre la seua essència de dona en la festa com a punt cardinal. I també en l’economia, la societat, la medicina... en definitiva una dona al capdavant de l’evolució. Una dona protagonista i actriu principal de la nostra revolució.

El més emocionant d’este viatge és que les imatges que apareixen en este llibre, eixes imatges que semblen guardar l’essència de generacions passades, pertanyen a membres de la nostra pròpia comissió. Una evolució real, viscuda, sentida i compartida.

I ara et pregunte, benvolgut lector: com has evolucionat tu? Formes part d’esta r-evolució?

Acompanya’ns a descobrir la nostra... Perquè el futur, en realitat, comença hui

SALUTACIONES

AJUNTAMENT DE SAGUNT

Salutació

Darío Moreno Lerga

Alcalde de l'Excel·lentíssim Ajuntament de Sagunt

En el ressò del foc i la cendra, en el batec constant de la crítica i la sàtira, les Falles són més que una festa: són un espill del món que vivim i una guia per al món que somiem.

Enguany, la Falla Teodoro Llorente, ens regala un llibret que dansa amb la paraula i ens convida a contemplar la R-EVOLUCIÓ, eixa força inevitable que transforma la nostra societat. En cada línia, en cada reflexió, escoltem les veus de dones que constrüixen el canvi des de les seues trinxeres. Des de tots els àmbits de la vida, des de l'empresa, la justícia o la política, com un cor divers i valent ens fan repensar el món. Perquè la revolució no és només tecnològica o social; és també emocional, humana i profundament necessària.

Les Falles són història viva, poesia en flames que inspira. Gràcies a la vostra crítica incisiva, als vostres monuments que desperten consciències i als vostres llibrets que guarden la memòria d'un poble, ens recordeu que canviar el món comença per mirar amb altres ulls.

Vull agrair a la vostra comissió, a les Falleres Majors, els Presidents i totes i tots els que feu possible la festa josefina. Gràcies per regalar-nos una vegada més la vostra passió, la vostra creativitat i el vostre lliurament. Cada any acudisc amb emoció al vostre casal, a la casa de Teodoro Llorente, que sempre m'acull amb carinyo i enguany no serà diferent. Tornarem a viure estes Falles junts i juntes.

Que mai falten les vostres veus ni el vostre foc. Que la flama de la vostra crítica continue il·luminant i transformant. Perquè ací les Falles són molt més que una tradició, són art, són cultura, i són revolució.

Que visquen les Falles!

AJUNTAMENT DE SAGUNT

Salutació

Patricia Sánchez Mínguez

Regidora de Festes i Cultura Popular

Fallers i falleres de la falla Teodoro Llorente, en primer lloc, vull expressar les meues més sinceres felicitacions a Nathalie i Rut, per haver estat elegits com a màxims representants de la vostra falla en estes falles 2025. Estic absolutament convençuda que, a mesura que transcórrega l'any, cada moment d'este exercici quedarà gravat al vostre cor, mantenint-se viva la vostra volguda falla. Cada segon que compartiu amb la vostra falla serà un record que portareu per sempre. El vostre llibret, anomenat R-EVOLUCIÓ, tracta de donar una visió de com han evolucionat en els últims anys diferents àmbits socials i els reptes que han trobat les dones que s'han endinsat en estos sectors pel fet de ser-ho. Al llarg de les últimes dècades, hem estat testimonis d'una transformació profunda en nombrosos àmbits socials, com la publicitat, l'educació, la banca i molts altres. Esta evolució ha portat amb si noves oportunitats i avenços significatius, però també ha generat reptes particulars per a les dones que han decidit endinsar-se en sectors històricament dominats per homes. La lluita per la igualtat de gènere en estos camps ha sigut i segueix sent un procés complex, però necessari. Sou en referent en matèria d'igualtat, continueu treballant en este àmbit sempre. Finalment, espere que gaudiu d'uns dies fallers tan espectaculars com mereixeu, que tot el treball i dedicació que hi poseu al llarg de tot l'any done reflex en els fruits d'este esforç. Les Falles són el resultat de l'esforç col·lectiu, de la passió i de la màgia que es viu a cada moment, i estic segura que viureu este exercici amb la intensitat que caracteritza la vostra falla. Desitge un any ple de rialles, d'amistats i d'uns moments inoblidables al costat de la vostra gran família fallera.

Salutació

Hugo Morte Lorente
President Executiu FJFS 2025

Des del meu punt de vista, les societats modernes hem d'evolucionar cap a un model on les persones han de ser el centre de totes les polítiques i que dites polítiques respecten al nostre entorn. Hauríem d'anar-hi cap a un desenvolupament econòmic i sostenible, en el seu ampli significat.

Aquesta asseveració hem du a treballar sota aquestes premisses en el col·lectiu que tant estime i respecte el tinc: Les nostres benvolgues Falles del Camp de Morvedre.

Us invite a evolucionar cap a unes Falles igualitàries, solidàries, inclusives i diverses, que respecten el medi ambient i escolten a la xicalla. Que les persones siguen valorades com a persones., sense etiquetes. Volem un espai sense fòbies, un espai lliure, de convivència, de felicitat , d'intercanvi d'experiències, de compartir, de gaudir, de somiar i de riure. I sobre tot, de viure en família i transmetre de pares i mares a fills i filles les nostres tradicions i la nostra cultura popular valenciana.

Qualitats i indicadors que em duen a recomanar-vos la lectura d'aquest llibret, que no deixarà indiferent.

I tornant als llibrets, la literatura festiva aquesta de celebració. Uns llibrets que tenen el seu origen a la fi del segle XVIII i segle XIX, més concretament el 1850, amb una estructura que simulava les antigues «parades de canya i cordell», obra de l'erudit i doctor en lleis, Josep Bernat i Baldoví.

Per això no vull deixar passar l'oportunitat de felicitar-los, recordant-vos que enguany complim 175 anys de sàtira i literatura festiva al voltant de les Falles.

Un abraça a tota la bona gent de la AC Falla Teodor Llorente del Port. Una salutació molt especial als representants 2025, Ruth i Nathalie. Gaudiu molt del vostre any!

Evolucionem?

Gràcies per tot, bona lectura i unes inoblidables falles!

Salutació

Nathalie Martín González

Presidenta 2025

És per a mi un gran honor saludar-vos i compartir la felicitat de poder representar a la meua volguda comissió. Ha sigut un pas endavant molt gran que gràcies a l'estima i suport rebut, he gaudit i treballat de valent.

Els inicis no són fàcils, no n'hi ha una guia que et diga per on començar o què fer davant alguns moments que potser arriben a ser delicats. Per molta devoció que tingues a les falles, especialment a la teua, per molt que el teu cor et dicte una cosa o altra, els errors arriben i no sempre tens la fortuna d'encertar. He intentat escoltar-vos a tots i totes. La inexperiència sempre té una part delicada per a la qual necessites tindre al teu costat gent a la que escoltar i aprendre. Vull agrair a la meua comissió el recolzament i l'estima rebuda enguany, una vegada més.

Si estàs llegint estes línies és gràcies a les persones que han donat 720° i que han aconseguit fer un llibret meravellós que sempre quedarà en la història de la nostra falla i al meu cor.

Sempre m'he sentit estimada, però enguany heu superat tots els límits. Gran part ens coneixem de tota la vida, hem crescut junts i juntes al casal, altres heu sigut noves incorporacions en els darrers anys. Entre tots i totes portem la falla en la nostra ànima i continuem reinventant-nos.

En no res anirem a l'entrega de premis, amb sort, podrem endur-nos algú banderí que lluirem amb orgull, però per a mi el millor premi sou tots i totes vosaltres per haver gaudit al meu costat d'aquest any especial, espere no haver-vos defraudat.

A la meua Fallera Major... què podria dir-te que no t'haja dit durant l'any. Eres guapa, per dins i per fora, treballadora, amiga dels teus per damunt de tot i amb una família meravellosa la qual ja revela les arrels del teu caràcter. La nostra connexió ha estat sempre present en tots els preparatius i actes, apreciats per la gent que ens ha envoltat. Sense tu no haguera sigut el mateix.

Especial agraïment a l'Excel·lentíssim Ajuntament de Sagunt per la vostra ajuda, sempre vetllant per la conciliació veïnal i el suport al món faller, tant en l'àmbit professional com humà.

No oblide als meus amics, els que sempre estan i fan que el meu somriure aparega en la llum més fosca. Moltes i molts de vosaltres sou regals que les falles han aportat a la meua vida i us heu convertit en imprescindibles. Sé que pot paréixer un poc extravagant per a qualsevol que no compartisca aquest sentiment però és de veres, els llaços que la nostra festa crea són infinits.

I per a completar el cercle perfecte, els presidents i presidenta de les 29 comissions que m'heu acompanyat en aquesta nova experiència. Ha sigut un plaer treballar i aprendre de tots vosaltres, barrejant experiència, joventut i estima que cadascú m'heu aportat. Espere continuar més enllà del 2025.

Gràcies a Federació Junta Fallera de Sagunt, per donar continuïtat a més de cinquanta anys de tradició a la nostra festa en la comarca del Camp de Morvedre.

Tots el actes viscuts han sigut meravellosos però guardaré sempre al meu cor l'acte de presentació que vaig gaudir amb plena felicitat. En breu viurem la tan anhelada setmana fallera a la qual convidem a tota la població, amics i amigues, familiars, veïns i veïnes, a acompanyar-nos per aprofitar unes falles inoblidables, des de les visites de cortesia a les comissions del nostre poble, junt als amics de Gilet i Faura, fins a l'ofrena a la Mare de Déu dels Desemparats a la que portarem les nostres flors per oferir, junt amb Sant Josep, la nostra estima.

Moltes gràcies, que visquen les falles i Teodoro Llorente.

Salutació

Rut María García Hidalgo

Fallera Major 2025

Quan vaig arribar a la família de Teodoro Llorente, mai hauria imaginat la manera en que les falles canviarien la meua vida. La meua primera aventura fallera, més enllà de ser una més de la comissió d'aquesta falla, va ser al 2016, quan vaig formar part de la cort d'honor de la Fallera Major de Federació Junta Fallera de Sagunt. Aquell any, va ser especial, de seguida vam formar una pinya totes i junt a les falleres majors i presidents de les comissions, vam viure un any extraordinari. Les meues companyes saben, que hui son part de la meua vida. Després d'aquell any i experimentar per mi mateix, el viure les falles tot l'any, anà creixent en mi el sentiment de representar a la meua falla. Amb molta il·lusió per ser la Major de la Teodoro, al 2019 vaig presentar-me per gaudir l'any, de la mateixa manera que vaig presenciar que el gaudiren les i els representants de les comissions al 2016. Perquè si de alguna cosa estava segura, es que volia representar a Teodoro Llorente. Vaig viure un any diferent, en el que es va consolidar molt bona relació amb els meus infantils i les seues famílies.

Al 2023, la meua falla faria que m'embarcaria en una travessia de la qual no estava segura, però amb les vivències dels darrers anys com a cort de Federació i fallera major de la meua comissió, i les ganes de fer-ho be, junt a la confiança que jo tenia en algunes persones, que no em van fallar i me brindaren la seua ajuda i el seu suport tot eixe exercici, vaig agafar la presidència de la meua falla. Tenia que ser presidenta, perquè no podia deixar a la meua amiga sense acompanyant, ja que ella volia ser fallera major. Vaig passar molt bon any junt a la meua fallera major, i la resta de representants d'altres comissions.

Al 2024, continuaria viatjant pel mon faller de Sagunt i la Comarca, pujant de nou al creuer de la FJFS. De nou en la cort d'honor de la Fallera Major de les falles de la nostra

federació. I de nou, noves companyes i amistats que també, ja formen part d la meua vida.

Per a enguany, 2025, agafaria la presidència Nathalie, però no se sentia parlar de ninguna candidata per ser fallera major, i per a que no patirà li vaig dir, que si no es presentava ninguna, jo estaria al seu costat. I així va ser, el dia de la reunió, vaig presentar-me per ser FM de nou.

No puc estar més contenta amb la meua decisió, Nathalie i jo som un equip des del primer dia. Sabem que les dos, som el nom de Teodoro Llorente per al 2025, i no volem que ningú mos conte res. No estem perdent-nos cap acte, anem juntes a tots els jocs, i se recolzem l'una en l'altra en totes les decisions.

Fins ací la meua historia fallera, des que comencí a formar part de la comissió als 15 anys.

Abans d'acabar, tinc que nomenar a la persona que està en mi de forma incondicional, recolzant les meues decisions, ajudant-me i aguantant els meus nervis, gràcies mare per no deixar-me caure en cap moment.

I no puc acabar el meu escrit, sense donar les gracies a totes eixes persones que fan possible la nostra festa any rere any, socis, veïns, col·laboradors, amistats... mil gracies per la vostra col·laboració. La festa no seria possible sense la vostra col·laboració.

Un any més, Teodoro plantarà al cantó de la "Chestana" a març, així que junt a la meua presidenta, i la meua comissió, deixem obertes les portes del nostre casal, i convidem a la gent a gaudir la nostra festa al nostre costat.

QUI I COM SOM

Rafael Burgos: Enguany és un any especial per a una gran amiga, una dona treballadora, simpàtica i alegre.

Encara recorde quan David, a l'any 2010, em va preguntar qui podia entrar a la seua directiva de federació a la delegació de cultura. De sobte, parlant amb Blai em va dir que hi havia una xica a la Teodoro que era molt bona en recompenses i que seria un bon "fitxatge". Doncs, així va començar tot.

Des d'eixe moment vam fer una molt bona relació com companys de Junta fins a arribar a ser molt bons amics. I de veres va ser un gran "fitxatge"; Has ocupat diversos càrrecs: com secretaria , cultura, recompenses, has sigut vicepresidenta, secretària general de Federació Junta Fallera de Sagunt... sempre tan disposada a ajudar-nos a tots.

L'any 2015 vas complir el somni de representar a la teua volguda Teodoro i enguany, per fi, arriba el moment d'agafar la presidència de la teua volguda falla. Tens experiència i amb la teua simpatia i maduresa vas a ser una gran presidenta. La Teodoro té molta sort.

Gaudeix de tot el que aquest càrrec et brindarà al llarg d' aquest any, nosaltres estarem al teu costat sempre.

Jaime Gil: Natha, les falles van fer que es creuen els nostres camins, i he de dir que eres un dels millors regals que m'ha fet el mon faller.

Baix la presidència de Rafa, vam compartir la secretaria i amb Patri vam formar un gran equip, quin any mes mera-

Paraules de presidents a presidenta

NATHALIE MARTÍN GONZÁLEZ

PRESIDENTA

vellós que vam passar! Però quan per circumstancies de la vida, vaig decidir fer un pas endavant i presentar-me a president de Federació Junta Fallera de Sagunt, tenia molt clar que tu havies d'estar al meu costat i formar part d'aquella aventura.

No cal que diga, que no van ser anys fàcils, la pandèmia del COVID ens va posar a proba però amb molt de treball, el teu gran suport i de la resta de l'equip, ho vam poder treure endavant.

Aquest anys viscuts amb intensitat i confidències, han donat com a resultat la gran amistat que hem forjat. Hui estic ací per a donar-te la enhorabona i el suport que et mereixes per la presidència de la teua volguda Teodoro, que se molt bé que et feia especial il·lusió.

Enhorabona Presidenta, PRESIDENTA en majúscules. Teodoro pot estar orgullosa de la seua capitana.

David Indiano: I que puc dir que no haguem dit ja.. Recordes el nostre primer contacte?, no va ser a un acte fa-

Iler, sinó en el cadafal de la teua penya i pense que hi va haver una connexió immediata entre nosaltres.

Igual que amb Rafa i Jaime, vaig tindre la sort de poder compartir la meua presidència de FJFS amb tu i com no podia ser d'un altra manera, va ser intensa.

Tu vas ser la meua ma dreta, una de les persones de la meua total confiança. El dia a dia i les experiències viscudes ens van convertir en grans amics, una amistat en majúscules i no sols això, eres una de les persones que tenen un capítol especial en la meua vida.

Natha, eres seny, lleialtat, seriositat, treball... però també eres frescor, simpatia, alegria, dolçor, festa.... ingredients perfectes que combinats donen com a resultat una persona molt especial, tu, Nathalie.

Només em resta dir que t'estime molt, que et desitge el millor aquest any de presidenta, no cal que et recorde que em tens per al que necessites i que Teodoro, la teua Teodoro, te una sort immensa de tindre't enguany com el seu referent.

Els 3: Bé, ja que has segut Vicepresidenta i Secretaria de FJFS, Fallera Major i Presidenta de Teodoro.... Ara quina serà la propera aventura? Fallera Major o Presidenta de FJFS?

Nathalie Martín González és nostra amiga i de Teodoro Llorente Presidenta, de càrrec i de cor.

David Indiano de Rosa
president executiu FJFS 2011-2015

Rafael Burgos Oliver
president executiu FJFS 2017-2019

Jaime Gil Arastrell
president executiu FJFS 2020-2022

Semblança de Nathalie

En el quadre d'honor de la nostra comissió, hi ha dos fotografies seues que, com dos fites, marquen moments molt especials en la història de la nostra comunitat. La primera, de 1981, mostra a una xiqueta tranquil·la, espigolada, amb una mirada que reflecteix la seua serenitat i el seu caràcter. Eixa imatge captura a la xicoteta que, amb el pas dels anys, seria testimoni i protagonista de tants moments de la nostra benivolguda comissió. La segona fotografia, presa poc més de trenta anys després, la mostra com una dona somrient, serena, amb l'orgull de representar a la seua comissió de tota la vida, la nostra Teodoro Llorente que sempre va ser la seua llar, el seu refugi, la seua passió.

Els qui la coneixem, sabíem que no tardaria a tornar a penjar la seua imatge en eixe recorregut tan especial per la història de la nostra comissió. Aquesta vegada, no sols

com a fallera major infantil, ni com a fallera major, sinó com a presidenta, un càrrec que, francament, molts desitjàvem que ostentara, i era només qüestió de temps. Era necessari que el seu cor i la seua ment, arribaren a un acord. Sabíem que només llavors ella trobaria la serenitat per

És filla i germana, i ells són, sens dubte, els pilars de la seua vida.

a dir: "Estic preparada". I ho va estar. Perquè Nathalie, amb la seua calma, la seua fermesa i la seua dedicació, té la capacitat d'abastar-ho tot, sense escamotejar temps ni esforç per a res ni per a ningú.

És filla i germana, i ells són, sens dubte, els pilars de la seua vida. La

seua família sempre ha sigut el seu motor, l'ancora que la manté ferma en tota la resta. Ella és la filla de Iaió, qui li va obrir les portes del nostre casal quan a penes era una xiqueta, i de l'afectuosa Puri, la mare que sempre va ser ací. I és, sobretot, la germana orgullosa de Bea, qui, amb el seu amor incondicional, ha sigut sempre la seua companya de vida.

Hui, finalment, arriba eixe moment tan esperat. És un dia feliç per a tota la comissió, però també per a totes les falles de Sagunt. Perquè Nathalie és total, honesta, i la seua sensatesa i coherència són les que guiaran amb fermesa i amor a la seua Teodoro. Ella serà la veu, l'ànima, la raó de la nostra comissió, sempre amb un sentit profund de justícia, del que està bé i del que s'ha de fer. I siguen quines siguen les batalles que trobe al llarg de l'experiència, farà això de sempre, mantindre la seua integritat, la seua frescor i el seu somriure.

És una treballadora incansable, meticulosa i ordenada. Ha sabut aprendre i créixer més enllà de la nostra comissió, absorbint ensenyances que han afinat encara més la seua capacitat de lideratge, la seua claredat d'idees i la seua manera de prioritzar el que realment importa. En el seu treball dins de la junta fallera ha conegut a moltes persones que li han enriquit, als qui els ha donat també molt de si, creant llaços de

ós "l'o lolo, lolo lo, lo ló" – tots podem posar la música, les palmes i a ballar! La seua generositat en afectes, la seua empatia profunda, la seua lleialtat indestructible cap als seus amics són les qualitats que la fan tan volguda i admirada per tots els que tenen la sort de conèixer-la.

Darrere d'eixe somriure natural, fresca i franca que la caracteritza, s'amaga una dona de principis, amb

l'oportunitat de fer-ho. Sempre hi haurà una cosa nova que descobrir d'ella, alguna conversa en la qual et sorprendrà, algun somriure amb la qual et farà sentir a casa. I si tens la sort de viure aquesta festa, de viure aquest moment, no pots deixar de compartir amb ella eixe llarg i sonor "lo, lo lo..." que ens fa riure, gaudir i recordar que, al final, la vida es tracta de gaudir-la, de compartir-la i de fer-la millor per a tots.

SEMPRE HI HAURÀ UNA COSA NOVA QUE DESCOBRIR D'ELLA.
ALGUNA CONVERSA EN LA QUAL ET SORPRENDRÀ. ALGUN SOMRIURE
AMB LA QUAL ET FARÀ SENTIR A CASA

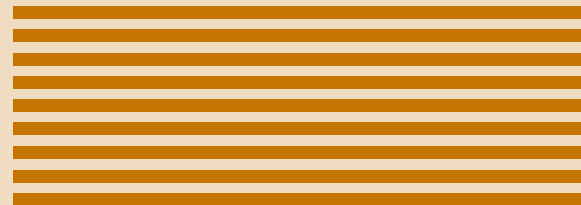
respecte, d'amistat i de carinyo que són testimoniats de la seua calidesa humana.

Però Nathalie no és només una gestora impecable, polida i constant. Eixa és només la part formal, la part visible d'un ésser que té moltes més dimensions. Darrere de la seua determinació i la seua incansable energia, hi ha una dona divertida, capaç de muntar una festa amb el seu contagi-

una determinació que, lluny de ser impositiva, es basa en el diàleg, en el respecte i en la força de la raó. Enguany és la nostra presidenta i lo fa amb la serenitat que dona el coneixement, amb el coratge que brolla de les seues conviccions i amb la humilitat de saber escoltar. I ho fa sense perdre mai el seu somriure.

El millor de tot és que, si encara no la coneixes bé, sempre tindràs

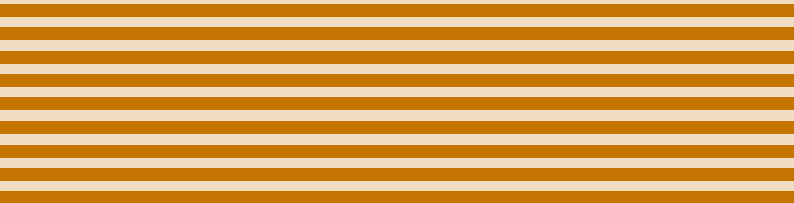
Gràcies, Nathalie, per tot el que eres i per tot el que fas. Estem feliços de tindre't com la nostra presidenta, però, sobretot, estem agraïts per tindre't com a amiga i com a part de la nostra gran família fallera.

Poesia a

Rut María García Hiraldo

Fallera Major

*En el cor de la festa, on tot és màgia,
hi ha una dona que brilla amb dolça estratègia.
No fa soroll, però deixa empremta,
el seu pas és suau, però la seua essència, plena.*

*La seua sonrisa eterna, de dolça innocència,
ens envolta a tots amb la seua presència.
Té un cor immens, ple de llum i de tendresa,
que fa que tots es senten en pau, amb tota la seva fortalesa.*

*Entre somriures, serena i decidida,
camina amb força, però amb la mirada tranquil·la.
Sempre està disposada, per ajudar i estimar,
per les amistats, sempre un pas endavant a donar.*

*La seua mirada calma, que no necessita parlar,
és un abric que ens envolta, un far per guiar.
Les mans que treballen sense descans ni por,
sempre donant més, amb humilitat i amor.*

*Aquest any, després de tants moments de treball,
torna a ser reina, i per a tots és un regal.
Amb la mateixa humilitat que sempre l'ha definit,
però amb la passió de qui mai no ha deixat somiar en tot el que ha construït.*

*Per això hui, quan porta la banda amb honor,
és el reflex de tot un poble ple d'amor.
Perquè ella, regina nostra, amb pas ferm i valent,
ens fa sentir que junts i gaudim més del present.*

Semblança de Rut

En un temps marcat per la pressa, per la urgència de viure cada minut a mil per hora, trobar a una persona que es prenga el temps per a pensar cada assumpte amb serenitat, que valore la calma per damunt de l'acceleració, és un veritable regal. En un món on l'ansietat sembla ser la norma, Rut ens recorda que no hi ha pressa per arribar a cap costat, que l'important és el com, no sols el què. És un luxe trobar a algú que, per convicció, per sentit comú, per la seua naturalesa, sap que en la tranquil·litat està la veritable saviesa. I en ella, eixa serenitat es converteix en la seua força més poderosa.

Rut té alguna cosa que, sovint, passa desapercebut en la voràgine diària: un somriure que ho diu tot. És impossible no parlar del seu somriure, perquè és la carta de presentació que la defineix. No és només un somriure de cortesia, és un somriure profund,

autèntica, que reflecteix la seua essència. Cada paraula que ix de la seua boca, cada gest que fa, està marcat per eixe mateix somriure. Encara que la seua calma aparent puga confondre a alguns, la veritat és que ella no necessita paraules per a expressar el que sent.

Ella és lleial fins a la medul·la, d'una lleialtat que se sent en cadascun dels seus gestos.

Amb el pas del temps, hem après que ella no canvia. Ella és lleial fins a la medul·la, d'una lleialtat que se sent en cadascun dels seus gestos. No deixaria mai a ningú a l'estacada. I si alguna vegada rep, la seua capacitat de retornar és infinita. Perquè Rut té eixa màgia única de fer que tot sembla fàcil, sense esforç, sense es-

tridències, simplement pel caràcter que porta amb si.

No estic dient res que no hàgem vist tots una vegada i una altra. Rut ha demostrat, una i mil vegades, en la seua vida personal, en la seua vida professional i, per descomptat, en la seua vida dins de la nostra falla, que la seua manera de ser no és un reflex de paraules boniques, sinó d'acions, de fets, de compromís. En la nostra falla, que és part fonamental de la seua vida, ha demostrat que la seua presència és essencial. La seua serenitat, la seua energia positiva, la seua capacitat per a crear ambients harmònics i generosos, són la base sobre la qual es consolida tan bo com hem aconseguit junts. I és per tot això que aquest 2025, Rut ha tornat a cenyir-se la banda de fallera major, per a acompanyar a Nathalie en un tàndem ple de llum, un tàndem que reflecteix el millor d'elles: la tranquil·litat, la saviesa, la força

d'una amistat que no sols està en els moments fàcils, sinó en els més desafiadors, quan és necessari ser ferm, però també comprensiu.

La nostra Rut és treballadora, honesta, divertida, total. És una dona que gaudeix de la vida, de les xicotetes coses, però sempre amb humilitat, amb sensatesa, amb eixa tranquil·litat que li dona la capacitat de gaudir fins i tot del que uns altres no veuen.

sabem que fa nostra festa fins i tot més gran.

Fa més de tres lustres que la nostra fallera major va arribar a la nostra falla, i des de llavors ha sigut una peça fonamental. Ha ocupat cada càrrec amb la mateixa solvència, amb el mateix saber estar, sempre darrere d'eixe somriure tímid i ple de dolçor que ens convida a acostar-nos, a aprendre d'ella, a gaudir de la seua

GRÀCIES PER SER LA PEDRA ANGULAR DE TANTS SOMRIURES.
PER ENSENYAR-NOS A TOTS A PORTAR LA VIDA AMB CALMA I
GENEROSITAT

És familiar, conciliadora, sempre buscant l'equilibri en tot el que fa. Discreta i correcta en les formes, sap com estar en el seu lloc sense destacar innecessàriament, però sempre deixant una petjada profunda. Bella, bellíssima, no sols per fora, sinó per dins, perquè la seua veritable bellesa radica en la bondat que emana de la seua ser. I quan la veiem lluint la nostra indumentària, radiant, amb la seua elegància natural,

companyia. No sols és una dona d'acció, és una dona de presència.

Gràcies, Rut, per ser com eres. Gràcies per ser la pedra angular de tants somriures, per ensenyar-nos a tots a portar la vida amb calma i generositat, per ser un exemple de bondat i sensatesa. Estem agraïts poder compartir amb tu aquest moment tan especial. Perquè amb tu, benvolguda fallera major, sempre és fàcil somriure.

CONEXEM MÉS

DE LES DONES QUE
ENS REPRESENTEN

Per favor xiques, compartiu amb els nostres lectors algunes dades personals perquè us coneguem millor com nom complet, nom afectuós, edat, ocupació i temps en la nostra comissió

Nathalie: Jo soc Nathalie Martín González. Afectuosament em criden Natha. Tinc 50 anys i porte 32 com “teodorita”, encara que no consecutius. Treballo de comercial.

Rut: El meu nom és Rut María García Hiraldo, i com el meu nom ja és curt, no l'acurten més. Tinc 32 anys. Treballo com a infermera a l'hospital de Sagunt i soc d'aquesta comissió des que tenia 15 anys, és a dir, fa 17 anys ja.

Si haguéreu viscut en una època passada, qual us agradaria que fora i en què lloc us haguera agradat viure? Com creieu que haguéreu aportat a l'evolució d'aquesta?

N: Em conforme amb l'època viscuda, encara que potser m'haguera agradat allargar uns anys més on vaig nàixer. La meua generació és la que va arribar al final de la dictadura a Espanya; crec que som l'evolució entre una infància analògica i una vida d'adult digital, sent la primera

generació que hem viscut millor que els nostres pares, però els nostres fills viuran pitjor que nosaltres.

Espere que no siga cert i per descomptat, les generacions futures ens milloren infinitament.

R: Sense dubtar-ho, jo tornaria amb els ulls tancats a la meua infància, per a poder gaudir de nou de tots els sers estimats que ara ens acompanyen des del cel.

Som l'evolució entre una infància analògica i una vida d'adult digital

En el cas de viatjar al futur, quin seria el temps en el qual us agradaria viure, on i perquè?

R: Quina pregunta més difícil! Crec que m'agradaria veure el meu futur amb els meus fills en aquesta mateixa falla, per donar-los l'oportunitat de viure tan bo com la comissió m'ha regalat a mi.

N: jo soc més conservadora. Prefereisc mantindre'm on estic, cap arre-

re ja no puc tornar i la curiositat del futur m'agrada, però també em dona respecte.

Com us descriuen els vostres éssers més pròxims?

R: crec que tots coincidixen que soc una persona simpàtica, noble, amiga dels seus amics i un poc intranquil·la.

N: Sempre m'han dit que destaquen de la meua l'alegria, que soc divertida i afectuosa.

Quin és el vostre llibre i pel·lícula favorita? Si poguéreu ser un personatge, real o de ficció que us resulte clau per a l'evolució de la societat en la qual vivim, quin seríeu?

N: El meu llibre favorit és “Blau Petroli” i pel·lícula “Grease”.

Més que un personatge, si tinguera l'oportunitat de viure la meua vida en una altra situació, m'agradaria viure l'experiència dins del sector de la medicina, per a entendre el sistema i intentar canviar-lo.

R: Jo soc més de pel·lícules que de lectura. M'encanta la saga d'Harry Potter, especialment “El calze de foc”

Què tres coses li diríeu de les Falles i de la nostra comissió a les xiquetes que van arribar per primera vegada al casal?

R: el meu consell per al meu jo de 15 anys seria que s'integre amb les altres xiquetes, que se senten en el casal com a la seua casa i que gaudisquen, perquè en Teodoro som una família gran.

N: No sé què els diria, però sí recorde quan vaig arribar al casal sent una xiqueta. Érem una família on es gaudia de l'amistat i l'alegria, el treball i l'esforç, valors amb els quals vaig créixer i que, per sort, continue compartint hui dia amb algunes de les que llavors érem xiquetes i que hui, les seues filles, són les xiquetes que esperem que continuen i gaudisquen d'aquesta falla com nosaltres ho vam fer.

I què creieu que us diria eixa xiqueta hui?

N: M'agrada pensar que estaria orgullosa i valorara l'esforç que fem per cuidar i protegir els valors que ens van ensenyar quan érem nosaltres les xiquetes.

R: Crec que eixa xiqueta em diria que sí, que en Teodoro està sempre com a casa, que sent als membres de la comissió com la seua pròpia família.

Si poguéreu reviure un d'alguns dels actes viscuts fins hui, quin seria? Quin espereu amb més il·lusió?

R: pot sonar típic, però reviuria la presentació. Enguany hem obert el calendari, per la qual cosa no vaig poder generar expectatives i va ser millor encara del somiat. Quant a que espere... crec que tinc moltes ganes de veure el monument en la nostra demarcació i de viure la nostra setmana gran, com ho fem sempre, tots els fallers i falleres juntes, acumulant hores de somni i gaudint de les hores de convivència en el nostre casal, que eixos dies és més la nostra casa que mai.

N: Coincidisc amb Rut, sens dubte la presentació va ser molt especial i emotiva, i també espere la setmana fallera amb molta il·lusió, especialment l'acte de l'ofrena.

Si poguéreu ser un dels artesans clau per a la nostra festa, i només podent triar un, quin series? com creieu que ha sigut l'evolució en eixe sector? Penseu que hi ha alguna dificultat extra a la qual us enfrontaríeu per ser dones?

N: Triaria ser artista fallera. Vaig tindre la sort de treballar fa molts anys en un taller i va ser una experiència inoblida-

ble. L'evolució ha sigut enorme; en algunes coses crec que la tecnologia ha ajudat a innovar en molts aspectes permetent major risc i qualitat en els monuments però crec que l'essència s'ha anat perdent en uns altres, com per exemple, en el emolament manual en fang per a la realització del motle en escaiola i ser emplenat de cartó-pedra, donant pas al suro i les impressores 3D.

els detalls, els materials emprats i veure el dia a dia de la construcció de l'estructura. No estic segura, però crec que com en altres sectors, les dones sempre se senten més responsables de la conciliació, i els nostres artistes, sobretot, de gener a març, passen molt temps en els tallers fent "la seua màgia".

d'un any ple de treball i compartir l'amor per aquesta festa, mostrant a la ciutadania per què les falles són patrimoni cultural immaterial de la humanitat i la millor festa del món.

R: Tornem a coincidir en la resposta: el desig és bon temps i molt gaudi després de tot l'any treballant. I el missatge per als "teodoritos i teodorites" és que gaudim molt d'aquestos

TENIM A GREMIS QUE FAN LA NOSTRA FESTA TAN GRAN COM HO ÉS:
PIROTÈCNICS. ORFEBRES. INDUMENTARISTES...

R: Aquesta pregunta també em resulta difícil, perquè tenim a gremis que fan la nostra festa tan gran com ho és: pirotècnics, orfèvres, indumentaristes... però coincidisc amb la meua presidenta: les falles no s'entendrien sense els monuments, per la qual cosa jo també em decante per ser artista fallera en aquest supòsit. M'agrada com han evolucionat el desenrotllament d'escenes i figures, com s'augmenten any rere any

Un desig per a aquestes falles i un missatge per a la comissió

N: El meu desig és poder gaudir amb la meua comissió, en harmonia, amb molta felicitat i que ens acompanye el bon temps.

El meu missatge per a ells és eixe mateix: desitge gaudir al costat de la meua comissió d'unes falles plenes d'alegria, on puguem gaudir del final

dies tan intensos junts, que espere que tot isca bé i guardem per sempre un bon record de les quals seran sens dubte una de les falles més emocionants de la meua vida.

Teodoro
Llorente

El nostre monument

Lema: "Des-encants"

Artista: *Nesco Gil*

Versos: *Borja Martínez i Adrián Luna*

COS CENTRAL I REMAT

Arriba la nit,
i aquest bosc encantat,
està invadit per la Federació,
tot sol per manar i aparentar.

Dalt d'un arbre gegant,
trobem el nostre Museu Faller,
amb més de 60 membres, que barbaritat!
Que han fet de la festa un femer.

Remata la nostra falla,
les tres grans representacions,
ells són els que manen,
i afonen la Federació.

Una acolorida libèl·lula,
és la Secretaria General,
que quant toca parlar e públic,
té por i tira a volar.

Ella és la màxima representant,
però no li agrada parlar en València,
el dia dels premis,
Donya Rogelia els haurà de cantar.

**Un altre ser mitològic,
en l'escena fa aparació,
és el nostre “benvolgut President”,
Hugo Morte el conqueridor.**

**Fa encanteris en el bosc,
per millorar el seu mal humor,
i per fi en la taula de presidents,
tindre una mica d'educació.**

**Les seues faltes de respecte
són una cosa habitual
ja siga a l'assessora de Dario
o en una reunió presidencial.**

**Ella ve del món misteriós d'ASECAM,
i al bosc ha trobat treball,
portava un fum d'empreses,
per la festa millorar.**

**La Regina d'ASECAM és el donyet,
que inversions no ha trobat,
era només una mentida,
per a Hugo coronar.**

**La des-encantada Assessora,
no sap per on tirar
la deixa en evidència el president,
a la directora d'ASECAM.**

ESCENA 1:
LA DES-ESPERACIÓ

**L'equip d'Hugo Morte,
és el cocodril famolenc,
varen destrossar les falles,
per tindre a l'amo content,**

**Les granotes atemorides,
són les 30 comissions,
que van rebre dels cocodrils,
insults, amenaces i pressions.**

**Volien els vots com siga,
varen repassar els reglaments,
i varen engolir a les granotes,
per fer a Hugo president.**

ESCENA 2:
LA DELEGACIÓ DES-PORTS

**La dictadora d'esports,
la carrera va a presidir,
i quan apareixen els problemes,
pega ràpid a fugir.**

**Ella comptava els punts,
i no trobava solució,
com ha quedat segona una falla?
si ha guanyat tot!!**

**La Delegació d'esports,
el premi han guanyat,
són els primers,
que pitjor estan organitzats.**

**Reunions de dues hores,
males contestacions,
eixes són les formes,
de l'equip d'esports.**

**Com són tan poc previsors,
amb les dates han patinat,
i fins i tot als patis dels col·legis,
les falles tindran campionats.**

**El conill i el caragol,
a la carrera s'han apuntat,
i així a les xarxes socials,
Federació pot fardar.**

**Els dos animalets,
no troben explicació,
com hi ha benefici?
amb tan poca participació!**

ESCENA 3:
EL DES-AFIO DE TEODORO

**Aquestes marietes falleres,
estan amb ganes pensant,
on posaran l'orquesta,
per a Federació fotre.**

**Nathalie be assessorada,
amb els Noverques ha parlat,
per a posar l'orquestra,
el més lluny del seu casal.**

**La despertà en Sagunt,
la Crida en el Port,
i per a rematar el ball,
en l'altra banda del món.**

**Han fet comboi,
i tenen cabrejada a la comissió
per no posar la música,
en el casal o al seu balcó.**

**Per a l'any que ve,
estan mirant opcions,
Hèlsinki, Sidney,
Sagunt o El Port.**

ESCENA 4:
LA DES-GANA DE FEDERACIÓ

**Aquesta multitud de fallers
en L'INEM s'han reunit
són les dimissions d'Hugo
que en bloc es van anar.**

**Cansades de la secta
que és aquest grup
Vicepresidenta i uns quants delegats,
varen fer una bomba de fum.**

**El de protocol institucional va fugir,
fill de la tinenta d'alcalde
no tenia ganes de patir
i treballar debades.**

**Qui pense que les dimissions
han aplegat al seu final
no us feu massa il·lusions
que el 20 de març continuaran.**

ESCENA 5:
LA DELEGACIÓ DE DES-INFORMACIÓ

**Ací tenim a una “Gran Periodista”,
portaveu de Federació
que ha agafat el seu càrrec
per a manipular la comunicació.**

**Amb ella i el Vicepresident General,
com una serp per l'esquena
controlen la premsa local
i en democràcia és una pena.**

**Ella controla “El Levante”
ell en “Onda Cero” domina
no publiquen les cagades
ni per fardar de l'exclusiva.**

**Sembla d'una dictadura
controlar els mitjans
que abans eren els primers
per a les polèmiques publicar.**

**Si no fora per la iaia,
que a tothom informa,
es quedaria tot en palla
i la manipulació seria la norma.**

Comissió Executiva

Presidència:

Nathalie Martín González

Vicepresidència primera – àrea d'economia:

Enrique Noverques Gil

Comptes:

Alfredo García Ribes

Loteries:

Alicia López Maorad

Tresoreria:

Manuel Montesinos Ávila

Delegació de monument:

Rubén Sola Alcaide

Delegació de pirotècnia:

Isidro Gallardo Campayo i Jaime Gallardo Martín

Delegació de publicitat:

Ruth María Sesé Herranz

Vicepresidència segona – àrea de cultura:

Matilde Iborra Puente

Delegació de cultura:

Sandra López Fernández i Beatriz Bruno Alonso

Delegació d'igualtat:

María Rubio Marcos i Lucas Vescio Sanchis

Delegació d'actes:

Desamp Sifre Alberola i Mª Pilar Fernández Chirivella

Delegació d'esports:

Jorge Gallardo Martín i Miguel López Iranzo

Vicepresidència tercera – àrea de casal:

Juan Alegre Martínez

Delegació d'activitats diverses:

Cristian Parras Salazar

Delegació de casal:

Rut Mª García Hiraldo, Víctor Martínez Gómez, José Luis Piqueras Gómez, Mª Carmen Hiraldo Giménez,

Mercedes Alonso Barrionuevo, Jose Bruno Espinosa, Jorge Felipe Negro, Mª Luisa Lázaro Espino, Joaquín Piqueras Aparicio, Benjamín Gallardo Castillo i Victoria Maria Baldiria.

Delegació d'infantils:

Cristina Bembibre Villalba, Nuria Rubio Marcos, Patricia Cebrián Moya, Lydia Pérez Serrano

Vicepresidència quarta - àrea de festejos:

M^aJose Martín Lorenzo

Delegació de cavalcada:

Gema Bembibre Villalba, Verónica Gómez Quesada, i Rubén Sola Alcaide, Jose Manuel Sola Alcaide, Belén Gómez Cabrera i Estefania Gonzalez Rabadán

Delegació de festejos:

Daniel Alegre López, Mariam Mas i Shaila Nicolau Baena

Delegació de playbacks:

Maria Rubio Marcos, Paula Llopis, Sara García Vara i Lucía De Los Milagros Soriano Gómez

Secretaria general:

Rocío Noverques Gómez

Vicesecretaria:

Eva Gómez Quesada i Ruth María Sesé Herranz

Delegació de protocol, incidències i llibret:

Rosario Ángeles Gómez Martín

Delegació digital i xarxes socials:

Patricia García Yuste i Lydia Pérez Serrano

Arxius i biblioteca:

Minerva Galdrán Escriba

Soci d'Honor: Àngel Gallardo Callado

María Alba Villa
Alicia Alcaide Piqueras
Ainhoa Alcaide Sánchez
Álvaro Alcaide Sánchez
Sandra Alcaraz Labrador
Julen Alcázar Gil
Naiara Alcázar Gil
Daniel Alegre López
Juan Alegre Martínez
Mercedes Alonso Barrionuevo
Daniel Alonso Roca
Natalia Alonso Sandoval
Paula Ballester Robles
Jorge Ballester Robles
Andrea Barrios Cabeza
Cristina Bembibre Villalba
Gemma Bembibre Villalba
María Luisa Benito Hernández
Marta Blasco Gea
Beatriz Bruno Alonso
José Bruno Espinosa
Christian Caballero Briones
Enrique Cabañas Miguel
Marta Cabañas Urueña

Hugo Cabañas Urueña
Sandra Castillo Munera
María Dolores Castillo Munera
Noelia Castillo Munera
Patricia Cebrián Moya
Nerea Cerezo Tébar
Raúl Cerezo Tébar
Carla Cócera Cortés
Alicia Cortés Martínez
Tania Cuenca Giménez
Juan Antonio Delgado Gómez
María Ángeles Diaz Fernández
Aissatou Dieng Dieng
Laura Escanez Navas
Andrea Escrig Castillo
Alejandro Espinosa Morillas
Jorge Felipe Negro
Silvia Felipe Pérez
María Felipe Tejedor
María Pilar Fernández Chirivella
Laura Fernández Rueda
Vicente Ferrer Alcamí
Nerea Ferrer Gavilán
Àngel Joaquín Flores Pozuelo

Javier Fraj Alcaide
Francisco Javier Fraj Jaberías
Minerva Galdrán Escriba
Àngel Gallardo Callado
Isidro Gallardo Campayo
Benjamín Gallardo Castillo
Angela Gallardo Castillo
Jorge Gallardo Martín
Jaime Gallardo Martín
Nerea García Galán
Marta García Gosp
Rut María García Hiraldo
Daniela García Madrid
Yurena García Mañez
Eva María García Olivares
José Alfredo García Ribes
Víctor García Sifre
Ana García Sifre
Sara García Vara
Patricia García Yuste
Cintia María Gavilán Martin
Laura Giménez Andreu
Alejandra Gómez Alcaraz
Jorge Gómez Cabrera

Belén Gómez Cabrera
María Pilar Gómez De La Piedad
Francisco Javier Gómez De La Piedad
Rosario Ángeles Gómez Martín
Patricia Gómez Navarro
Eva Gómez Quesada
Verónica Gómez Quesada
José Miguel Gómez Silla
Celia Gómez Vila
Lydia González Lapuente
Miriam González Quintas
Estefanía González Rabadán
Francisca González Redon
Mª Carmen Hiraldo Giménez
Matilde Iborra Puente
Antonio Iborra Torres
María Luisa Lázaro Espino
Paula Llopis Sandoval
Elena López Cortes
Sandra López Fernández
Alicia López González
Miguel López Irazo
Alicia López Maorad
Iván Lozano Tebar
Omar Madrid Joli
Victoria María Baldiris
Miguel Jesús María Baldiris
Nathalie Martín González
Beatriz Martín González
María José Martín Lorenzo
Julia Martín Salvador
Adrián Martínez Fernández
Iván Martínez Fernández
Víctor Martínez Gómez

Alberto Martínez Hernández
Vicente Martínez Molés
Antonio Martínez Molina
Darío Martínez Pitarch
Mariam Mas Hassani
Sonia Medina Guijarro
Oscar Monleón Martín
Carolina Monreal Alós
Antonella Montero Proenza
Isabel Montero Proenza
Juan Carlos Montero Proenza
Manuel Montesinos Ávila
Alba Pilar Morcillo González
Inmaculada Morcillo González
Esther Moreno Ojeda
Vanessa Muñoz Bueno
Cristina Muñoz Bueno
María Del Mar Muñoz Torres
Belén Navas Alcaide
Shaila Nicolau Baena
Enrique Noverques Gil
Rocío Noverques Gómez
Francisco Parra Núñez
Cristian Parras Salazar
Saúl Pérez González
Pilar Pérez Nadal
Mireya Pérez Rodríguez
Lydia Pérez Serrano
Joaquín Piqueras Aparicio
Marina Ángela Piqueras Fernández
José Luis Piqueras Gómez
Christian Rams Conejos
Francisco Río Molla
Rocío Robles Felipe

Javier Rodenas Ferrando
Andrea Rodríguez Díaz
José Rodríguez Íñiguez
Verónica Rodríguez Martínez
Nuria Rubio Marcos
María Rubio Marcos
Luis Ramón Ruiz Morte
Víctor Secundino Ruiz Pons
Mireya Ruiz Ruiz
Katarzyna Rutkowska Sesé
Juan Manuel Sánchez Bonifás
Cristina Sanchis Martín
Alejandro Sancho Martínez
Paula Sancho Martínez
Sarai Sayas Gonzalez
Lydia Segovia Ortí
Marina Serrano Mateo
Ruth María Sesé Herranz
Rubén Sesé Martínez
Desamparados Sifre Alberola
Jose Manuel Sola Alcaide
Rubén Sola Alcaide
Marta Soler Forner
Miguel Ángel Soriano García
Lucia De Los Milagros Soriano Gómez
Sandra Tejera Gallardo
Helena Tortajada Macián
Zaida Tortajada Morcillo
Sofia Cristina Urueña Pariente
Ariel Valdés Rodríguez
Lucas Vescio Sanchis
Eva Vila Gumbau
Sheila Vila Sesé

Recompenses Comissió Major

OTORGADES PER JCF

Bunyol d'Or i Brillants

Isidro Gallardo Campayo

Bunyol d'Or

Daniel Alegre López

Gemma Bembibre Villalba

Marta Cabañas Urueña

Jorge Felipe Negro

Laura Fernández Rueda

Víctor García Sifre

Patricia Gómez Navarro

Eva Gómez Quesada

Cristina Muñoz Bueno

Vanesa Muñoz Bueno

Mireya Ruiz Ruiz

Rubén Sesé Martínez

Bunyol d'Agent

María Luisa Benito Hernández

Mª Dolores Castillo Munera

Carla Cócera Cortés

Ángel Joaquín Flores Pozuelo

Ángel Gallardo Callado

Benjamín Gallardo Castillo

Eva María García Olivares

Jorge Gómez Cabrera

José Miguel Gómez Silla

Mª Carmen Hiraldo Giménez

Miguel López Iranzo

Beatriz Martín González

José Luis Piqueras Gómez

Katarzyna Rutkowska Sesé

Jose Manuel Sola Alcaide

OTORGADES PER EJFS

**La comissió rep el Masclet
Col·lectiu d'Or i Diamants
amb Fulles de Lorer**

Masclet de Diamants i Fulles de Platí

Alicia Alcaide Piqueras
Paquita González Redón

Masclet d'Or i Diamants amb Fulles de Llorer

Minerva Galdrán Escribá

Masclet d'Or amb Fulles de Llorer

Marta Blasco Gea
Rut María García Hiraldo
Rocío Noverques Gómez

Masclet d'Or

Gemma Bembibre Villalba
Mª Dolores Castillo Munera
Laura Fernández Rueda

Sara García Vara
Cintia María Gavilán Martín
Belén Gómez Cabrera
Omar Madrid Joli
Beatriz Martín González
Mireya Ruiz Ruiz

Masclet d'Argent

Sandra Alcaraz Labrador
Christian Caballero Briones
Mª Dolores Castillo Munera
María Felipe Tejedor
Ángel Joaquín Flores Pozuelo
Mª Pilar Gómez de la Piedad
Julia Martín Salvador
Adrián Martínez Fernández
Víctor Martínez Gómez
Mariam Mas Hassani
Lydia Pérez Serrano
Marina Ángela Piqueras Fernández
José Rodríguez Iñiguez
Marta Soler Fornen

Masclet de Coure

Mercedes Alonso Barrionuevo
José Bruno Espinosa

Hugo Cabañas Urueña
Noelia Castillo Munera
Tania Cuenca Giménez
Andrea Escrig Castillo
Alejandro Espinosa Morillas
Javier Fraj Alcaide
Marta García Gosp
Daniela García Madrid
Yurena García Mániz
Lydia González Lapuente
Miguel Jesús María Baldiris
Beatriz Martín González
Vicente Martínez Molés
Antonio Martínez Molina
Sonia Medina Guijarro
Óscar Monléon Martín
Antonella Montero Proenza
Juan Carlos Montero Proenza
María del Mar Muñoz Torres
Francisco Parra Nuñez
Juan Manuel Sánchez Bonifás
Alejandro Sancho Martínez
Paula Sancho Martínez
Sandra Tejera Gallardo

*Teodoro
Llorente*

La falla de la xicalla

Lema: *"Game Over"*

Artista: *Nesco Gil*

Versos: *Borja Martínez i Adrián Luna*

Un món màgic
és aquest videojoc
que el 19 de març,
li pegarem foc.

Mario i Luigi
ens venen a visitar,
i a veure de primera mà,
les coses que el Port té de millorar.

Dos germans units,
com els mestres Cavaller,
que la seua música
és tot un deler.

I si parlem de germans,
units Sagunt i Port haurien d'estar,
des del Castell a la mar,
per a fer gran la ciutat.

**El nostre Ajuntament
hauria de fer inversions per igual,
ja que som germans,
i hi ha molt per arreglar.**

**Com un joc d'obstacles,
està l'Avinguda de la Hispanitat,
que amb la nova reforma,
no hi ha on aparcar.**

**Mario se sorprén,
i a Luigi li comptarà,
les coses inversions
que reben en Almardà.**

Falten plantes i jardins,
més llocs on jugar,
per als nostres infants,
poder acontentar.

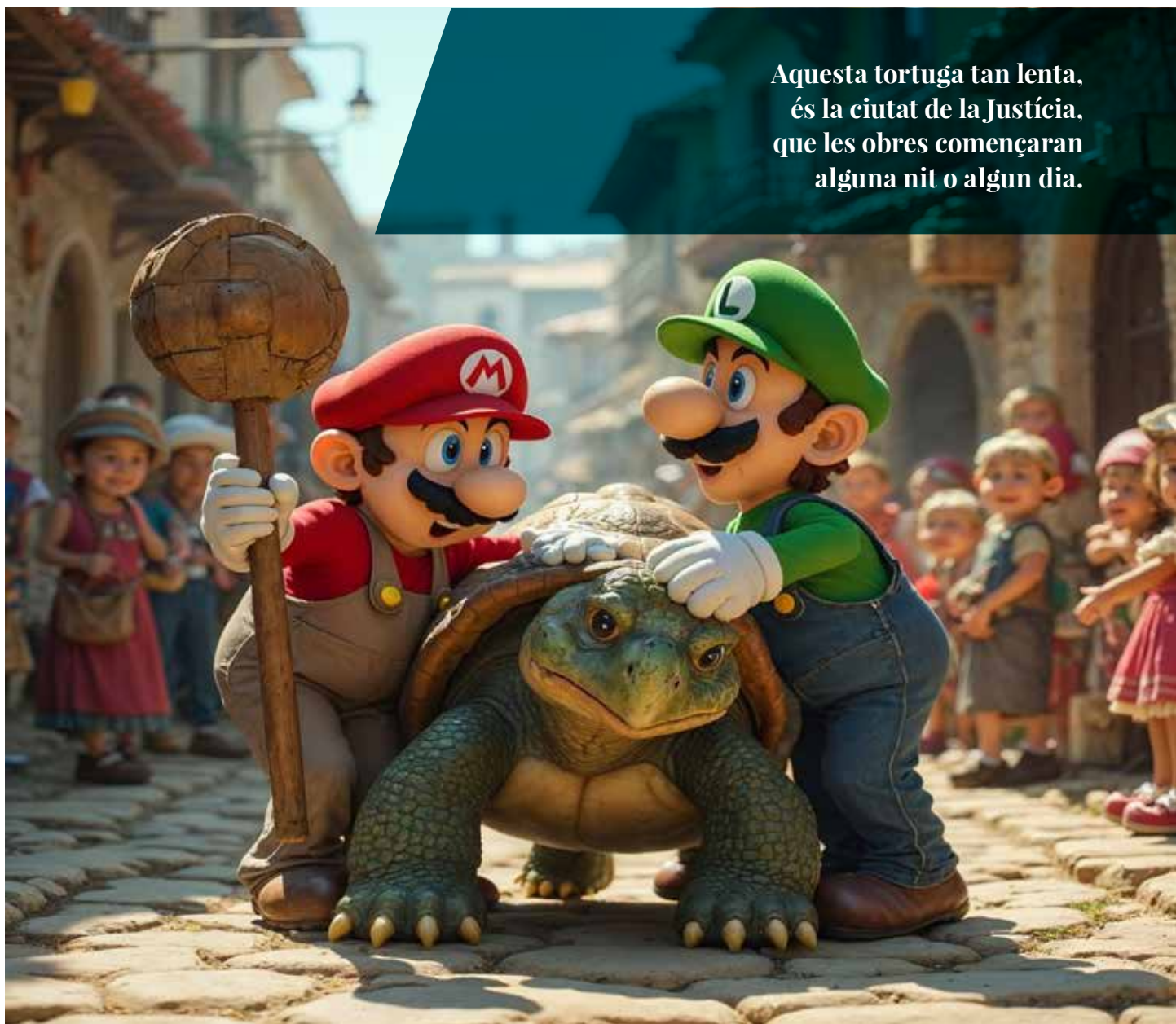

**Rotondes sense arbres,
ni plantes ni una flor,
i l'Associació de la Victòria,
almenys posa cartelots.**

Aquesta tortuga tan lenta,
és la ciutat de la Justícia,
que les obres començaran
alguna nit o algun dia.

**Un bolet verinós,
ha crescut a la ciutat,
per la falta de neteja,
i reformar l'Economat.**

**El nou pantalà brilla,
com una estrella en el firmament,
ja veurem la part aquàtica
que encara està per fer.**

**Com una pantalla del joc,
plena d'obstacles i monstres
està el Triangle Umbral,
amb rates i a fosques.**

Mario i Luigi volen
amb Dario una reunió
la cavalcada de Reis
cada any és molt pijor

Comissió Infantil

Ferran Arnau Soriano
Zaida Felipe Tortajada
Alicia Fraj Alcaide
Jaime Fraj Alcaide
Alba Furió Morcillo
Joel Furió Morcillo
Lola Gallardo Castillo
Noa García Madrid
Chloe Gómez Galdrán
Ainhoa Gómez Segura
Mar Martín Tortajada
Paz Martín Tortajada
Mar Mengual García
Abril Muñoz Sayas
Mateo Río Alcaide
Gabriel Río Alcaide
Klara Sesé Rutkowska
Klaudia Sesé Rutkowska
Martina Sola González

Recompenses Comissió Infantil

OTORGADES PER FJFS

La comissió rep el **Masclet Col·lectiu d'Or i Diamants amb Fulles de Llorer**

Masclet Infantil d'Or amb Fulles de Llorer

Joel Furió Morcillo
Ainhoa Gómez Segura

Masclet Infantil d'Or

Chloe Gómez Galdrán
Mar Martín Tortajada
Mateo Río Alcaide

Masclet Infantil d'Argent

Noa García Madrid
Gabriel Río Alcaide

OTORGADES PER JCF

Distintiu d'Or

Joel Furió Morcillo
Alejandra Gómez Alcaraz
Elena López Cortés

Distintiu d'Argent

Zaida Felipe Tortajada
Klara Sesé Rutkowska
Martina Sola González

Masclet Infantil de Coure

Siara Mercedes Carrillo Soriano
Nara Delgado Piqueras
Gonzalo Jiménez Piqueras
Mar Mengual García
Hugo Piqueras Segovia
Klaudia Sesé Rutkowska

Noves incorporacions a la xicalla de la nostra falla

Nara Delgado Piqueras

Óliver Ródenas Gómez

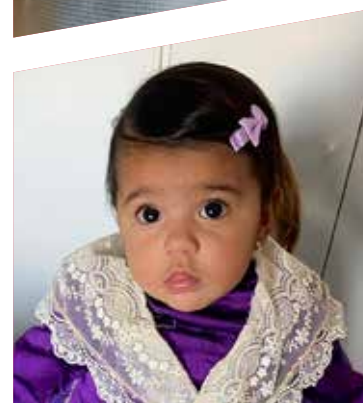
Eric Martínez Gómez

Gonzalo Jiménez Tejera

Hugo Piqueras Segovia

Siara Mercedes Carrillo Soriano

Així hem evolucionat aquest exercici

Nomenamet representants 2025

Proclamació

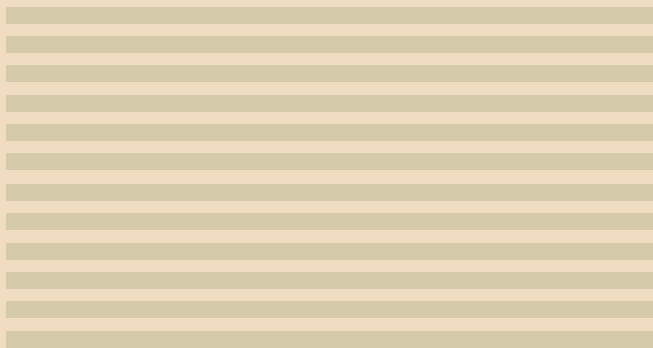

Presentació

**Teodoro
R-evolució.
Fent falla,
fent festa**

Nadal en Teodoro

Jornades culturals

Agenda EJFS

UNA SOCIETAT R-EVOLUCIONADA

Les Falles

DES DELS INICIS DOCUMENTATS DE LES FALLES COM A FESTA ORGANITZADA, LES DONES HAN OCUPAT UN LLOC ESPECIAL, PERÒ LIMITAT.

FALLES I FALLERES:

Representació i acció

Les Falles no sols representen la tradició, l'art i la cultura, sinó també un reflex de la societat que les celebra. Al llarg de l'últim segle, les dones han transitat des de rols merament representatius a exercir funcions clau en la gestió, creació i direcció de la festa. És esta evolució de la participació de la dona i la rellevància que les dones que formem part de la festa hem adquirit més enllà dels aspectes tradicionals part de la grandesa de la nostra festa.

Les dones en les Falles: Un inici representatiu

Des dels inicis documentats de les Falles com a festa organitzada, les dones han ocupat un lloc especial, però limitat. La figura de la Fallera Major, establida formalment en els anys 30 del segle XX, ha sigut des de llavors un dels majors símbols de la festa.

Tanmateix, ha sigut durant molt de temps exclusivament això, on paper representatiu. Durant dècades, les dones van participar principalment en rols cerimonials, com a muses de la tradició i ambaixadores culturals. La Fallera Major era la cara visible de les Falles, però la seua funció es restringia a representar a la comunitat fallera, sense influència directa en la presa de decisions. Però aquesta situació ha canviat, com bé va indicar la Fallera Major de València 2014, Carmen Sancho de Rosa: *"El simbolisme de la dona fallera ha estat sempre un reflex de la bellesa, però ara també és un reflex de la força i la intel·ligència."*

La incorporació activa: dones en la gestió i creació

A mesura que les barreres socials van començar a trencar-se en les dècades posteriors a la transició democràtica, les dones van començar a exercir rols més actius en l'organització de les Falles.

"SER DONA EN EL MÓN FALLER JA NO ÉS NOMÉS LLUIR UNA INDUMENTÀRIA TRADICIONAL. ÉS TAMBÉ ASSUMIR EL REpte DE TRANSFORMAR I MODERNITZAR UNA FESTA QUE ESTIMEM."

- **Comissions falleres:** A partir dels anys 70 i 80, les dones van començar a integrar-se de manera més activa en les comissions falleres, no sols com a associades, sinó també en càrrecs organitzatius com a secretàries i tesoreres.
- **Creadores d'art faller:** Tradicionalment dominat per homes, el sector dels artistes fallers ha vist un augment significatiu de dones que treballen com a dissenyadores, escultores i pintores de monuments. Un exemple destacat és Marina Puche, una de les poques artistes falleres que ha aconseguit reconeixement per la seua obra.

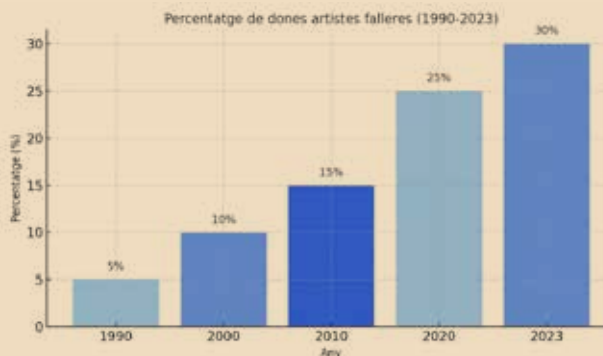
Dades clau:

- En 2023, més del 35% de les presidències de comissions falleres a València estaven ocupades per dones, enfront del 10% registrat en els anys 90.
- Segons dades de la Federació d'Artistes Fallers, la participació femenina en els tallers de creació de falles ha augmentat un 25% en l'última dècada.

El lideratge i la veu femenina en les falles

En els últims anys, les dones no sols han ampliat la seua participació, sinó que han començat a liderar canvis dins de la festa.

- **Presidències i lideratge:** Les dones han aconseguit càrrecs directius en organismes clau com la Junta Central Fallera, que coordina l'organització de les Falles.

Percentatge de dones artistes falleres (1990-2023)

Encara que la seua presència continua sent minoritària, la seua influència ha crescut exponencialment.

- **Reivindicació d'igualtat:** Veus femenines han sigut fonamentals per a visibilitzar problemes de gènere dins de la festa, com la representació d'estereotips o la bretxa en rols de poder.

En 2021, Laura Mengó, FMV 2023, es va convertir en una de les primeres dones a assumir un rol destacat en la direcció d'una macro comissió fallera, promovent polítiques d'igualtat dins de la festa. Va ser Laura Mengó qui va reivindicar en múltiples ocasions durant el seu regnat el paper la dona en les nostres falles: *"Ser dona en el món faller ja no és només lluir una indumentària tradicional, és també assumir el repte de transformar i modernitzar una festa que estimem."*

El Futur: Dones com a Motor d'Innovació i Canvi

El creixent pes de les dones en les Falles apunta cap a un futur més inclusiu i divers. Les seues aportacions estan transformant la festa en múltiples dimensions:

Participació femenina en càrrecs directius (1990-2023)

- **Innovació artística:** Les dones estan portant noves perspectives a la creació de monuments fallers, incorporant temes d'igualtat, sostenibilitat i crítica social. Marina Puche, una de les artistes falleres més rellevants en el panorama actual, va indicar en una entrevista: "Els Falles no només són tradició, són una oportunitat per avançar cap a un món més igualitari i inclusiu, i els dones som part fonamental d'este procés".
- **Educació i tradició:** Les dones han pres la davantera en l'ensenyança de valors culturals i tradicions falleres, assegurant que les noves generacions comprenquen la rellevància de la festa.
- **Sostenibilitat:** Moltes dones lideren iniciatives per a fer les Falles més sostenibles i responsables amb el medi ambient, des de l'elecció de materials fins a la gestió dels recursos.

Conclusió: dones que il·luminen les falles del segle XXI

L'evolució de les dones en les Falles reflecteix un canvi social més ampli cap a la igualtat de gènere. De ser figures representatives, les dones s'han convertit en prota-

gonistes actives, liderant canvis i portant la festa cap a nous horitzons.

El futur de les Falles dependrà de la seua capacitat per a continuar sent un espill de la societat que les celebra. I en eixe futur, les dones no sols seran presents, sinó que seran motor d'innovació, tradició i progrés.

Referències

- Junta Central Fallera. *Informe de participació femenina en els comissions falleres, 2023*.
- Federació d'Artistes Fallers. *Evolució de la participació femenina en el sector artístic, 2021*.
- Pérez, A. (2022). *La dona fallera: Tradició i modernitat*. Editorial Fallera.
- UNESCO. *Festes populars i igualtat de gènere: Una perspectiva global, 2020*.

L'evolució de les dones en les Falles reflecteix un canvi social més ampli cap a la igualtat de gènere.

Rut Mª García Hiraldo i Nathalie Martín González

Fallera major i presidenta 2025, les dos úniques dones (que almenys hui dia) han ostentat presidència executiva de la nostra comissió

LES FALLES: una festa (R)evolucionada

En els primers temps de les Falles, el paper de la dona es limitava principalment a funcions tradicionals i simbòliques, com la representació de la bellesa i la feminitat en figures com la Fallera Major, un títol que començà a institucionalitzar-se a principis del segle XX. No obstant això, amb el pas del temps, les dones han assumit rols cada vegada més actius i rellevants en tots els aspectes de l'organització i desenvolupament de les Falles.

El càrrec de Fallera Major ha sigut tradicionalment el rostre més visible del paper de la dona en les Falles. Aquest títol implica la representació oficial i protocol·lària en actes tant locals com internacionals. Al llarg dels anys, la Fallera

Major i la Fallera Major Infantil han passat de ser figures purament simbòliques a exercir un paper important en la projecció i preservació de les tradicions falleres.

Encara que històricament el càrrec de president de falla ha sigut predominantment masculí, en les últimes dècades s'ha produït un avanç notable en la incorporació de dones a aquests llocs de lideratge.

No obstant això, el seu inici ha obert el camí perquè cada vegada més dones assumisquen aquest rol, aportant noves perspectives i lideratges a les comissions.

Aquest canvi reflectix no sols una transformació en l'or-

ganització de les comissions falleres, si no també un reconeixement del paper fonamental de les dones en el manteniment i creixement de la festa.

A finals del segle XIX, les Falles adquiriren un caràcter més organitzat. Es crearen comissions falleres per a recaptar fons i coordinar la construcció de monuments. En este context, les dones començaren a participar activament, encara que en rols secundaris. Durant este període, el paper de la dona estigué lligat principalment a tasques logístiques, però ja era evident la seua contribució indispensable.

El segle XX marcà un punt d'inflexió. Les transformacions socials impulsades pels moviments d'igualtat començaren a reflectir-se en les Falles. Als anys 80 i 90 es produïren els primers nomenaments de dones com a presidentes de falla, trencant barreres i desafiant les normes tradicionals.

Concretament en el nucli del Port de Sagunt a principi dels anys 90, vam tindre la primera dona presidenta que va pertànyer a la comissió La Marina. 34 anys de (R)evolució han passat des d'enguany i la polèmica no va passar de llarg, va enfrontar-se a prejudicis i resistències en un àmbit tradicionalment dominat per homes.

La seua joventut i amb una dolçor pròpia d'una dona de menys de 25 anys davant una executiva de falla i un grup de presidents amb una mitjana d'edat entorn als 40/45 anys, i un caràcter tradicionalment masculista típic de l'època, va fer que la seua experiència no fora un camí de roses, sense poques opcions per a poder demostrar la seua vàlua i aportar una frescor a la qual no estàvem acostumats.

Hui dia, encara que el nombre de dones presidentes de falla continua sent menor en comparació amb el d'homes, la seua presència és cada vegada més significativa. Este avanç simbolitza el camí cap a una festa més inclusiva i equitativa, on les capacitats i la dedicació prevalen sobre les diferències de gènere.

Actualment, el lideratge femení en les comissions falleres és cada vegada més reconegut. Les dones no sols contribuïxen com a falleres actives, si no que també lideuren projectes, gestionen pressupostos i organitzen actes clau dins de les festa. A més, han jugat un paper crucial

CREC QUE ESTEM PREPARADES. EL CAMÍ HA SIGUT LENT PER A ARRIBAR FINS ACÍ.

en debats contemporanis sobre sostenibilitat, modernització i preservació de les tradicions.

Hui, les Falles no sols celebren la tradició, l'art i la sàtira, si no també l'esforç col·lectiu d'homes i dones que treballen colze a colze per a mantindre viva esta festivitat. La creixent participació de la dona en tots els nivells de l'organització assegura que les Falles continuen evolucionant com una expressió cultural inclusiva i diversa.

A la nostra falla, la primera dona presidenta va ser Rut Mª García i Hiraldo al 2023, actual Fallera Major:

La meua inexperiència no va ser cap obstacle per a liderar la nostra comissió amb il·lusió i responsabilitat, evolucionant com a persona i com a fallera, un dels més grans reptes que vaig afrontar amb 30 anys. Amb molt de treball i paciència, vaig escoltar i aprendre del meu entorn en la que, un dels punts més forts, va ser la taula de presidentes i presidents que formava junt amb 4 dones i 25 homes, la qual em va recolzar en tot moment sense cap distinció ni diferència, mai vaig sentir cap desigualtat.

L'última en ostentar el càrrec és Nathalie Martín i González, actual presidenta:

També amb molta il·lusió vaig fer un pas endavant en aquesta nova experiència. Recorde la primera presidenta en la nostra comarca que hem nomenat abans. Jo era adolescent i és de veres que la seua figura no passava desapercebuda: amb banda roja al pit, al mig de les cervaviles, escortada d'homes vestits de negre... El seu somriure sempre li acompanyava; amb la meua innocència i la de les meues amigues, no érem conscients de la tristor que portava per dins, la qual hem descobert anys després. Hui, conscient i amb la (R)Evolució que afortunadament hem viscut, compartix eixa tristor, eixa impotència d'aquell temps en què, discreta però feliçment, entre totes i tots hem avançat.

És clar que queda molt per fer, som un percentatge ínfim de presidentes, però estic convençuda que anirà creixent. Crec que estem preparades. El camí ha sigut lent per a arribar fins ací. He viscut el procés poc a poc, com a vicesecretària en la meua comissió, un càrrec que vaig ocupar amb poc més de 20 anys en una executiva majoritàriament formada per homes i poc més de 3 o 4 dones, fortes i valentes. Hui en dia hem arribat a una executiva plural i paritària, sense distinció de cap tipus, conscients i lo millor, de plena normalitat.

L'AUGE DELS MOVIMENTS FEMINISTES EN LA SEGONA MITAT DEL SEGLE
XX VA MARCAR UN PUNT D'INFLEXI

L'empresa

LIDERANT LA REVOLUCIÓ: Dones al capdavant en el món empresarial

El sector empresarial no és immune a la revolució feminista imparabile que viu la societat i és palpable el canvi produït en l'últim segle. El paper de les dones en les empreses ha passat de ser quasi inexistent a ocupar posicions de lideratge clau. Revisem a continuació els reptes que han enfrontat i les històries d'èxit que han canviat paradigmes, revolucionant les seues empreses, els seus sectors i un fent més igualitari el món que habitem

1. Dels Marges a la Inclusió

Principis del segle XX: Un panorama limitat

En les primeres dècades del segle XX, les dones estaven pràcticament absents dels llocs directius. La seua participació es limitava majoritàriament a treballs relacionats amb l'ensenyança, la salut i el servei domèstic. Durant la Segona Guerra Mundial, les dones van començar

a exercir un paper més actiu en el sector industrial, però este avanç va ser temporal i va acabar amb el retorn dels homes a la vida laboral després del conflicte.

En 1950, les dones representaven només el 30% de la força laboral a Europa i menys del 5% dels càrrecs directius.

2. La Revolució de la Igualtat de Gènere **Dècades dels 60 i 70: Lluites pel reconeixement**

L'auge dels moviments feministes en la segona mitat del segle XX va marcar un punt d'inflexió. Canvis legislatius, com la Llei d'Igualtat de Remuneració al Regne Unit (1970) o el Títol VII de la Llei de Drets Civils als Estats Units (1964), van prohibir la discriminació laboral per gènere. Exemples com Estée Lauder, fundadora de Estée Lauder Companies, o Indra Nooyi, qui va liderar PepsiCo, van demostrar que les dones podien no sols participar en les

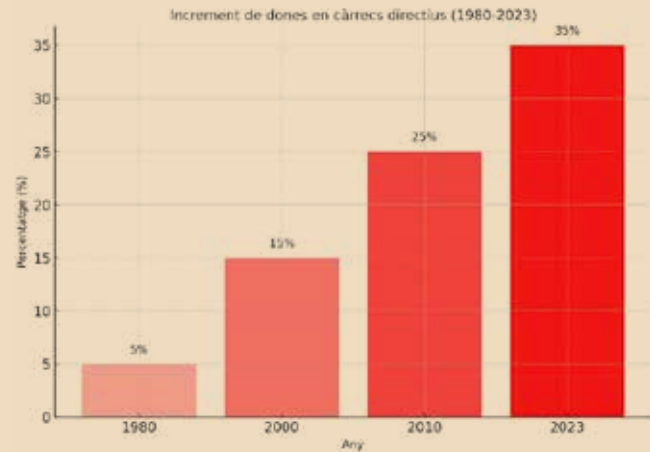
"INNOVAR NO ÉS NOMÉS CREAR UNA COSA NOVA.
ÉS FER-HO PENSANT EN EL BÉ DE LES FUTURES
GENERACIONS."

empreses, sinó transformar-les des del lideratge. Resulta interessant el que Indra Nooyi va esmentar sobre el veritable significat d'aquest lideratge femení: "El lideratge no és només aconseguir objectius, és també inspirar a uns altres per a fer-ho."

3. Dones que Van revolucionar les Empreses

En les últimes dècades, nombroses dones han desafiat les normes establides, transformant les seues empreses i sectors.

- **Indra Nooyi (PepsiCo):** CEO de PepsiCo entre 2006 i 2018, va transformar l'empresa en apostar per productes més saludables i sostenibles. El seu lideratge va portar a la companyia a duplicar els seus ingressos globals.
- **Sheryl Sandberg (Meta/Facebook):** Com a directora d'operacions, Sandberg va impulsar el creixement exponencial de Facebook i es va convertir en una de les veus més influents del feminisme corporatiu amb el seu llibre "Lean In".
- **Ana Botín (Banc Santander):** Des que va assumir la presidència en 2014, ha liderat una transformació digital i social del banc, convertint-lo en un dels principals actors financers globals.

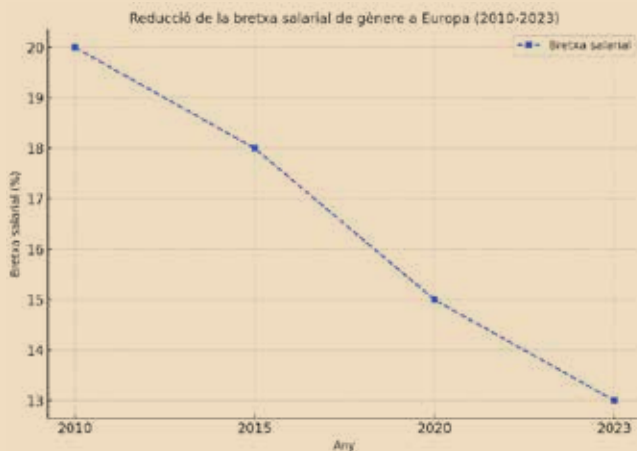
Increment de dones en càrrecs directius (1980-2023)

- A la Comunitat Valenciana, Amparo Navarro (Grup Navarro): ha a pionera en l'àmbit de la construcció sostenible. Des dels anys 90, la seua empresa ha impulsat pràctiques ecològiques, obtenint reconeixement nacional i internacional.
- Segons les pròpies paraules d'Amparo Navarro: "Innovar no és només crear una cosa nova, és fer-ho pensant en el bé de les futures generacions." El seu exemple destaca per l'impacte social també.

4. Reptes Persistents i Avanços Recents

Malgrat els assoliments, les dones encara enfronten barreres significatives en el món empresarial:

- **Bretxa salarial:** A Europa, les dones guanyen, de mitjana, un 13% menys que els homes (Eurostat, 2022).
- **Sostre de cristall:** Només el 8% de les empreses de la llista Fortune 500 estan liderades per dones.

Reducció de la bretxa salarial de gènere a Europa (2010-2023)

Avanços recents:

- En 2021, més del 30% dels membres de les juntes directives a Europa eren dones, un gran progrés enfront del 10% registrat en 2005.
- L'aparició de xarxes de mentoria femenina, com Women Who Lead o Lligen In Circles, està ajudant a tancar les bretxes de representació.

5. Les Dones com a Agents de Canvi

Les dones no sols estan liderant empreses, sinó que també estan transformant el teixit empresarial a través d'iniciatives innovadores:

- **Impacte social:** Fundadores com Melinda Gates (Bill & Melinda Gates Foundation) estan utilitzant la seua experiència empresarial per a abordar problemes globals.
- **Tecnologia:** Dones com Susan Wojcicki (YouTube) han sigut clau en la transformació digital de les empreses tecnològiques.

- **Sostenibilitat:** Líders com Christiana Figueres han impulsat acords internacionals com l'Acord de París des d'un enfocament empresarial i mediambiental.

6. Conclusió: Cap a un Futur Més Inclusiu

El lideratge femení en l'àmbit empresarial ha transformat no sols les dinàmiques laborals, sinó també l'impacte que les empreses tenen en la societat. Històries com les d'Amparo Navarro, Indra Nooyi i Sheryl Sandberg ens mostren que les dones no sols estan trencant barreres, sinó que estan definint el futur empresarial i també el present, perquè citant a Sheryl Sandberg: "la igualtat no és un objectiu llunyà, és una oportunitat per a tots de prosperar junts"

El recorregut de les dones en l'àmbit empresarial ha sigut llarg i ple de desafiaments, però també d'assoliments notables. La seua creixent presència en llocs de lideratge no sols equilibra la balança de la igualtat, sinó que enriqueix les perspectives estratègiques i promou un desenrotllament més inclusiu i sostenible.

Com va dir Sheryl Sandberg: "La igualtat no és un objectiu llunyà, és una oportunitat per a tots de prosperar junts."

Referències

- Eurostat. (2022). Gender Pay Gap in Europe.
- Lligen In. (2021). Women in the Workplace Report.
- Fons Monetari Internacional. (2021). Women, Work, and Economic Empowerment.
- Biografies corporatives: Indra Nooyi, Ana Botín, Estée Lauder.

Eva Blasco García

Consellera Delegada d'Europa Travel / Presidenta de CEV València

El paper de la dona en l'empresa

Em situe a la frontera entre l'anomenada generació dels Baby Bombers i la generació X. Pertany doncs a una generació amb vocació de treballar pel bé comú i d'aportar a la societat, que ha sigut testimoni de grans canvis socials i, entre ells, d'importants canvis en les normes de gènere. Canvis en les normes de gènere, que també han comportat una important evolució en l'àmbit empresarial.

Per això van ser necessaris canvis normatius de gran importància, com ara la derogació -en 1975- de les limitacions a la capacitat d'obrar de la dona casada i la llicència marital, o el reconeixement, en 1981, de la igualtat de la dona en l'administració de la societat de guany, tema

de gran transcendència en l'àmbit empresarial, perquè com ser empresària sense tindre el control econòmic de la teua empresa?

Establides les bases normatives, la presència de dones en l'àmbit empresarial no ha deixat d'incrementar-se en les últimes dècades. Així i tot, en 2024 la proporció de dones en els Consells d'Administració de les empreses a penes se situa en el 25%, representant el 21,22% dels llocs de direcció, el 18,39% dels llocs de presidència i el 14,69% en les de direcció general. Paral·lelament, a nivell d'emprenedoria només un 20% de les persones emprenedores són dones, i les dones autònomes representen a penes el 34% del total.

L'avanç és imparabile però lent; Perquè malgrat haver-se modificat el marc normatiu, no per això han desaparegut tots els obstacles que limiten l'avanç de la dona en l'àmbit empresarial, la majoria d'ells derivats d'estereotips i biaixos de gènere.

Tots tenim en la nostra ment estereotips sobre els homes, les dones, els adolescents, les persones majors, etc. A conseqüència d'aquesta estereotípia de gènere, tendim a considerar que els homes, globalment, són més competents que les dones en la majoria de les tasques. Hi ha activitats i tasques tradicionalment associades amb el masculí i aquesta estereotípia acreix la bretxa en activitats lligades per exemple al mecànic, el raonament matemàtic o el lideratge.

Per contra, tendim a considerar que les dones tenen més capacitat per a activitats tradicionalment associades al femení i que requereixen d'empatia (criança, educació, cuidat als altres, etc.), les quals han tingut sempre un menor estatus en l'àmbit social i per tant són menys valorades en l'àmbit professional.

Això ens porta al fet que tendim a generar unes expectatives diferents per a homes i per a dones en l'àmbit laboral i professional. Esperem que ells estiguen orientats a l'acció, que siguin assertius, que no siguin modestos ni febles. Mentres que esperem de les dones que siguin càlides, agradables i amables, i no dominants ni assertives.

I això és un problema perquè eixos estereotips prescriptius masculins coincidixen amb el que s'espera que pos-

COM HI HA MOLTS MÉS HOMES EN POSICIÓ DE LIDERATGE. EL NATURAL ÉS QUE TENDISQUEN A VOLER TREBALLAR AMB ALTRES HOMES

seïska algú que es dedique a la direcció d'equips i organitzacions; No vaig agafar els femenins.

Això comporta biaixos que provoquen discriminacions inconscients que les dones patim en el nostre desenrotllament professional. Únicament citaré, a títol d'exemple, la discriminació per afinitat, derivada de la tendència natural a relacionar-nos amb les persones que sentim més afins a nosaltres mateixes, la qual cosa frena l'avanç de les dones: perquè com hi ha molts més homes en posició de lideratge, el natural és que tendisquen a voler treballar amb altres homes, i les dones tinguem menys accés a posicions de més responsabilitat, a posicions de poder o a cúpules directives.

Personalment com a dona privilegiada, que ha pres consciència de la existència d'obstacles que frenen l'avanç cap a la igualtat real, de l'existència de sostres de cristall i sòls enganxosos, sent l'obligació i responsabilitat de visibilitzar-me, de demostrar a altres dones que sí que es pot i contribuir així a accelerar el canvi i reduir els 131 anys que estima l'ONU que tardarem a aconseguir la igualtat de gènere.

Eixe sentiment d'obligació i responsabilitat va tindre un gran pes en la meua decisió d'assumir el repte associatiu de presidir la Confederació Empresarial de la Província de València (CEV València), amb l'objectiu últim de treballar per i per a tot el teixit productiu de la província de

*Els mesos i anys
esdevenidors seran
complexos*

València, però també de contribuir a avançar en igualtat en l'àmbit de l'associacionisme empresarial.

El meu compromís de treballar per i per a les empreses de la nostra província, s'ha vist reforçat després de la devastadora DANA, que el passat 29 d'octubre va sacsejar a una tercera part del territori de la nostra província i a més de 850.000 persones, afectant a prop de 50.000 empreses i 51.000 autònoms, i l'impacte econòmic real dels quals encara no podem preveure.

Els mesos i anys esdevenidors seran complexos, alhora que apassionants, però no tinc cap dubte que les

empreses valencianes serem capaces d'enfrontar-nos a l'adversitat, renàixer enfortides i continuar sent actors claus del benestar de la nostra societat. Però per a accelerar la recuperació i evitar l'estancament de les comarques afectades i amb elles de tota la Comunitat Valenciana, necessitem que l'ajudes siguen àgils i tinguen la intensitat i duració necessàries, la qual cosa requerirà la coordinació real i efectiva de tots els nostres governants, posant a les persones per davant i no oblidant que les empreses som generadores de riquesa i ocupació i que prop del 95% de les empreses del nostre territori són microempreses i petites empreses.

L'amor

LA REVOLUCIÓ SEXUAL DELS ANYS 60 I 70 VA PORTAR AMB SI UNA TRANSFORMACIÓ CULTURAL RESPECTE A L'AMOR I EL SEXE.

L'AMOR NO PASSA DE MODA, però sí que evoluciona

El concepte d'amor i les relacions afectives han experimentat una evolució significativa en els últims 100 anys a Europa i, particularment, a Espanya. Factors com els canvis legislatius, la liberalització social, els moviments feministes, les transformacions econòmiques i la tecnologia han redefinit el significat de l'amor, les relacions i les formes en què les persones es vinculen emocional i romànticament.

1. Canvis en el matrimoni i la família

Del matrimoni tradicional al matrimoni per amor

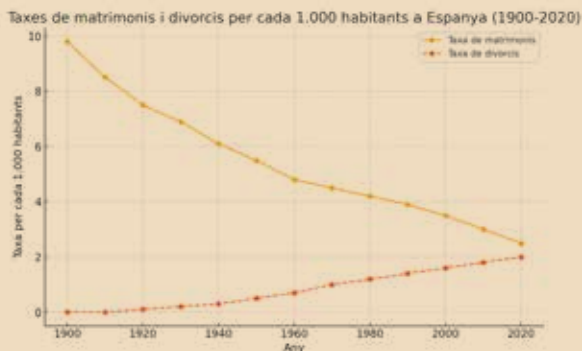
A principis del segle XX, el matrimoni a Europa estava profundament influït per normes religioses i socials. Era una institució que, més que amor romàntic, buscava l'estabilitat econòmica, la perpetuació de llinatges i la conformitat amb normes morals. Segons dades d'Eurostat,

en 1900 més del 90% de les persones es casaven, i les taxes de divorci eren insignificants a causa de la seua illegalitat o a restriccions religioses en la majoria dels països europeus.

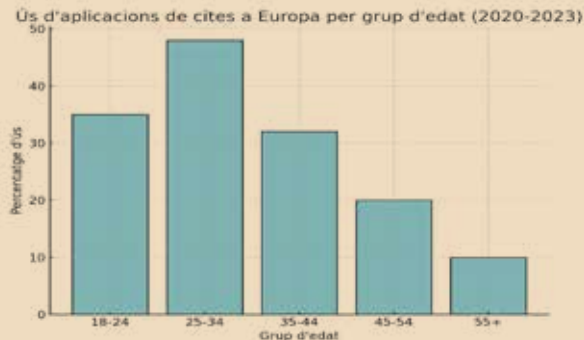
A Espanya, les lleis franquistes (1939-1975) van reforçar un model de família tradicional, amb rols rígids de gènere. El divorci va ser prohibit fins a 1981, la qual cosa va perpetuar matrimonis que, en molts casos, mancaven d'amor o compatibilitat.

Legalització del divorci i matrimoni igualitari

La legalització del divorci i, posteriorment, del matrimoni igualitari va marcar fites importants en l'evolució de l'amor a Europa. El divorci va començar a ser socialment acceptat a partir de la segona mitat del segle XX, coinci-

Taxa de matrimonis i divorcis per cada 1.000 habitants a Espanya (1900-2020)

Ús d'aplicacions de cites a Europa per grup d'edat (2020-2023)

dint amb l'auge de moviments feministes que demanda- ven major llibertat individual i equitat en les relacions.

A Espanya, la Llei del Divorci de 1981 i la Llei del Matrimoni Igualitari de 2005 van transformar profundament les estructures familiars i el concepte d'amor. Segons l'Institut Nacional d'Estadística (INE), els matrimonis entre persones del mateix sexe van representar en 2021 prop del 3,5% del total d'unions registrades al país.

2. Feminisme i canvis en les dinàmiques de parella

Trencant els rols tradicionals

El segle XX va ser testimoni del qüestionament dels rols de gènere tradicionals. L'auge del feminisme en els anys 60 i 70 va impulsar a Europa una nova narrativa sobre les relacions afectives, advocant per la igualtat i la reciprocitat. A Espanya, la incorporació massiva de dones al mercat laboral en les dècades de 1980 i 1990 va alterar la dinàmica de parella, reduint la dependència econòmica de les dones cap als homes.

Estudis recents, com l'Informe Europeu sobre Igualtat de Gènere (2020), revelen que el 63% de les dones europees consideren l'equitat com un factor essencial en una relació amorosa, enfront del 29% registrat en 1970.

3. La revolució sexual i la diversitat relacional

La revolució sexual dels anys 60 i 70 va portar amb si una transformació cultural respecte a l'amor i el sexe. La introducció de la píndola anticonceptiva a Europa en 1961 va permetre separar la sexualitat de la procreació, fomentant una visió més lliure i plaent de les relacions afectives.

En l'actualitat, les relacions obertes, poliàmoroses i altres formes no monògames estan guanyant major visibilitat i acceptació a Espanya i Europa. Segons una enquesta realitzada per Ipsos en 2021, el 18% dels europeus considera que les relacions poliàmoroses són "una forma vàlida d'amor".

4. L'impacte de la tecnologia en l'amor

De les cartes d'amor a l'amor digital

La tecnologia ha revolucionat la manera en què les persones es connecten i desenrotllen relacions. Aplicacions de cites com Tinder i Meetic han transformat les formes tradicionals de conèixer parelles. Segons l'informe de Statista de 2023, el 48% de les relacions iniciades a Europa en els últims cinc anys van començar en plataformes digitals.

L'amor digital també planteja nous desafiaments, com el "ghosting" i la falta de connexions profundes, temes que han sigut objecte d'investigació en estudis recents sobre psicologia social.

5. Perspectives futures

L'evolució de l'amor a Europa i Espanya reflectix una societat en constant transformació. Des del matrimoni com a contracte social fins a la multiplicitat de formes en què les persones expressen amor hui, el panorama actual suggerix una major personalització i flexibilitat en les relacions afectives. La inclusió de la diversitat sexual i relacional és una tendència creixent que continuarà redefinint el significat de l'amor en les pròximes dècades.

Bibliografia

Institut Nacional d'Estadística (INE). "Taxes de matrimonis i divorcis a Espanya: 1900-2020".

Eurostat. "Matrimonis i divorcis a Europa, segle XX".

Informe Europeu sobre Igualtat de Gènere, 2020.

Ipsos. "Percepcions sobre el poliamor i les relacions no monògames a Europa", 2021.

Statista. "Impacte de les aplicacions de cites a Europa", 2023.

Les relacions obertes, poliamoroses i altres formes no monògames estan guanyant major visibilitat i acceptació a Espanya i Europa.

Núria Bueno i Caballero

FM FJFS 2024

El natural és estimar

Des d'aquesta comissió de la qual conserve l'estimable record d'haver fet la meua primera ofrena, amb poc més de dos anys, al costat d'ells, se m'invita a escriure sobre l'amor.

Segons la RAE, l'amor és aquell sentiment cap a una altra persona que naturalment ens atrau i que, procurant reciprocitat en el desig d'unió, ens completa, alegra i dóna energia per conviure, comunicar-nos i crear.

I de totes les paraules que conformen aquesta definició, per a mi n'hi ha una que és la clau per entendre l'amor des de les seues més variades accepcions, des de la pluralitat i la diversitat, i és "naturalment". "Na-

turalment", i qualsevol dels seus sinònims com "instintivament", "espontàniament", "senzillament", ens obri la porta per entendre que estimar és un sentiment que es troba en la pròpia naturalesa de l'ésser, que prové de la seua pròpia essència i, per tant, suposa un dret irrenunciable per formar part de la nostra condició humana. I això hauria de ser més que suficient per no estar etiquetant tipus d'amor. Això hauria de ser més que suficient per estimar perquè sí, sense etiquetes, sense fronteres mentals a travessar, sense pors, però, tot i que és un dret que es reconeix a qualsevol, continuen existint col·lectius vulnerables que han de "guanyar-lo". En cap moment es fa referència al gènere, al color de la pell, a l'orientació sexual ni a que els genitals amb els

quals neix una persona determinen què seria el natural o què no ho seria. L'únic antinatural, contranatural o aberrant seria no desenvolupar aqueix sentiment i aqueixa capacitat d'estimar inherents a la condició humana.

Més recentment, l'any 2019, el grup musical la Fúmiga, en una de les seues cançons, diu que "qui més t'estima no et farà plorar. Et durà a una festa, et traurà a ballar, obrirà les ales i et farà volar". Una definició que dista en la forma d'aquella més formal de la RAE, però que en el fons parla de la mateixa sensació d'estimar i ser estimat. I si ens anem a l'etimologia de la paraula "amor", "amor" es compon del prefix "a" i la paraula en llatí "mors", que significa mort. És a dir, que "viure amb amor" equival a "viure sense mort".

La pròpia Constitució espanyola recull el dret a l'amor com a part fonamental en el desenvolupament harmònic

i integral de les persones i fins i tot el Papa Francesc ens recorda que "només l'amor salva, només l'amor ens fa ser persones, només l'amor ens fa no danyar els altres i no pensar només en els nostres drets, només l'amor ens assembla a Déu, que és amor".

...I tot i així, transcorreguts ja quasi 25 anys d'aquest segle XXI, aquells que hem decidit estimar des de la genuïtat, l'autenticitat, l'honestedat, la sinceritat i la naturalitat que com a éssers humans ens és legítima i pròpia, ens sentim vulnerables en alguns àmbits socials, ens sentim en desigualtat malgrat l'esforç per igualar aqueixa diferència.

Transcorregut un quart d'aquest segle XXI de progrés i modernitat, encara és necessari legislar per protegir les persones davant tants tipus de discriminació que continuen produint-se hui dia. Gràcies a la llei Zero lo apro

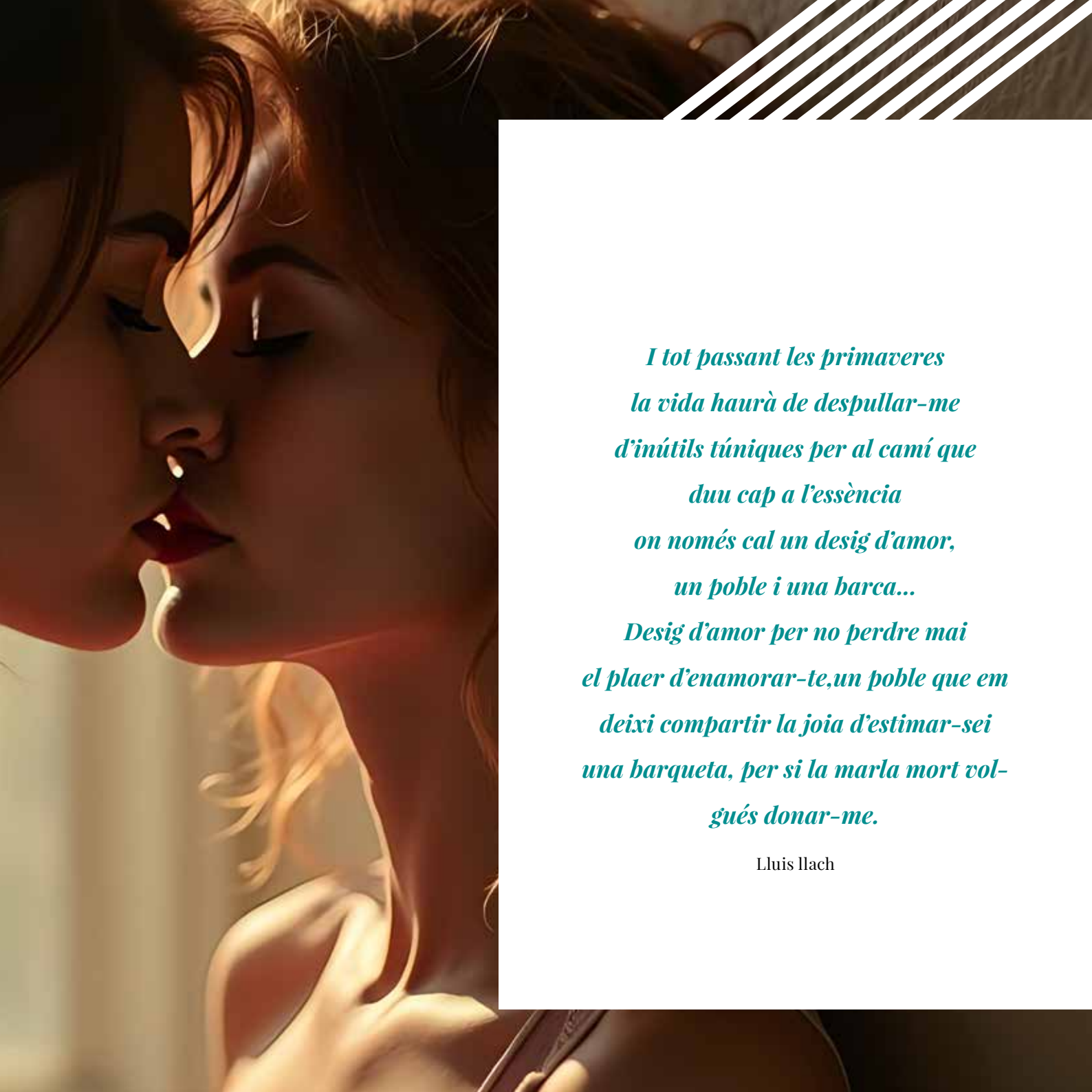

UNA SOCIETAT CASPOSA MUTILADA EMOCIONALMENT PER PREJUDICIS I JUDICIS QUE ES CREU SOBIRANA.

da al juny de 2022, després de 14 anys des de la seua creació, s'estableix el marc legal que permet "lluitar de millor manera, i amb nous instruments, contra l'homofòbia, la transfòbia, la lesbofòbia, el racisme, la xenofòbia i el masclisme". Aquesta llei defineix els tipus de discriminació que existeixen i assenyala que "ningú podrà ser discriminat per raó de naixement, origen racial o ètnic, sexe, religió, convicció o opinió (...)". De manera que una cosa tan natural, tan única i que ens identifica com a humans com és aqueix sentiment d'amor, necessita una protecció quan es vol viure i expressar des de la legitimitat de la nostra pròpia naturalesa en una societat encotillada, regida per estereotips rígids i caducs. Una societat vanitosa que menysprea allò que és diferent. Una societat casposa mutilada emocionalment per prejudicis i judicis que es creu sobirana. Encara hi ha persones que, creient-se superiors moralment, s'atreveixen a emetre judicis sobre formes d'estimar diferents a la seua i tracten d'impedir que totes les persones que decidim estimar des del respecte a la nostra pròpia naturalesa i a la dels

altres, puguem gaudir dels mateixos drets que aquell altre amor regit per "normes" socialment validades. Per això, encara en ple segle XXI, és necessari alçar la veu i des de plataformes i tribunes de reivindicació, aprofitar i agrair espais de reivindicació en què se'ns convida a participar com són les pàgines d'aquest llibret de l'Associació Cultural Falla Teodoro Llorente. Continua sent necessari reclamar el nostre dret irrenunciable d'estimar des de la llibertat, el respecte i l'elecció pròpia. Incomprensiblement continua sent necessària la reivindicació i el reclam dels drets que a eixa part de la població que es declara hetero se'ls és donat "per se". Incomprensiblement encara continuen vigents les "etiquetes" per referir-nos a les persones com si fórem productes. Incomprensiblement hem de seguir defensant la llibertat per triar a qui volem estimar. Incomprensiblement encara sorprèn que dues dones s'estimen amb determinació i naturalitat. Com diu una cançó del grup musical La Fúmiga, ja ens hem... "cansat de que la por faci fugir l'amor"

*I tot passant les primaveres
la vida haurà de despullar-me
d'inútils túniques per al camí que
duu cap a l'essència
on només cal un desig d'amor,
un poble i una barca...*

*Desig d'amor per no perdre mai
el plaer d'enamorar-te, un poble que em
deixi compartir la joia d'estimar-sei
una barqueta, per si la marla mort vol-
gués donar-me.*

Lluís llach

L'educació

EL FUTUR DE L'EDUCACIÓ DEPÈN DE CONTINUAR ENFORTINT EL SEU LIDERATGE I PROMOVENT LA IGUALTAT DE GÈNERE EN TOTS ELS NIVELLS EDUCATIUS.

DE L'AULA AL LIDERATGE: com les dones han revolucionat l'educació

En l'últim segle, el sistema educatiu ha experimentat una transformació radical, reflectint avanços socials, econòmics i polítics. L'educació ha passat de ser un privilegi limitat a un dret universal, i les dones han sigut protagonistes clau tant com estudiants que han trencat barreres històriques, com a docents que han liderat canvis pedagògics i socials.

Es presenta a continuació una anàlisi sobre com l'educació ha evolucionat en els últims 100 anys, amb un enfocament en la creixent influència de les dones, els qui han passat d'estar marginades a exercir un paper crucial en la construcció de sistemes educatius inclusius i equitatius.

1. L'Educació a principis del Segle XX: Exclusió i Limitacions

A inicis del segle XX, l'educació a Europa estava marcada per profundes desigual-

tats de gènere. L'accés de les xiquetes i dones a l'educació estava restringit, especialment en nivells superiors, i la seua participació es veia condicionada per les expectatives socials.

- A Espanya, les taxes d'alfabetització femenina eren significativament inferiors a les masculines: en 1930, només el 50% de les dones sabia llegir i escriure, enfront del 70% dels homes (INE).
- La formació de les xiquetes se centrava en rols domèstics, i les poques dones que accedien a l'educació superior eren una excepció.

El Rol de les Dones com a Docents

Encara que la docència va ser una de les poques professions accessibles per a les dones, la seua participació estava limitada a l'educació primària. Les mestres eren vistes més com a cuidadores que com a educadores professionals, i la seua influència estava restringida a contextos locals.

2. L'Impacte dels Moviments Socials: Igualtat i Accés Universal (1930-1980)

Els avanços socials i polítics de mitjan segle XX van transformar l'educació a Europa i Espanya.

La Segona República i els Primers Avanços

A Espanya, la Segona República (1931-1936) va implementar polítiques d'educació universal que van prioritzar l'alfabetització, beneficiant especialment a les xiquetes en àrees rurals. Les Missions Pedagògiques van portar l'educació a zones desfavorides, trencant barreres geogràfiques i de gènere.

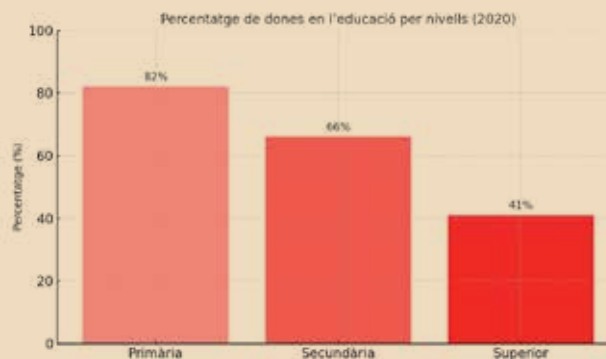
No obstant això, la Guerra Civil (1936-1939) i el règim franquista van revertir molts d'aquests avanços. Durant el franquisme, l'educació femenina es va centrar en el compliment de rols tradicionals, i les oportunitats per a les dones es van limitar dràsticament.

Avanços en la Postguerra Europea

Després de la Segona Guerra Mundial, Europa va prioritzar la reconstrucció educativa. Es va promoure l'alfabetització universal, i les dones van començar a integrar-se en nivells educatius superiors. A Espanya, la Llei General d'Educació de 1970 va introduir l'educació obligatòria fins als 14 anys, establint les bases per a la igualtat de gènere en l'accés escolar.

Les Dones com a Educadores i Estudiants

A partir dels anys 70, les dones van començar a dominar l'educació primària i secundària com a docents. En paral·lel, la seua participació com a estudiants en universitats va augmentar significativament: en 1975, el 35% dels estudiants universitaris a Espanya eren dones, una xifra que hui supera el 58%.

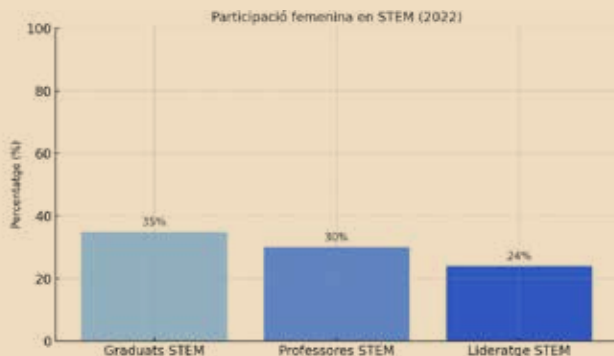
Percentatge de Dones en Diferents Nivells Educatius (2020)

3. L'Educació en el Segle XXI: Igualtat, Tecnologia i Lideratge Femení

En el segle XXI, l'educació ha aconseguit alts nivells d'igualtat de gènere en accés i participació, però persisteixen reptes en àrees específiques com el lideratge educatiu i les disciplines STEM. S'entén per STEM les àrees de coneixement de la ciència (science), tecnologia (technology), enginyeria (engineering) i matemàtiques (mathematics)

Dones com a Estudiants

Hui, les dones representen la majoria dels estudiants universitaris a Europa. Segons Eurostat (2021), el 54% dels graduats en educació superior són dones, sent particularment predominants en àrees com a humanitats, salut i educació. No obstant això, en camps com l'enginyeria i la tecnologia, la seua representació continua sent baixa, amb tot just un 35% de graduades a Espanya en 2022.

Dones com a Docents

- En l'educació primària i secundària, les dones representen més del 70% del personal docent a Europa.
- En l'educació superior, encara que han augmentat en número, només el 24% dels rectors universitaris a Europa són dones (European University Association, 2021).

Innovació i Lideratge Femení

Les dones docents no sols han impulsat metodologies inclusives, sinó que també han liderat moviments per a integrar la tecnologia a les aules i fomentar la igualtat de gènere en els currículums.

4. Reptes i Perspectives Futures

Malgrat els avanços, persisteixen desafiaments importants:

Bretxa de Lideratge: Encara que les dones dominen en número en el sector educatiu, ocupen menys del 30% dels llocs de lideratge en universitats.

Representació en STEM: Les dones continuen subrepresentades en disciplines d'alta demanda tecnològica, la qual cosa reflecteix la necessitat de polítiques que fomenten la seua inclusió.

Educació en Igualtat: Les docents juguen un paper crucial en la promoció de valors d'igualtat, però enfronten el desafiament de combatre estereotips a les aules.

5. Conclusió: Dones com a Protagonistes de l'Educació del Futur

L'evolució de l'educació a Espanya i Europa no pot entendre's sense considerar el paper transformador de les dones. Com a estudiants, han trencat barreres històriques; com a docents, han liderat moviments pedagògics i socials.

El futur de l'educació depèn de continuar enfortint el seu lideratge i promovent la igualtat de gènere en tots els nivells educatius. Amb això, es garantirà no sols un sistema educatiu més inclusiu, sinó també una societat més justa i equitativa.

Bibliografia

- Institut Nacional d'Estadística (INE). "Taxes d'alfabetització i participació educativa a Espanya (1900-2020)".
- UNESCO. "Gender Equality in Education: A Global Perspective", 2021.
- Eurostat. "Educational Attainment in Europe by Gender: Trends and Challenges", 2021.
- European University Association. "Women in Leadership Positions in European Higher Education", 2021.
- Ministeri d'Educació i Formació Professional. "La Igualtat de Gènere en el Sistema Educatiu", 2021.

Cristina Rodríguez Díaz

Directora del CEIP Ausiàs March i antiga alumna del CEIP Mediterrani

La importància de tenir referents

Comence aquesta reflexió presentant-me per remarcar que els meus referents a l'educació sempre han sigut docents de l'escola pública, la mateixa i la única en la que sempre he treballat com a docent en els 19 anys de trajectòria professional.

Quan pense en l'escola, recorde als meus mestres amb molta estima, eren persones que ens respectaven i a les quals també teníem molt de respecte. Fem un exercici de reflexió, sabríeu nomenar-me tres mestres homes i tres dones?

De segur que els que ronduen la meua edat recordareu als vostres mestres com "Don Antonio", "Don Miguel Àngel" o "Don Pedro" quan pensem en els referents masculins,

però "Cande", "Manuela", "Rosalia", "M^aJosé" quan pensem en els femenins.

Ara fem el mateix i penseu en els directors dels centres educatius com a estudiant, no me direu que tots o la majoria han sigut homes a l'escola primària i l'institut?

Si analitzem les plantilles dels centres educatius d'aleshores, diria que hi havia referents masculins, no sabia dir la proporció, que majoritàriament eren dones sí, però els càrrecs directius sempre estaven en mans dels homes.

Al llarg dels anys he observat com el "Don" ha anat desapareixent a mesura que aquells mestres d'escola i d'institut es jubilaven, però també els referents masculins. Du-

rant molts anys he treballat en escoles on hi havia menys de 3 homes, això sí, sempre era un d'ells el director.

Aquesta tendència a que dins d'un equip directiu el càrrec de més poder recau en l'home no és fruit de la casualitat, sovint hem sigut les mateixes dones les que no hem optat a eixos càrrecs pel fet de que les càrregues familiars recauen majoritàriament en nosaltres també.

Recorde quan per l'any 2001 vaig dir que volia estudiar magisteri, els comentaris no eren gens amables, anaven des de "per què no estudies altra carrera més important?" "amb les teues notes, podries fer el que volgueres, l'has pensat bé?" i quan vaig dir que faria llengua estrangera la cosa no va millorar "i no seria millor fer una filologia i ser profe d'institut?"...

Estudiar magisteri no estava ben vist, el comentari comú era que això ho feien els que no tenien nota per entrar en altres carreres, i la veritat és que la nota de tall massa alta no era. Però jo volia ser MESTRA.

I dic MESTRA en majúscules perquè jo no volia ensenyar anglés a majors, volia estar amb els menuts amb els xiquets i xiquetes que encara no coneixen la paraula escrita, que estan oberts a un món ple d'oportunitats per descobrir.

Doncs bé, supose que aquests tipus de comentaris que a mi no em feren canviar d'opinió, si que feren mella en la de molts xics. Quan jo vaig estudiar magisteri de llengua estrangera, sols hi havia dos homes a la meua classe.

LES PERSONES HEM DE TINDRE REFERENTS DE TOT TIPUS, QUE ELS XIQUETS I XIQUETES ESCOLTEN QUE SOM IGUALS DIT TAMBÉ PELS HÒMENS.

Durant anys he treballat en plantilles on la representació masculina era de una o dues persones i normalment era el mestre d'educació física. Això feia que els xiquets i xiquetes tingueren molts pocs referents masculins, que quan parlàvem d'igualtat es pensava que era una cosa de les dones, ja que no trobaven pràcticament cap home que els donara aquest missatge.

Per sort aquesta tendència ha canviat, els referents masculins s'han incorporat a les escoles, majoritàriament com a mestres especialistes però també com a tutors. Però tot i això, a l'educació infantil segueix la tendència de les dones, sols he tingut un company mestre d'infantil home en els 19 anys que porte treballant. Si analitzem les plantilles dels instituts, la representació masculina és molt més nombrosa. Els xics estudiaven llicenciatures i després feien el CAP per anar a la docència, això sí que estava ben vist, era una carrera superior ja que magisteri era una diplomatura.

En la meua opinió, el fet que ja no hi haja distinció entre les carreres, totes són Graus, ha fet que aquesta tendència haja canviat. El magisteri no està tan "mal vist" i ha recuperat la importància que té l'educació en els primers anys.

En aquest curs escolar, 24-25, he de dir que, almenys a la meua escola, s'han incorporat molts mestres hòmens i que a la borsa de mestres també. Tot i que puga parèixer poc, enguany tinc una plantilla amb 9 hòmens del total de 40 mestres, mai ha hagut tanta representació masculina a l'escola.

I per què dic que és important que els hòmens s'incorporen a les plantilles dels centres educatius? Doncs perquè les persones hem de tindre referents de tot tipus, que els xiquets i xiquetes escolten que som iguals dit també pels hòmens. Que els missatges sobre el masclisme, en contra de la violència de gènere, de les relacions entre iguals, no siga només cosa de les dones.

És important també que vegem que dins d'un equip directiu hi ha xics i xiques, i que també dins de l'equip directiu, el càrrec de directora és part de la normalitat.

Les xiquetes i els xiquets són el nostre futur, si volem que aquest siga igualitari, necessitem donar referents d'igualtat, l'escola és la primera institució que arriba a les seues vides després de la família. Donem referents.

L'economia

LES ÚLTIMES DÈCADES, LES DONES HAN CONQUISTAT UN LLOC DESTACAT,
EXERCINT ROLS ESTRATÈGICS QUE HAN REDEFINIT LA INDÚSTRIA.

EL FUTUR DE LA BANCA: més enllà dels diners digitals, el lideratge femení en l'economia

El futur de la banca: més enllà dels diners digitals, el lideratge femení en l'economia

La transformació de l'economia i el sector bancari no sols es defineix per l'auge dels diners digitals i la tecnologia, sinó també per un canvi crucial en el paper de la dona. Les dones estan assumint rols de lideratge en un sector tradicionalment masculí, mentre els usuaris redefinixen la seua relació amb la banca i l'economia.

De la banca tradicional a la revolució digital

En l'última dècada, la banca ha viscut una revolució tecnològica que ha transformat des de les transaccions fins als models de negoci.

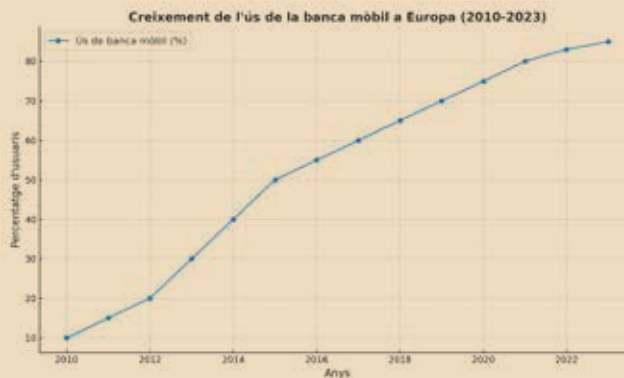
- **Creixement del *fintech*:** Les *fintech* (tecnologia financera que se referix a la integració de la tecnologia en

els servicis financers per a innovar, optimitzar i fer més accessibles els productes i servicis relacionats amb la banca, les inversions, les assegurances, els pagaments i altres àrees del sector financer) han redefinit la indústria en oferir servicis més accessibles i personalitzats. En 2023, van representar el 15% del mercat financer europeu.

- **Usuaris més digitals:** El 80% dels usuaris europeus utilitza aplicacions mòbils per a realitzar operacions bancàries, segons Statista.

Una de les dones més rellevants en aquest sector és sens dubte Ana Botín, presidenta del banc Santander, qui ja va avançar el canvi havia d'experimentar el sector per a alinear-se amb els temps actuals: *"La banca està deixant de ser un edifici per a convertir-se en una experiència a l'abast de la teua mà."*

"QUAN UNA DONA LIDERA UN PROJECTE FINANCER, NO SOLS EL TRANSFORMA, SINÓ QUE INSPIRA A TOTA UNA GENERACIÓ."

Creixement de l'ús d'aplicacions bancàries (2010-2023)

És per tant evident el canvi en els hàbits dels usuaris que demanden més comoditat, seguretat i transparència. Els nous usos són:

- **Pagament sense contacte:** En 2022, més del 80% dels pagaments a Europa es van realitzar mitjançant tecnologies sense contacte.
- **Banca mòbil:** Segons Statista, el 65% dels europeus utilitza aplicacions bancàries almenys una vegada al dia.

El canvi en el sector laboral: cap a una equitat real

L'automatització de processos bancaris ha reduït ocupacions tradicionals, però ha creat noves oportunitats en àrees com a ciberseguretat, anàlisi de dades i finances sostenibles.

- **Reducció de sucursals:** Espanya ha passat de 45,000 oficines en 2008 a menys de 20,000 en 2023.
- **Noves ocupacions:** Les *fintech* han generat més de 50,000 llocs de treball a Europa en els últims cinc anys.

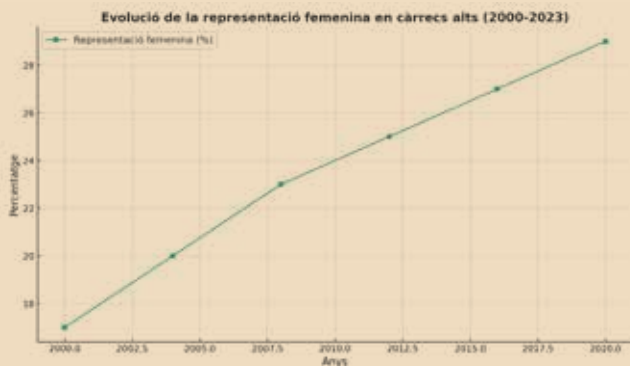
Les dones com a protagonistes del canvi

Històricament, el sector bancari ha sigut liderat per homes. No obstant això, en les últimes dècades, les dones han conquistat un lloc destacat, exercint rols estratègics que han redefinit la indústria.

Dades clau

- En 2000, només el 17% dels alts càrrecs bancaris a Europa estaven ocupats per dones. En 2023, eixa xifra ha crescut al 29% (Women in Finance Report).
- A Espanya, les quotes de gènere en les empreses han permès que més dones accedisquen a llocs de decisió en el sector financer.

Com s'ha esmentat anteriorment, els usuaris han canviat els seus hàbits de banca, però no sols això. Aquelles persones que es decanten per la digitalització busquen, en la seua majoria, un banc l'impacte del qual en la societat els represente.

Evolució de la representació femenina en alts càrrecs bancaris (2000-2023)

Sophie Guibaud, cofundadora d'una *fintech* pionera en pagaments internacionals, ho va definir amb claredat en el començament d'aquesta revolució: *"la veritable riquesa de la banca moderna no es mesura només en números, sinó en l'impacte positiu que genera."*

Al nostre País, Isabel Fernández, directora de solucions globals en ING, també té clar que el paper de les dones en el sector té un gran impacte social: *"Quan una dona lidera un projecte financer, no sols el transforma, sinó que inspira a tota una generació."*

Casos destacats de dones joves en la banca

- **Ana Climent (BBVA Espanya):** Ha liderat la integració d'intel·ligència artificial per a personalitzar els serveis financers.
- **Sophie Guibaud (OpenPayd):** Cofundadora d'una *fintech* pionera en pagaments internacionals.
- **Carmen Pérez (Comunitat Valenciana):** Directora d'estratègia en una entitat regional, destacant en projectes de sostenibilitat financerà.

Conclusió: el futur de la banca i el paper de la dona

El sector bancari es troba en una cruïlla on la digitalització, la sostenibilitat i l'equitat són pilars fonamentals. Els usuaris exigeixen serveis més ràpids, segurs i accessibles, mentre que les empreses han d'adaptar-se a un entorn competitiu liderat per la tecnologia.

La participació de les dones, especialment de les joves, en la transformació del sector és un testimoni de l'avanç cap a una indústria més diversa i inclusiva. Com que com va indicar Christine Lagarde, presidenta del BCE: *"L'economia no avança sense tecnologia, però tampoc ho fa sense diversitat."*

Referències

- Banc Mundial (2023). *Tendències en la digitalització financerà.*
- Women in Finance Report (2023) *El paper de la dona en el sector bancari.*
- Statista (2023). *Banca mòbil a Europa: una anàlisi del creixement.*

Marta Martínez Pi

Gerent d'empreses en entitat bancària

Hem canviat

“**H**em canviat”. Sí, és una frase que he anat escoltant per les diferents oficines en les quals he tingut la sort de treballar. Grans professionals, immillorables companys i en ocasions, bons amics.

Tots pensen el mateix, “ja hem canviat, ja hem evolucionat”, “Tu no ho veus perquè no has viscut això fa uns anys”

I... pese no haver-ho viscut, no veig el mateix.

Pot ser que amb alguna millora (encara sort i gràcies?), però em costa veure eixe final del camí que alguns celebren quan encara anem per la primera etapa.

Oficines amb més dones que homes, rànquings liderats per dones, premis i reconeixements a dones, ho hem de celebrar? Sí, evidentment que sí, però també ho hem de normalitzar.

No és una victòria que paralitzi l'avanç, no és un final, no és “Què més voleu?”.

El mateix, volem el mateix.

Podria contar milions d'anècdotes, però les resumiré en la frase més escoltada en el meu dia a dia: “Que joveneta!”

Automàticament em ve al cap cadascuna de les edats

dels meus companys de despatx: 40, 56, 48, 51, 42, 53...
“és clar, ho diuen per això”, pense.

Acostumats a negociar amb gent que va viure la crisi del 2008, l'estrena de “El llop de Wall Street” a les sales de cinema, la banca sense ordinadors, l'Octubre roig del 1929, el crack de la II Guerra Mundial, el dilluns negre de 1987, l'arribada de Colón a Amèrica i l'extinció dels dinosaures? (amb perdó dels meus companys)... “Què m'ensenyarà aquesta joveneta que només ha patit un Covid 19?”

Doncs molt, senyor, molt.

Probablement li he de reiniciar la seua clau d'accés a l'aplicació 3938738 vegades, i això, ja em posiciona en el “top 5” de persones que més necessita en la seua vida ara mateix, sense haver viscut jo res d'això que he relatat.

En el meu dia a dia m'enfronte a traure la millor versió de la meua mateixa. A esforçar-me per traure la millor operació avant, a negociar preus, riscos, aconseguir la millor oportunitat i estar en el lloc perfecte en el moment adequat. A atendre la meua cartera i ser present quan més em necessiten, gestionar les seues posicions, millorar-les, traure benefici, i oferir-los el millor servei de banca que hagen tingut mai. Però sempre, amb l'ombra d'haver de demostrar que mereisc estar en el meu despatx malgrat ser dona, i jove.

Però hi ha més... Els llocs directius.

He tingut la sort d'admirar a cadascuna de les persones que he tingut com responsables. Repetisc la meua tercera frase: Grans professionals, immillorables companys i alguns altres, bons amics.

ET DEMANE QUE T'ALEGRES CADA VEGADA QUE VEGES A UNA PERSONA JOVE FER EL SEU TREBALL

He rebut un tracte immillorable, una ensenyança envejable i la confiança que necessitem per a convèncer-nos que sempre podem una miqueta més.

Però, m'impresiona arribar als comitès, assemblees, reunions, congressos, menjars de zona... etc., i trobar-me amb una única dona entre les 12 persones de la taula redona.

Ella és el meu referent, una única, però la millor.

I em pregunte: "per quin solo ella? Com ha de ser de difícil arribar fins ací?"

I per desgràcia, em venen mil respostes.

He coincidit amb moltes companyes que han vist les seues carreres frenades per motius buits d'argument, de sentit i de justícia. Només pel fet de no portar corbata. És dur, però per desgràcia, és així.

No sols en el meu sector, el visc en cadascuna de les empreses de la meua cartera.

El meu són els números, perquè allà vaig: 137 empreses en la meua cartera, 8 directores financeres.

Ho sé, no t'ho creus i penses que estic mentint, perquè no... sent decebre't.

Les admire, cadascuna d'elles ha aconseguit merescudament donar instruccions, dirigir equips, planificar estratègies i guanyar un sou equivalent al del seua responsabilitat. I, encara que siguen menys de les que m'agradaria trobar, estic segura que d'ara en avant cada vegada seran més i més. Per això, seguisc amb els números i... bones notícies: en l'últim any, Espanya compta amb un 40% de dones en els llocs directius.

Hem de tornar a celebrar, i hem de continuar caminant per a arribar a la següent etapa.

A tu, que has llegit la meua experiència, et demane que t'alegres cada vegada que veges a una persona jove fer el seu treball. Va haver-hi una vegada que vas ser com nosaltres, vas tindre pors, dubtes, errors, i tot et això et fa estar on estàs hui.

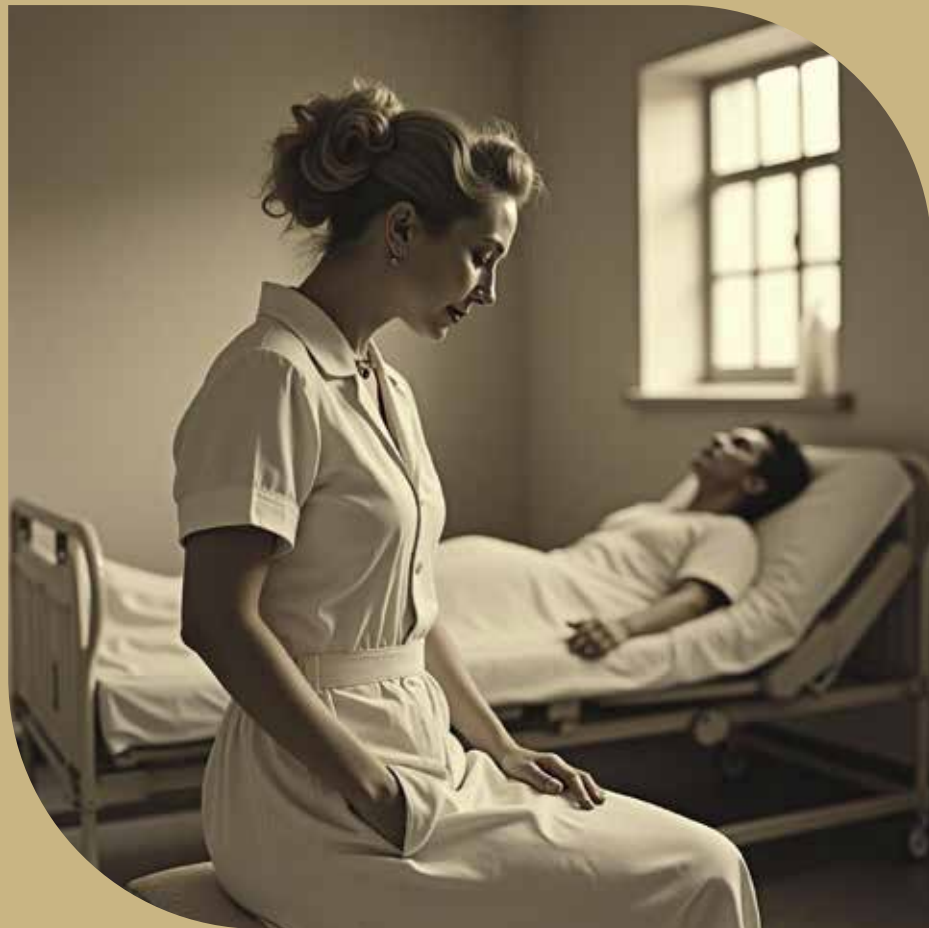
Eixa persona que hui mires des dels teus ulls, als seus somia i treballa per arribar a ser com tu.

I a tu, dona, seguix i no et detingues, som capaços de tot i anem arribar a qualsevol lloc.

La medicina

"EL BENESTAR DE LES DONES ÉS EL PILAR D'UNA SOCIETAT SALUDABLE."

SALUT I FUTUR

En l'últim segle, la medicina ha experimentat transformacions radicals que han canviat la forma en què entenem la salut i l'atenció mèdica. Entre aquests avanços, el paper de la dona en el sector mèdic ha sigut especialment notable: d'estar relegades a funcions d'assistència i infermeria, han passat a liderar innovacions i ocupar llocs clau en investigació i gestió. Així mateix, un tema de creixent rellevància és la salut femenina, incloent-hi àrees com la ginecologia, la fertilitat i l'atenció durant el part, que han evolucionat significativament, influint en el desenrotllament social i demogràfic.

1. Dones en la medicina: De l'exclusió a l'avantguarda

Històricament, la medicina era un terreny dominat per homes, on les dones es limitaven a la infermeria o a rols de cura considerats "naturals". No obstant això, des de

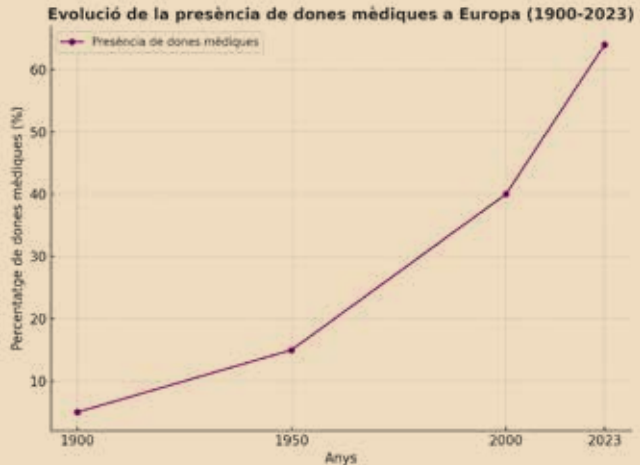
finals del segle XIX, pioneres com Dolores Aleu a Espanya o Elizabeth Blackwell al Regne Unit van trencar barreres per a obrir les portes a altres dones.

En 1900, les dones representaven menys del 5% dels metges a Europa. A Espanya, l'accés a les facultats de medicina per a les dones no va ser universal fins a principis del segle XX.

Però l'evolució i la revolució que hem comentat al llarg d'aquestes pàgines no ha passat de llarg en la medicina, perquè com va indicar Margarita Salas, científica i bioquímica espanyola de prestigi, *"la medicina necessita de la mirada i el cor de les dones."*

Les dades han evolucionat amb aquesta necessitat, i en l'actualitat, al nostre país, l'any 2022, el 64% dels metges col·legiats eren dones (INE). Però com en tots els àmbits

"LA TRANSFORMACIÓ DE LA MEDICINA NO POT ENTENDRE'S SENSE EL PROTAGONISME CREIXENT DE LES DONES. TANT COM PROFESSIONALS COM PACIENTS"

Presència de dones mèdiques a Europa (1900-2023)

repassats fins al moment, continua havent-hi limitacions per a les dones, ja que, segons Eurostat, les dones constitueixen el 70% del personal sanitari, però només el 30% ocupen llocs de lideratge.

2. Salut femenina: Innovació i progrés social

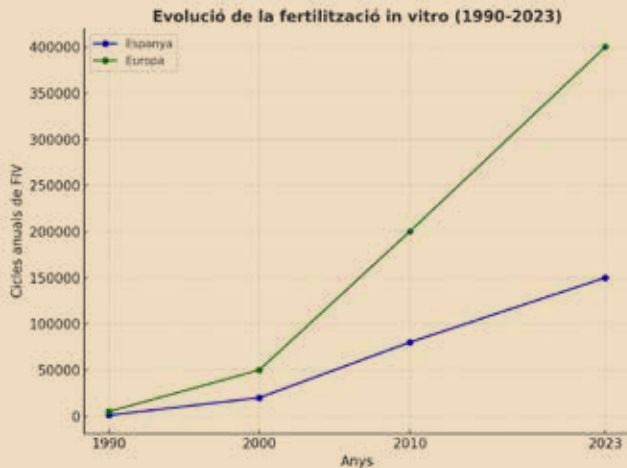
Un dels camps que més ha evolucionat en l'últim segle és la salut femenina. Aquest canvi no sols ha permès millorar la qualitat de vida de les dones, sinó que també ha tingut un impacte significatiu en la salut pública i la demografia. Com indica l'Organització Mundial de la Salut (OMS): "El benestar de les dones és el pilar d'una societat saludable."

La reproducció assistida és un exemple clau de com la tecnologia mèdica ha transformat les opcions de les dones i famílies.

Espanya és líder a Europa en tractaments de fertilitat, amb més de 150.000 cicles de FIV (fertilització in vitro) anuals. Aquest fet, al costat de les innovacions com la vitrificació d'òvuls han permès a dones retardar la maternitat sense comprometre la qualitat dels seus gàmetes.

Un altre canvi i radical necessari ha sigut el procés de la medicalització a la humanització en els parts, abans associat a alts riscos per a les dones, ha experimentat una notable millora en termes de seguretat i respecte:

- A Espanya, la taxa de mortalitat materna ha descendit a menys de 4 per cada 100.000 naixements vius, una de les xifres més baixes a Europa.
- Tendències recents inclouen la promoció de parts respectuosos, amb un descens de les cesàries innecessàries (25% a Espanya enfront del 30% a França).

Evolució de la fertilització in vitro (1990-2023)

3. Espanya al capdavant d'Europa

A Espanya, el 95% de les dones tenen accés a revisions ginecològiques anuals, superant la mitjana europea del 80%. Encara que Països nòrdics com Suècia lideren en programes de prevenció de càncer ginecològic, Espanya destaca en accessibilitat general.

Un altre avanç en el qual és pioner el nostre país és en les tecnologies reproductives. Mentre països com Polònia i Itàlia restringeixen l'accés a tractaments de fertilitat, Espanya, Dinamarca i Bèlgica són referents en polítiques inclusives. La preservació de fertilitat està més desenvolupada a Dinamarca i el Regne Unit, però Espanya avança ràpidament.

4. Lideratge femení en la medicina actual

Encara que les dones constitueixen la majoria del personal sanitari, el lideratge continua sent un desafiament:

- Només el 20% dels càrrecs directius en hospitals espanyols són ocupats per dones (INE, 2022).
- Exemples inspiradors:
  - Anna Veiga, biòloga espanyola i pionera en fertilització in vitro.
  - María Blasco, directora del Centre Nacional d'Investigacions Oncològiques (CNIO).

La transformació de la medicina no pot entendre's sense el protagonisme creixent de les dones, tant com professionals com pacients. De rols relegats, han passat a liderar àrees clau i a influir directament en el progrés de la societat. La salut femenina, al seu torn, ha sigut motor de canvi i reflexió sobre la importància de l'equitat en medicina.

Referències

- Organització Mundial de la Salut (OMS), Informes sobre salut reproductiva, 2023.
- Institut Nacional d'Estadística (INE), Estadístiques sobre professionals mèdics, 2022.
- European Society of Human Reproduction and Embryology (ESHRE), Fertility trends in Europe, 2023.
- ONU Dones, Informe "Equitat de gènere i salut", 2023.
- Louise Brown, entrevista en "BBC Health Focus" sobre fertilització assistida, 2020.
- Gaskin, I. M. (2010). *Birth Matters: A Midwife's Manifesta*. Seven Stories Press.
- Anna Veiga, Conferència "Medicina regenerativa i fertili

Marta Suescun Giménez

Farmacèutica especialista en Anàlisis Clíniques a l'Hospital de Sagunt

La revolució mèdica en temes de fertilitat i la seua repercussió en les dones

Durant els últims anys hem presenciat una revolució en els tractaments de fertilitat, que ha transformat les opcions disponibles per a les dones que desitgen ser mares. Gràcies als avanços en la medicina reproductiva, la ciència ha permès millorar la comprensió de la fertilitat humana i ha obert noves portes per a aquelles que abans no tenien accés a solucions eficaces. Aquesta revolució ha tingut un impacte profund tant a nivell personal com social, amb implicacions que van més enllà de la salut física de les dones.

Els avanços en la medicina de la fertilitat han estat extraordinaris en les últimes dècades. Algunes de les innovacions més destacades inclouen:

Fertilització in vitro (FIV): consisteix a combinar els òvuls de la dona amb els espermatozoides de l'home en un laboratori, i després implantar els embrions resultants a l'úter.

Inseminació Artificial humana i de donant: s'introdueix a l'úter mostra de semen (de la parella o donant) prèvia-

ment tractada per a millorar la quantitat i mobilitat d'espermatozoides. Aquesta tècnica és la menys invasiva.

Criopreservació d'òvuls: la congelació d'òvuls ha proporcionat una nova via per a les dones que volen retardar la maternitat per motius professionals o personals. Aquesta tècnica permet conservar els òvuls quan la dona encara té una alta qualitat reproductiva, per utilitzar-los més endavant quan estiga preparada per a ser mare.

Fertilitats assistides per donants: la donació d'òvuls o d'esperma han permès que moltes dones, especialment aquelles amb problemes de fertilitat o amb malalties he-

reditàries, puguin aconseguir un embaràs i la maternitat biològica.

Diagnòstic genètic preimplantacional (DGP): permet analitzar els embrions abans de la seua implantació per a detectar possibles malalties genètiques.

Aquests avanços han tingut implicacions de gran importància per a les dones, no només en termes de salut reproductiva, sinó també en diversos àmbits de la vida personal, social i professional. S'ha aconseguit tindre una autonomia i control sobre la maternitat. Abans d'aquests avanços, les dones que no podien concebre de manera

LA FRUSTRACIÓ I L'ANSIETAT ASSOCIADES A LA INFERTILITAT PODEN AFECTAR
L'AUTOESTIMA, LA RELACIÓ DE PARELLA I LA SALUT MENTAL DE LES DONES.

natural es veien atrapades en un procés d'imposició de diagnòstics i opcions de tractament molt limitades. Avui, gràcies a la medicina reproductiva, les dones tenen més autonomia per a decidir quan i com volen ser mares, amb més opcions disponibles per a afrontar les dificultats reproductives.

Amb l'aparició d'aquestes noves tècniques de fertilitat també s'ha aconseguit poder disfrutar d'una maternitat tardana i tindre un equilibri entre la vida personal i professional. Els tractaments de fertilitat com la criopreservació d'òvuls han permés que moltes dones posposen la maternitat fins a un moment de la seua vida en què se senten més estables, tant professionalment com personalment. Això ha estat fonamental per a aquelles que volen establir una carrera, o fins i tot aquelles que volen tenir més seguretat financera i emocional abans d'embarcar-se en la maternitat.

També és important comentar l'estigma social i la pressió cultural amb els quals desgraciadament encara convivim. Tot i els avanços, moltes dones encara es veuen sotmeses a una forta pressió social relacionada amb la maternitat. La decisió de retardar l'embaràs o de recórrer a tècniques de reproducció assistida pot ser vista per alguns sectors de la societat com una elecció controvertida. Així mateix, les dones que no poden concebre o que utilitzen mètodes com la fecundació in vitro poden sentir-se estigmatitzades o marginalitzades en certes cultures, on la maternitat continua sent considerada un dels principals objectius vitals.

Actualment, encara existeixen dificultats per a accedir als tractaments i desigualtats socioeconòmiques. A pesar que la revolució mèdica ha brindat moltes possibilitats, el cost dels tractaments de fertilitat segueix sent

elevat. Això provoca que moltes dones que volen accedir a aquests tractaments estiguen excloses per raons econòmiques. A més, els mètodes més avançats no estan disponibles de la mateixa manera a tots els països, amb grans disparitats entre nacions de diferents recursos.

És important recalcar que aquests tractaments de fertilitat tenen grans repercussions emocionals i psicològiques en les dones. Tot i que la medicina ha millorat les taxes d'èxit, aquests tractaments poden ser emocionalment desgastants. El procés d'ensenyar a les dones que la maternitat no sempre arriba de manera natural pot ser difícil. La frustració i l'ansietat associades a la infertilitat poden afectar l'autoestima, la relació de parella i la salut mental de les dones.

Els avanços en la medicina de la fertilitat no només han canviat la manera en què les dones poden viure la seua maternitat, sinó que també han redefinit els límits de la biologia. Ara les dones poden optar per tindre fills amb una major seguretat i autonomia. Però aquestes noves opcions també han generat noves preguntes i dilemes: què implica la "maternitat biològica" quan les tecnologies permeten la selecció d'òvuls, espermatozoides o fins i tot l'ús de gestants de lloguer? Quins són els límits ètics i socials d'aquesta nova revolució reproductiva?

En conclusió, la revolució mèdica en els tractaments de fertilitat ha donat a les dones més opcions, control i autonomia sobre la seua maternitat. Però aquestes noves possibilitats també estan carregades de reptes, tant emocionals com socials. La medicina, a mesura que continua evolucionant, qüestiona els límits entre la natura i la tecnologia, així com les implicacions morals i ètiques d'aquestes innovacions.

La moda

LA MODA, COM ALTRES INDÚSTRIES CREATIVES, HA SIGUT ESCENARI
D'ASSETJAMENT I ABÚS DE PODER

LES DONES dissenyen el futur

El món de la moda no sols és un aparador de creativitat, sinó també un complex entramat de professions on les dones han guanyat un paper protagonista, per ús però també per la seua “elaboració”. La moda ha evolucionat des de ser un reflex de les normes socials cap a un espai que permet a les dones liderar, crear i innovar en múltiples àrees: des de dissenyadores i estilistes fins a fotògrafes i redactores especialitzades.

Moda i Societat: Una Revolució Encapçalada per Dones

En el segle XX, la moda va ser inicialment una ferramenta per a reforçar les normes de gènere. No obstant això, dissenyadores com a Coco Chanel van revolucionar aquesta visió en prioritzar la comoditat i la llibertat. Al llarg de les dècades, les dones han desafiat els estereotips i assumit rols clau en cada racó de la indústria

En els anys 60, Mary Quant va introduir la mini falda com un símbol d'alliberament femení. Durant els anys 90 i 2000, la diversificació del sector va permetre a dones ocupar rols més tècnics i creatius en àrees com a estilisme i fotografia.

2. Els múltiples rols de la dona en la indústria de la moda

Les dones no sols creen peces, sinó tendències: Stella McCartney va ser pionera en moda sostenible i vegana, mentres Miuccia Prada combina tradició i modernitat amb el seu enfocament avantgardista.

L'estilisme i l'escriptura en moda han sigut fonamentals per a definir el llenguatge visual i narratiu d'aquesta indústria: Grace Coddington, directora creativa de Vogue, va redefinir la fotografia de moda com a art narratiu i Suzy Menkes, periodista influent al sector, porta dècades marcant la pauta de les tendències globals.

Encara que històricament els fotògrafs de moda han sigut predominantment homes, les dones han guanyat terreny. Exemples d'això són: Annie Leibovitz: que amb el seu enfocament emocional, original i tècnic en fotografia ha redefinit el retrat de moda i Petra Collins, fotògrafa contemporània que celebra la diversitat i la bellesa no convencional.

Les models han transcendit el rol de “maniquins” per a convertir-se en activistes i creadores de canvi. Exemple

d'això és Winnie Harlow, qui ha usat la seua visibilitat per a advocar per la diversitat.

3. L'evolució cap a la sostenibilitat i l'ètica laboral

La indústria de la moda, responsable del 10% de les emissions globals de carboni, enfronta una transformació impulsada per líders femenines com són Eileen Fisher i Stella McCartney, les qui lideren iniciatives de reciclatge i producció ètica. I aquest és un canvi definitiu en paraules de la dissenyadora britànica: *"La moda sostenible no és una tendència, és una responsabilitat."*

En els últims 5 anys, les marques han augmentat un 35% l'ús de materials sostenibles.

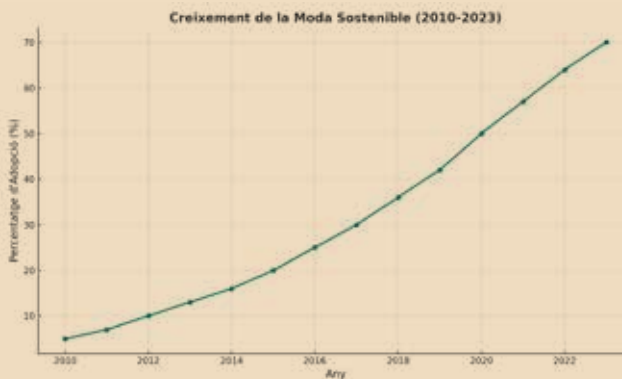
4. Dades de la representació femenina en el sector

Com va dir Diane von Fürstenberg: *"Les dones han sigut, i continuaran sent, l'ànima d'aquesta indústria: no sols com a inspiració, sinó com el seu motor creatiu"*, no obstant això, són les majors consumidores del sector, però segons les últimes dades, el 75% dels empleats en moda són dones, encara que només el 25% ocupa càrrecs directius.

Si bé és cert que las passarel·les han augmentat un 50% la diversitat racial i de gènere des de 2010, el sostre de cristall també esta present en aquest sector.

5. Els obstacles que les dones enfronten en la indústria de la moda

No obstant això, en el sector més anhelat per moltes de les adolescents del nostre país no tot és or el que relluïx. Malgrat els avanços reeixits per les dones en el sector de

Creixement de la moda sostenible (2010-2023)

la moda, el camí no ha estat exempt de desafiaments significatius. Des de l'assetjament en entorns laborals fins a la subestimació de la seua capacitat per qüestions de gènere i edat, les dones han hagut d'enfrontar-se a una sèrie de barreres que mereixen ser analitzades i visibilitzades.

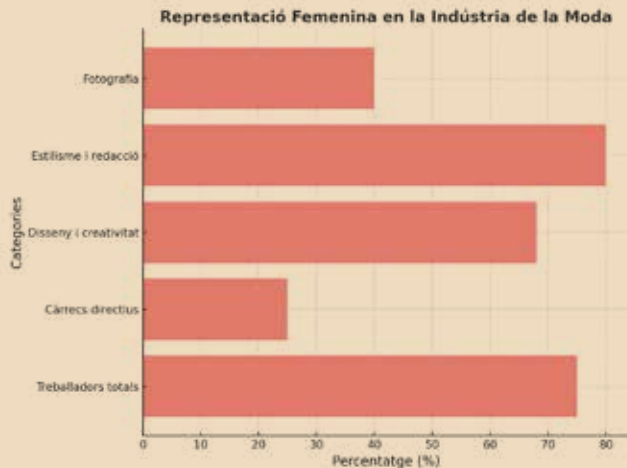
L'assetjament en la indústria: Un problema persistent

La moda, com altres indústries creatives, ha sigut escenari d'assetjament i abús de poder. Casos d'alt perfil han exposat el costat fosc d'aquest sector, on dones, especialment joves, han sigut víctimes de comportaments inapropiats.

Edie Campbell, model i activista, va alçar la veu per a resoldre això fa uns anys, denunciant: *"es hora que la indústria siga un lloc on les dones puguen prosperar sense por."*

Menyspreu en rols clau

En professions com a estilisme, redacció o fotografia, les

Representació femenina en la indústria de la moda

dones han hagut de lluitar pel reconeixement que sovint s'atorga automàticament als seus col·legues masculins.

Aquest menyspreu augmenta quan a més de dona, són joves. Però una de les dones més destacades del sector, Anna Wintour, editora en cap de Vogue, ho va definir amb claredat: "Quan les dones lideren, canvien les regles del joc per a totes."

Per sort són moltes les que continuen apostant per somnis i triomfant en ells, encara que algunes dades són millorables:

- Les dones fotògrafes, per exemple, representen menys del 15% en les principals publicacions de moda.
- En rols tècnics, com a producció o direcció artística, sovint són considerades menys competents per prejudicis infundats.

La moda és una indústria poderosa que té la capacitat de transformar no sols com ens vestim, sinó també com ens veiem a nosaltres mateixos i als altres. Encara que les dones han enfrontat desafiaments, la seua resiliència i creativitat estan impulsant un canvi profund cap a un sector més inclusiu i equitatiu. La dissenyadora Stella McCartney té clara la tendència d'este món: "el veritable luxe en la moda no és només la qualitat, sinó també l'equitat."

6. Conclusió: Un sector transformador liderat per dones

La moda no sols reflexa canvis socials; els impulsa. Les dones, des de dissenyadores fins a redactores, fotògrafes i estilistes, lideren un sector que avança cap a la sostenibilitat, l'equitat i la innovació.

En esta secció, permetran a les autores del llibret que tenen a les seues mans fer un xicotet homenatge a la seua xicoteta "fashionista", una jove que era un tauró en el sector, encara que la seua aparença poguera semblar d'un xicotet peix.

Una dona valenta, decidida, i que haguera sigut una revolució en aquest sector si la vida li ho haguera permès, que va tindre clar front qui va voler silenciar-la per la seua edat i la seua curta experiència unes paraules de Diane von Fürstenberg: "*La moda és una declaració de poder i apoderament: ens ajuda a comptar qui som.*"

Referències

- Business of Fashion (2023). Estat global de la moda.*
- ONU (2023). *Impacte ambiental i laboral de la moda.*
- Fashion Revolution (2023). Condicions laborals en la moda.*

Lauren Izquierdo

Periodista, escriptora i prescriptora de moda

Noves generacions

La primera vegada que vaig decidir que anava a dedicar-me al món de la moda i la bellesa, un professor em va dir: “de veritat penses ser algú en el món de la moda amb una talla trenta-huit?” Per allà llavors jo tenia un TCA bastant important que guardava –com totes les que ho han patit–, en màxim secret. Supose que va ser eixa força tan absurda i valenta alhora, eixa que només tenen els joves amb un propòsit i que els fa pensar que sempre tenen raó i que es menjaran el món, la que em va fer dir: “tu podràs, mou el cul i muda’t a Madrid”.

L'ambició en les dones sempre s'ha vist com una cosa negativa, perquè cal ser femenina, dolça i dòcil. Porten tota la vida carregant-nos amb la pressió de corregir el nostre caràcter perquè siga afable, de buscar un home per a casar-nos ràpid i sentir-nos completes, i de ser exitoses en els nostres treballs (encara que mai més que ells, perquè a més, quan et quedes embarassada, o has de deixar el teu treball o reduir la jornada perquè “com no passaràs més temps amb els teus fills per a passar-ho treballant?” “Potser hi ha una cosa més important que la família?”). Si no ho fas, et convertixes en Miranda de Sexe a Nova

York. Fes un exercici i pregunta-li a les teues amigues. Ningú vol ser Miranda, i tampoc Bridget Jones, i encara així, continuen sent exemples del que pot succeir si no et camines amb ull.

En la universitat, prompte em vaig adonar que el nostre treball com a publicistes, periodistes o relacions públiques consistia cinquanta per cent a enllardar, i cinquanta per cent a fer “*networking*”. Llavors, em vaig passar els meus primers anys fent malabars entre les classes avorrides i els exàmens interminables, pràctiques en una redacció casposa en la qual em feien sentir xicoteta, estúpida, grossa i lletja tota l'estona; i esdeveniments

als quals només anàvem els becaris perquè en teoria “no eren prou importants”.

I per alguna cosa es comença, no? Les generacions que han anat sorgint després no aguantarien això ni de broma, però els que estem enmig de les velles glòries i les noves “*Gen*” (com ho anomenen els moderns) hem hagut de saber adaptar-nos. I ens hem adonat de moltes coses.

Per a començar, el món del periodisme i la publicitat és tan precari que es dividix en tres grans grups: les velles glòries, eixes que mantenen el seu sou i que es neguen a adaptar-se perquè creuen (erròniament) que després

SOM EL NOSTRE PITJOR ENEMIC. I LES DONES ENTRE NOSALTRES MOLT MÉS.

d'elles tot acabarà, les "María Pombo" que pensen de veritat que tot el que vivim és una realitat existent; i les mortes de fam, entre les quals m'incloc, i amb molta honra. Les mortes de fam són eixes que han descobert que la unió fa la força, que de res servix creure't més que ningú –principalment perquè sabem el que cobres i qui és la teua cap–, i que vetlen pel teu benestar laboral, econòmic i emocional.

La nova generació de periodistes i publicistes no vol caps, sinó líders; no temen dir l'edat que tenen perquè s'han adonat que l'edatisme és una estupidesa, tingues menys de vint-i-cinc anys o més de cinquanta. No entren per la porta com si foren Miranda Presley de "El diable es vist de Prada" (llevat que siguen una Maria Pombo); i s'han adonat que la salut mental és el més important. Perquè sense ella no som res ni ningú. Gràcies, Inés Hernand.

Cavalquem en un món de nostàlgia absoluta, sostres de cristall (que suposadament no existixen, però sí) i un context cada vegada més complicat en el qual pagar un lloguer és impossible, comprar una casa un somni difícil d'aconseguir i en el qual la meritocràcia és un concepte tan fràgil com les promeses dels nostres polítics. Sense parlar d'esta vida al Hannah Montana que fa que tot el nostre dia a dia –de portes per a fora– es veja ple de glamur, sort i famosos. Lamentablement, res d'això és real.

A tot això li sumem la pressió que ha incrementat moltes xarxes socials, i que aquesta indústria, alimentada per

les directrius del putó "SEO" dels collons, impulsem: ser eternament jove, veure't primíssima i molt guapa, i tindre uns hàbits tan disciplinats i aparentment saludables que acaben desembocant en tot el contrari.

Així i tot, hem aconseguit (i continuem lluitant) per una vida en la qual treballem per a viure i no visquem per a treballar. I eixos "esdeveniments pocs rellevants" ens han portat a descobrir a grans dissenyadors com *Reveligion*, *Palomo Spain*, o *Dominnico*; a fer que les nostres cançons estiguen plenes de protestes que es convertisquen en himnes amb *La La Love You*, *Recycled* o *Rigoberta Bandini*, entre molts altres.

Sí, el món està canviant, però encara ha de fer-lo molt més.

Així que, trencaré una llança a favor de la meua generació i insistiré en alguna cosa que ja he anat avançant: res és real, res és immediat, i tot necessita el seu temps. Pel·lícules com "La substància" o "Uglies" ja ho han advertit. No tot val. Si alguna cosa estem aprenent i estem intentant transmetre és que la paraula saludable fa honor precisament a uns temps més pausats i a un benestar en el qual tractes al teu cos com el teu temple i cuides la teua ment amb el respecte que se li té a un cirurgià que acaba d'eixir d'una operació de setze hores o a un pilot d'avió.

Som el nostre pitjor enemic, i les dones entre nosaltres molt més. No costa res ser amables, escriure-li un missatge a la teua amiga per a recordar-li que la vols (sen-

se motiu justificat), dir-li a la cambrera que t'ha servit el teu cafè d'especialitat que t'encanta el seu color de pèl, a eixa dependenta que t'ha ajudat que li senten molt bé els vaquers, o a la repartidora de Amazon que tinga un bon dia.

Hauríem de ser més amables amb less altres i amb nosaltres mateixes, hauríem de donar-nos la mà de veritat, i fer-nos la vida més senzilla. Sense pressions, sense comentaris maliciosos o sense juís malintencionats. El context que ens ha tocat viure ja és prou dur com per a anar per ací com si fórem Marco Aurelio. Totes vam créixer volent ser Carrie Bradshaw i ens hem adonat que, en realitat, som Maui, perquè abans de res "soc una fashion victim? Evidentment".

Ties, que la teua amiga no vol ser mare, fenomenal; que vol casar-se i que el seu enllaç isca en l'Hola!, fenomenal també; que la teua companya de pis s'ha anat a Austràlia un any perquè se sent perduda, ajuda'l a mirar vols barats; que la teua millor amiga ara serà la directora d'una multinacional, acompanya-la a mirar vestits per a l'estilisme de la seua primera reunió...

Qualsevol realitat és vàlida, qualsevol manera de viure és extraordinària; i si ara mateix et sents com Julia Roberts en la pel·lícula de "*Menja, resa, estima*" tingues molt present que res és el que sembla, i que l'única cosa que importa és qui eres, qui vols ser i què pots aportar a la gent a la qual et vol i a tu mateixa.

Respira profund i comença de nou. És igual les vegades que tornes a la casella d'eixida. Al final, Curro Suárez té raó en una cosa: "cuidar sempre és la millor manera de voler".

El turisme

EL TURISME HA EVOLUCIONAT ENORMEMENT EN LES ÚLTIMES DÈCADES.
PERÒ ESTE PROGRÉS NO SERIA POSSIBLE SENSE EL PAPER CRUCIAL
DE LES DONES.

EL NOU MAPA DEL TURISME: dones al capdavant i xarxes socials al rescat

El turisme és un dels sectors més representatius de la globalització. Segons l'Organització Mundial del Turisme (OMT, 2023), aquesta indústria contribuïx amb el 10% del PIB mundial, genera prop de 300 milions d'ocupacions i és una font clau d'ingressos per a països en desenvolupament. No obstant això, més enllà de les xifres econòmiques, el turisme reflecteix profundes transformacions socials i culturals.

En aquest context, les dones han exercit un paper crucial, des de la seua històrica vinculació a ocupacions de base fins al seu ascens com a líders empresarials i creadores de tendències en plataformes digitals. Analitzar aquesta evolució no sols revela els canvis en el sector, sinó també en l'estructura social que el sustenta.

El turisme global: d'un luxe elitista a una experiència universal

El turisme, tal com el coneixem hui, va començar a prendre forma després de la Segona Guerra Mundial, amb l'augment de la classe mitjana, l'expansió del transport aeri i la democratització de l'accés als viatges. En els anys 50, menys de 25 milions de persones viatjaven internacionalment cada any. Per a 2022, eixa xifra va aconseguir

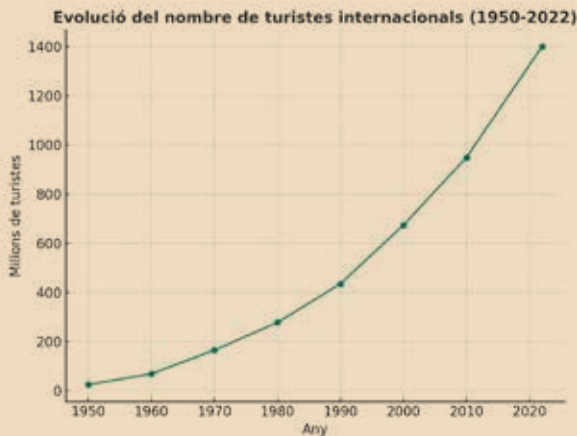
els 1.400 milions, marcant un creixement exponencial.

Entre els factors que expliquen aquesta evolució destaquen:

- **Avanços en el transport:** Des dels vols de baix cost fins als trens d'alta velocitat, l'accessibilitat geogràfica ha sigut clau.
- **Digitalització:** Internet va revolucionar la manera en què es planifiquen i consumixen els viatges. Plataformes com Booking, Airbnb i Skyscanner han fet del turisme una experiència més personalitzada.
- **Sostenibilitat:** En els últims anys, la preocupació per l'impacte ambiental ha impulsat tendències cap al turisme ecològic i responsable.

Motor econòmic: la feminització del sector

El turisme és també un dels majors generadors d'ocupació a nivell global. Segons la OMT, en 2022, el 54% de les ocupacions turístiques estaven ocupats per dones, en comparació amb el 39% en altres sectors econòmics. Això posiciona al turisme com una porta d'entrada laboral per a milions de dones, especialment en països en desenvolupament.

Evolució del nombre de turistes internacionals (1950-2022)

Participació femenina en llocs de treball turístics i càrrecs de lideratge (2022)

Participació femenina en ocupacions turístiques i posicions de lideratge (2022)

Distribució laboral en el sector turístic:

- **Ocupacions tradicionals:** Les dones dominen en àrees com la hostaleria (55%) i la restauració (60%).
- **Càrrecs de lideratge:** Malgrat la seua alta participació, només el 23% de les posicions directives en empreses turístiques són ocupades per dones (EIGE, 2022).
- **Bretxa salarial:** Les dones en turisme guanyen, en mitjana, un 15% menys que els seus companys masculins, una bretxa menor que en altres sectors però encara significativa.

El turisme modern

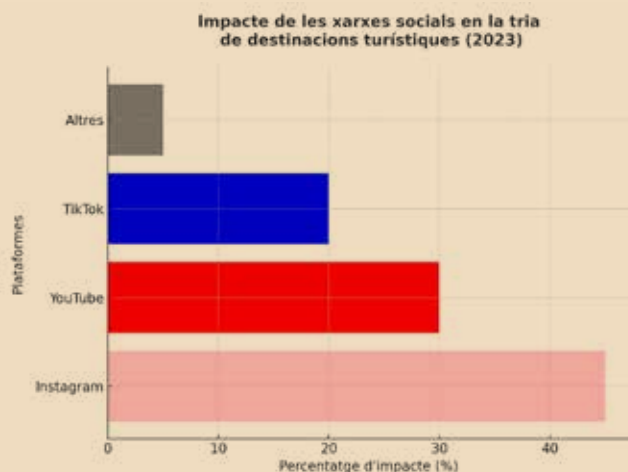
El sorgiment de les xarxes socials ha transformat la forma en què es consumixen experiències turístiques. Un estudi de Deloitte (2023) revela que el 74% dels millennials i el 65% de la Gen Z trien les seues destinacions de viatge basant-se en recomanacions de influencers.

L'impacte econòmic de les influencers és major del que inicialment puguem imaginar. Generen fins a un 20% de les reserves turístiques en mercats específics, superant en efectivitat a campanyes publicitàries tradicionals. A més, promouen destins sostenibles, ajudant a diversificar el turisme i reduir la sobrecàrrega en punts turístics tradicionals.

Ana María Moreno, especialista en màrqueting turístic, indica que "El turisme s'ha convertit en una economia impulsada per recomanacions visuals i emocionals. Les influencers no sols generen tendències; també reconfiguren economies"

Conclusió: Dones com a Protagonistes del Turisme Modern

El turisme ha evolucionat enormement en les últimes dècades, però aquest progrés no seria possible sense el

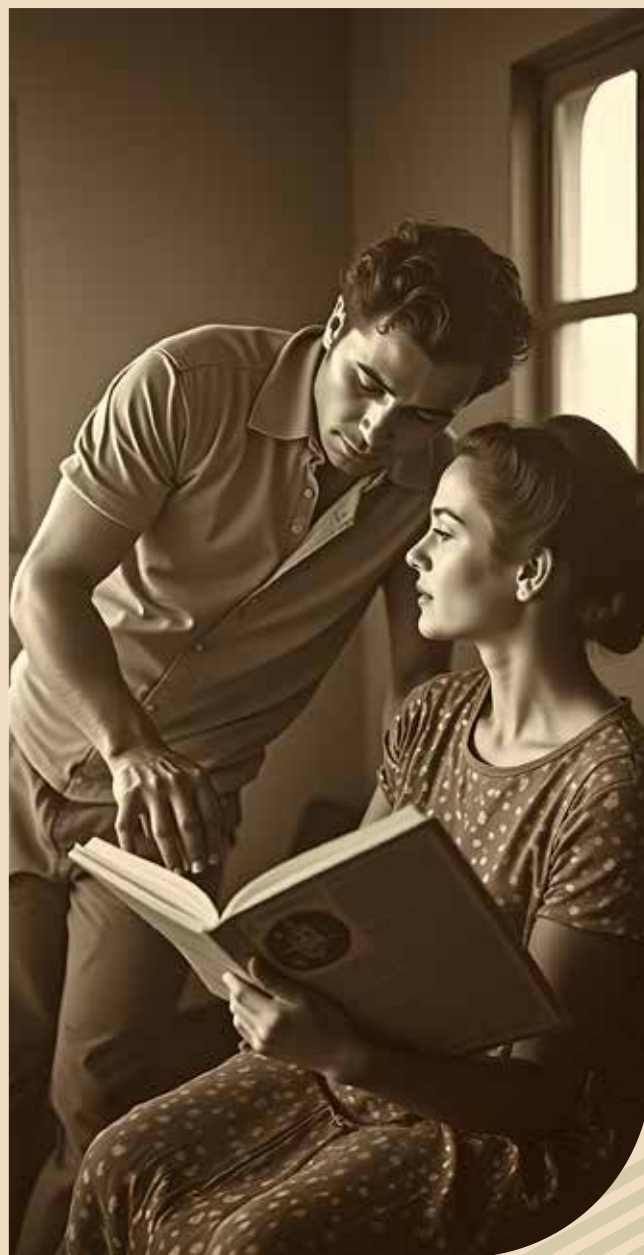
Impacte de les xarxes socials en l'elecció de destinacions turístiques (2023)

paper crucial de les dones. Des de treballadores en ocupacions tradicionals fins a influencers que transformen destins, el seu impacte és innegable. En un món post pandèmia, on el turisme busca reinventar-se, les dones continuaran sent el motor de canvi cap a un sector més inclusiu, sostenible i divers.

En definitiva, la influència de les noves líders en RRSS no sols transforma la manera en què viatgem, sinó que re-defineix l'impacte social i econòmic del sector.

Referències Bibliogràfiques

- Organització Mundial del Turisme (OMT). (2023). Informes anuals.
- Deloitte Insights. (2023). *Digital Trends in Travel*.
- European Institute for Gender Equality (EIGE). (2022). *Gender and Tourism*.
- Statista. (2023). *Tourism and Hospitality Reports*.
- Moreno, A. M. (2023). *Màrqueting de Influencers en el Turisme Post-COVID*.

Diti Raya

Influencer i directora d'estratègia creativa

Cor obert i ment curiosa

Des que tinc memòria, els viatges han sigut una part integral de la meua vida. He recorregut el món no sols com una apassionada dels viatges, sinó també com a part del meu rol professional, on m'he exercit com responsable de "influencers" viatgers de 16 nacionalitats diferents, impulsant el turisme en destins autèntics i transformadors. Aquesta doble faceta m'ha permès observar de prop com el turisme ha evolucionat, i com homes, però sobretot dones joves, últimament han emergit com a figures clau en aquest sector.

Quan era xicoteta, viatjar molt era un luxe reservat per a alguns. Hui dia viatjar ha deixat de ser una activitat merament recreativa o turística. Ja no funciona com un re-

sultat d'un any dur de treball, unes vacances, o alguna cosa que algú "haja de guanyar-se". Hui dia, viatjar s'ha convertit en una de les formes més autèntiques de viure. Se li pot arribar a dir una necessitat? Jo opine que sí.

Per què ens passa que quan viatgem ens convertim en la nostra millor versió? O potser no una millor versió, però una altra versió molt més lliure? Per què quan penses en els teus viatges, per molt que algunes de les coses no isqueren com vas planejar, sempre acabes recordant el bo? Eixe gelat en eixa plaça? Eixa vista sense paraules? Eixe home local que va ser tan amable? Eixe pla imprevis? Eixe museu tan meravellós? Eixe restaurant tan bo?...

El sector del turisme ha experimentat una evolució impressionant en les últimes dècades, i un dels canvis més significatius segurament han sigut les xarxes socials. Estes han jugat un paper fonamental en aquesta transformació, democratitzant l'accés a informació i experiències de qualsevol viatge. Des del meu rol, he pogut veure com hem pres la davantera en aquest àmbit, convertint-nos en referents d'inspiració per a altres persones que també somien amb explorar el món.

Abans, la idea que una persona viatjara sola era quasi impensable; evidentment abans no hi havia un Whatsapp, un Facetime, un Skype, un Google Maps, Google Translator, Revolut, asseguradores en línia... s'entén per on vaig no?

És evident que estem en un moment de privilegis en el que al sector turístic es refereix. Alguna vegada has preguntat als teus pares o als teus avis on estimarien o haurien estimat viatjar? Et convida que ho faces. Pot ser que isca una conversa preciosa gràcies a eixa pregunta.

Prosseguint, considere que tenim una sort increïble de poder tindre d'una forma tan accessible el viatjar. Hi ha tanta gent de tot arreu del món aventurant-se per compte propi, descobrint i experimentant destins que fa 50 anys era impensable accedir. El que em porta personalment a creure que aquest canvi no sols reflectix una evolució en la societat, sinó també una revolució en com els joves es veuen a si mateixos i com veuen el seu lloc en el món.

La importància de viure el moment, el volgut FOMO, està clarament cobrant-se el seu paper. Ja no s'estila deixar les coses per a després, hi ha una vida, 193 països que conèixer i anem a contrarellotge. És per això que entre els joves de hui dia el viatjar SI és un acte de necessitat.

Hi ha quantitat de joves "sol travel", quantitat, moltíssims més dels que us podeu imaginar. De veritat. Pestanyeges i es multipliquen. Les noves generacions estan agafant gust a això de llançar-se al desconegut. Diuen que una vegada que ho proves només vols viure eixa adrenalina una vegada i una altra.

No obstant això, no tot és color de rosa. Hi ha destins on l'apoderament de la els "sol travel", i sobretot de les dones "sol traveler" encara tenen un llarg camí per recórrer. Viatjar només requereix precaucions addicionals, però és precisament aquesta realitat el que ha enfortit la nostra determinació. Hem demostrat que no li temem a res. Molts viatgen sols, i no em mal interpreteu, no em referisc a viatges de tot inclòs i hotel cinc estrelles, sinó en experiències autèntiques i reals com acampar sota les estrelles a Moçambic, pujar-se en cotxes de locals per a moure's per Indonèsia, recórrer un país amb tren sense saber on dormiràs l'endemà, ballar amb gent als carrers de Cuba, pujar-te en un pesquer i llançar-te a nadar amb taurons...

Cada experiència, ja siga pròpia o compartida, ens recorda la importància de viatjar amb respecte i ment oberta. Sovint, les percepcions d'un país estan filtrades pels mitjans o les polítiques internacionals. Això és una cosa que em fa tanta pena...

No som conscients, però ens convertim en marionetes d'aquestes narratives, oblidant que un país és molt més que la seua situació política. Molt, molt molt més. Alerta, que no dic que no haja de tindre's en consideració, i que s'haja de secundar o no secundar. Parle de la capacitat de poder despolititzar destins. Descobrir la veritable essència d'un destí en la seua gent, la seua hospitalitat, la seua cultura, la seua gastronomia, la seua música, la

seua cultura, els seus paisatges i la seua autenticitat. Començar a ser fidels creients del que els nostres ulls veuen i el nostre cor sent, no del que altres ulls veuen o altres persones xafen.

Això em recorda a la 'síndrome de París' que afecta turistes japonesos. Sabies què existeix un lloc a París que acull a japonesos per depressió? L'ambaixada del Japó a París ha arribat a repatriar a alguns ciutadans que en arribar a la ciutat del Sena entren en 'collapse' i no són capaços de continuar el seu viatge. Per què? Pel concepte idealitzat que s'ha fet de la ciutat a través de fotos, i o amb les xarxes socials. Això significa que no és una ciutat extremadament meravellosa? No. Per a mi és una de les meues ciutats favorites. Però segurament per a un japonès, no. Però tots dos tenim el nostre propi criteri perquè tots dos hem anat a París i hem pogut prendre una decisió del destí totalment personal. I eixa és la clau, per a bé o per a mal, tindre la teua pròpia experiència d'un lloc. Perquè cadascun viu una destinació d'una forma diferent.

Al final, en dedicar-me al lloc i al sector al qual em dedique, he pogut escoltar històries completament inspiradores d'aventurers que han viatjat soles a llocs que no sabia ni de la seua existència en un mapa. Cadascun ha trobat una cosa única i hi ha vegades que un mateix destí té mil versions diferents d'este.

Juraria que ja es considera refrany la meravellosa frase de "viatjar és la millor escola". És una cosa que porte escoltant a casa des que tinc memòria i crec no generalitze quan dic que és un sentiment que molta gent comparteix quan viatja sent que com més viatge: "...més aprenc", "...més empatitze" i "... més entenc moltes coses". Tantíssimes coses. Viatjar t'ensenya humilitat.

T'enfronta a situacions que desafien els teus preconceptes i t'obliga a adaptar-te, aprendre i créixer. Cada país té el seu propi ritme, les seues pròpies regles no escrites, i és tasca del viatger respectar-les i apreciar-les. Al final del dia, el que defineix un viatge no són les selfies enfront de monuments famosos, (que sent, un poc també) sinó les connexions que fem amb la gent local, les històries que compartim i les lliçons que portem amb nosaltres. No em crec que ningú que estiga llegint això, no puga contar anècdotes meravelloses de qualsevol dels seus viatges. Segurament algunes les considereu "ximpleries", però eixes ximpleries són un trosset del que sou hui dia.

En conclusió, viatjar ara com ara és una declaració d'independència. És una oportunitat per a descobrir no sols el món, sinó també a nosaltres mateixos.

Cada experiència ens modela, ens enriquit i ens transforma. Els travelers que he conegut en els meus viatges són testimoniatge que el món està ple de possibilitats. Ens hem alliberat de les cadenes de la por i hem abraçat l'aventura amb cor obert i ment curiosa.

VIATJAR ARA COM ARA ÉS UNA DECLARACIÓ D'INDEPENDÈNCIA. ÉS UNA OPORTUNITAT PER A DESCOBRIR NO SOLS EL MÓN, SINÓ TAMBÉ A NOSALTRES MATEIXOS.

La política

EL LIDERATGE FEMENÍ NO NOMÉS ÉS NECESSARI. SINÓ QUE
TRANSFORMA POSITIVAMENT LES SOCIETATS

LA POLÍTICA

amb mirada femenina

La política, una de les estructures més antigues de la societat, ha estat històricament dominada pels homes. Durant segles, les dones van ser excloses de les decisions públiques i relegades a l'esfera privada. No obstant això, el segle XX va marcar l'inici d'una transformació significativa, amb l'adquisició del dret al vot femení, l'accés a l'educació superior i, progressivament, a les esferes del poder polític.

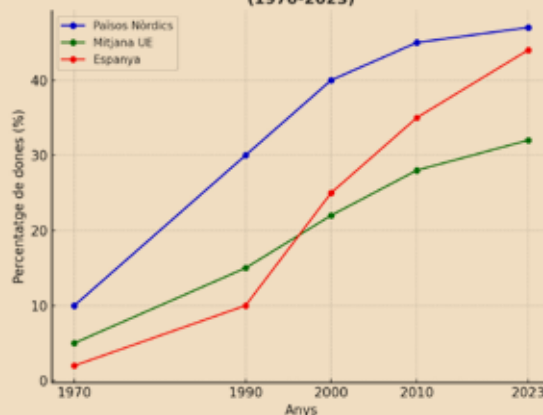
Al segle XXI, la igualtat de gènere és un objectiu en evolució, però encara queda camí per recórrer. Un dels avenços més destacats és la presència creixent de dones en càrrecs de lideratge, tant a Espanya com en el conjunt d'Europa, fet que reflecteix un canvi estructural fonamental.

L'evolució històrica:

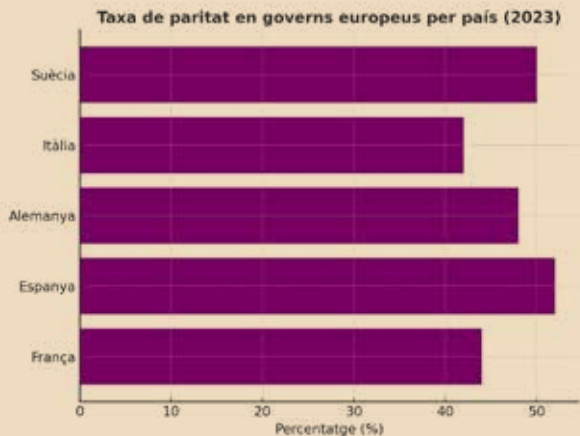
La lluita de les dones pel dret al vot va ser el punt d'inflexió de la seua participació en política. A Espanya, aquest dret es va aconseguir el 1931, gràcies al treball de líders com Clara Campoamor, qui va defensar amb fermesa que "la llibertat s'aprèn practicant-la". Europa, en canvi, va viure processos desiguals: Suïssa no va permetre el vot femení fins a 1971, mentre que països nòrdics com Finlàndia ho van implementar tan prompte com el 1906.

Durant la segona mitat del segle XX, la participació de les dones va augmentar de manera gradual però desigual. Als anys 70, només un 3% dels càrrecs parlamentaris a Europa eren ocupats per dones. Gràcies a l'augment de les quotes de gènere i polítiques específiques, aquesta xifra ha crescut fins al 32% en 2023 a nivell europeu, i fins al 44% en el cas d'Espanya. Margaret Thatcher, va deixar clar que "si una dona pot fer front als problemes familiars, pot governar un país."

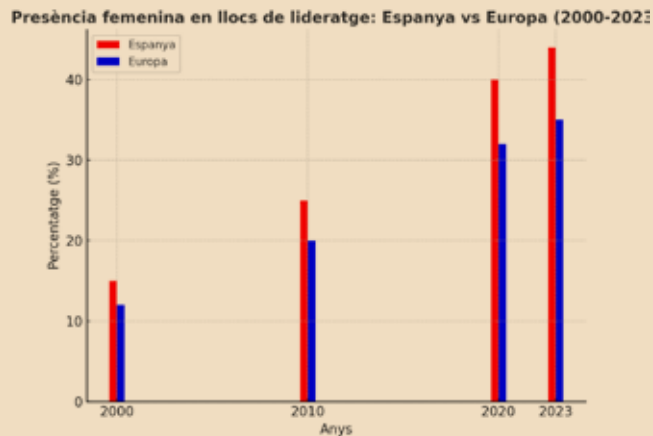
Evolució de la representació femenina en parlaments europeus (1970-2023)

Evolució de la representació femenina en parlaments europeus (1970-2023)

Presència femenina en llocs de lideratge: Espanya vs. Europa (2000-2023)

Taxa de paritat en els governs europeus per país (2023)

Les dones ocupen hui més càrrecs de lideratge polític que mai:

- **Països nòrdics:** Llocs com Suècia o Noruega tenen més del 40% de dones en els seus parlaments.
- **Espanya:** Amb un 44% de representació femenina al Congrés i un govern amb més del 50% de ministres dones (2023), és un dels països més avançats d'Europa.
- **Mitjana europea:** Tot i el progrés, hi ha disparitats notables. Alguns països de l'Est d'Europa, com Hongria, es mantenen per sota del 20% de representació femenina.

Reptes i oportunitats: Les barreres per trencar

Tot i el progrés, les dones encara s'enfronten a nombrosos desafiaments:

- **Sexisme institucional:** Comentaris despectius i micro-

masclismes segueixen sent comuns en institucions polítiques.

- **Dobles estàndards:** Les dones en política sovint són jutjades amb criteris diferents als dels homes, especialment pel que fa a la seua aparença o vida familiar.
- **Violència política de gènere:** Un informe del Parlament Europeu (2021) destaca que més del 58% de les dones polítiques han rebut amenaces o assetjament online.

Figures revolucionàries del lideratge femení

- **Àngela Merkel (Alemanya):** és un exemple d'una líder que va transformar la política europea. Com a canceller d'Alemanya durant 16 anys, Merkel va liderar la principal potència econòmica europea amb un estil pragmàtic. "No importa el gènere, el que importa és la determinació i el treball ben fet", va afirmar en una entrevista el 2015, perquè "la política no té gènere, només té reptes."

- Manuela Carmena (Espanya): va ser alcaldessa de Madrid entre 2015 i 2019, defensat un model de política més pròxim a les necessitats reals de la gent. Com a jutgessa, ja havia trencat estereotips, destacant per la seua lluita per la justícia social.
- Sanna Marin (Finlàndia): primera ministra des dels 34 anys, Marin simbolitza la joventut i el futur del lideratge femení. Amb un govern integrat majoritàriament per dones, ha reconfigurat el model polític nòrdic.

Conclusions

El camí cap a la igualtat de gènere en política ha estat llarg i ple d'obstacles. Tot i això, figures com Merkel, Marin i Campoamor han demostrat que el lideratge femení no només és necessari, sinó que transforma positivament les societats. Espanya ha estat un exemple de com les polítiques proactives poden accelerar aquest canvi, mentre que la lluita per la igualtat plena continua sent una prioritat.

Referències bibliogràfiques:

Inter-Parliamentary Union (IPU)–“Women in National Parliaments”.

European Institute for Gender Equality (EIGE)–“Gender Statistics Database: Women and Men in Decision-Making”.

Dahlerup, Drude (2006). *Women, Quotas, and Politics*. Nova York: Routledge.

Wängnerud, Lena (2009). “Women in Parliaments: Descriptive and Substantive Representation.” *Annual Review of Political Science*.

Organizació de las Naciones Unidas (ONU)–Informes de progrés sobre l'Objectiu 5 dels ODS.

Pérez-Fuentes Hernández, Patricia (2020). *Las Mujeres en la Política Española: Un Siglo de Avances*. Madrid: Alianza Editorial.

María José Carrera Garriga

Tinenta primera d'alcaldia l'Ajuntament de Sagunt i regidora responsable de personal, transparència, Policia Local, Protecció civil, *SAIC i servicis generals i noves tecnologies

Un camí de passions i desafiaments

Quan faig una ullada arrere i recorde la jove que va començar a interessar-se per la política, sent nostàlgia per la innocència dels seus pensaments, les seues irrefrenables il·lusions i el desbordant desig de canviar el món. A penes tenia 15 anys i em movia una passió intensa i genuïna, heretada en part del meu pare, qui era militant del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE). Recorde assistir a les reunions d'aquella època, quasi clandestines, en què vaig començar a percebre una realitat que em va atrapar des del principi i va marcar el rumb de la meua vida.

Van ser anys de canvi per a un país que buscava consolidar la seua democràcia i on una generació de polítics despertava la meua admiració, quasi tots referents mas-

culins com Felipe González, perquè en aquells dies les dones estaven majoritàriament apartades del focus mediàtic que segurament mereixien.

En eixe context inicial, vaig poder veure la precarietat dels servicis públics que el país gaudia i vaig comprendre que la política emergia com l'instrument més poderós per a transformar la societat. Vaig aprendre llavors que ocupar càrrecs polítics no era només una opció, sinó una responsabilitat per a impulsar eixos canvis necessaris.

Amb el pas dels mesos i els anys, vaig anar llaurant-me un camí dins de la política, primer participant en allò orgànic, treballant dins de l'estructura del partit, ja fora a la ciutat o a la comarca. En Joventuts Socialistes vaig viu-

re els inicis i em vaig implicar en la vida política i social del meu entorn. Fèiem de tot: des de preparar pancartes per a les manifestacions o pintar murals fins a participar activament en decisions internes que a poc a poc van tindre més calat.

Per sort, durant eixos anys, les barreres a les quals vaig haver d'enfrontar-me no van ser tant per ser dona, sinó per l'edat. Començar a militar als 15 anys portava amb si mateix reptes específics i no sempre era fàcil que les veus més veteranes et deixaren fer-te sentir. No obstant això, el pes real de la política tradicionalment ha recaigut en els homes i no ha sigut fins fa pocs anys quan l'espectre de representants polítics s'ha obert més i ha permès una participació més activa de les dones.

En això han tingut un paper fonamental les famoses "llestes cremallera", que van obrir el camí cap a una representació equitativa entre homes i dones, i de la qual estic molt orgullosa, ja que el meu partit és un banderer i exemple. Així i tot, ens queda molt per fer. La professió política continua sent, en gran manera, un espai masculinitzat, i és fonamental continuar lluitant per a trencar eixe sostre de cristall.

Per això, les dones que s'aventuren a dedicar part de la seua carrera professional a la política tenen l'actual desafiament d'aconseguir majors quotes de representació i visibilitat dins dels òrgans dels partits polítics, així com en les institucions del país. No es tracta només d'ocupar espais de poder, sinó de transformar la manera en què es gestionen i lideren les institucions.

Hui dia les institucions estan molt desprestigiades i la classe política genera una gran desconfiança entre la

ciudadania. Els qui dediquem part de la nostra vida a este servici tenim l'obligació de dignificar tant la professió com les institucions. La política la fem persones, i, com en qualsevol organització, hi ha els qui treballen bé i els qui no, però no podem permetre que el missatge de desconfiança cap a les institucions continue calant. En este sentit, crec que la visió femenina té molt a aportar. Les dones aportem un tarannà i una perspectiva distinta. Una manera de fer política que ha de ser reconeguda i valorada, i tant de bo un dia puguem veure una presidenta del Govern no sols com un símbol d'igualtat, sinó com el resultat d'un treball constant i merescut.

Han passat més de tres dècades des que vaig començar a transitar per este complex món que és la política, però puc dir amb orgull que encara conserve el foc en els ulls que tenia quan era una xiqueta i somiava amb canviar la realitat. He tingut la fortuna d'ocupar llocs de responsabilitat, de treballar en projectes en els quals crec fermament i de mantindre viva la flama de la il·lusió, cosa que considere fonamental en esta professió.

Des dels meus inicis, he tingut una premissa que guia cadascun dels meus passos: la lleialtat. Lleialtat als qui comparteixen el camí, al projecte i, sobretot, a les institucions que representem. Perquè la política, amb les seues llums i ombres, continua sent el camí per a transformar la societat i construir un futur millor per a tots.

La justícia

LES MANIFESTACIONS FEMINISTES A ESPANYA VAN CRÉIXER DE MANERA EXPONENCIAL DESPRÉS DEL CAS DE "LA MANADA"

LES LLEIS QUE HAN FET triomfar la igualtat

La igualtat de gènere és un principi fonamental dels drets humans, però la seua implementació en tèrmins judicials ha sigut un procés llarg i complex. Al llarg del temps, les lleis han evolucionat per a protegir millor els drets de les dones, al mateix temps que s'han produït canvis socials i culturals que han reconfigurat les normes sobre la igualtat.

La legislació i uns certs casos judicials han marcat un abans i un després en la lluita per la igualtat de gènere, com el cas de “la Manada”, que no sols van modificar lleis, sinó també la mentalitat col·lectiva sobre la violència i el consentiment.

L'evolució legislativa

Les lleis d'igualtat de gènere han sigut crucials per a garantir que els drets de les dones siguen respectats en tots els àmbits de la vida pública i privada. En el cas d'Espanya, diverses lleis clau han ajudat a transformar la societat, passant d'una estructura patriarcal a una en la qual la igualtat de gènere és una prioritat legal i política.

- **Llei de Violència de Gènere (2004):** Aquesta llei va ser un pas fonamental en la lluita contra la violència masclista, un fenomen que ha afectat milions de dones al llarg de la història. La ministra d'igualtat en eixe moment, Bibiana Aído, ministra d'igualtat a Espanya de 2008 a

2020, va destacar: “Amb aquesta llei, les dones deixen de ser considerades víctimes de segona categoria i se'ls reconeix el dret a viure una vida lliure de violència.” Aquesta legislació va establir mesures com a òrdens de protecció, centres d'atenció a víctimes, i va promoure una nova consciència sobre la violència de gènere, implicant la societat en la seua lluita contra la impunitat.

- **Llei d'Igualtat de Gènere (2007):** En 2007, Espanya va aprovar una de les lleis més avançades quant a la igualtat d'oportunitats entre hòmens i dones. Aquesta llei va buscar garantir la igualtat en l'àmbit laboral, reduint la bretxa salarial entre gèneres, promovent la conciliació de la vida personal i laboral i garantint la paritat en les llistes electorals.
- **Matrimoni Igualitari (2010):** Espanya, en 2010, va legalitzar el matrimoni entre persones del mateix sexe, ampliant els drets civils per a la comunitat LGBTQ+. Aquest pas no sols va promoure la igualtat de drets, sinó que també va establir un precedent quant a la visibilitat i acceptació de la diversitat sexual.
- **Llei de Garantia Integral de la Llibertat Sexual (2022), coneguda com “Només sí que és sí”:** Aquesta llei representa un gran avanç en la legislació espanyola, perquè estableix un marc integral per a garantir la llibertat sexual, prioritzant el consentiment explícit en totes les relacions sexuals. La llei defineix que el “sí que és sí”, establint que qualsevol acte sexual

sense consentiment explícit ha de considerar-se una agressió sexual. La ministra d'Igualtat, **Irene Montero**, ministra d'igualtat entre 2020 i 2023, va dir: "Amb aquesta llei, busquem un canvi radical en la cultura del consentiment, deixant arrere les interpretacions ambigües i exigint una protecció real per a les dones." Aquesta reforma està dirigida a erradicar la violència sexual i assegurar que totes les persones puguin gaudir d'una llibertat sexual plena, sense por de ser víctimes d'abusos. La llei també introdueix mesures per a l'atenció integral de les víctimes, el reforç de l'educació en igualtat i la sensibilització social. Al principi, la redacció de la llei va generar controvèrsies i debats, especialment sobre alguns aspectes clau, com la definició de consentiment i les penes per als agressors sexuals. Malgrat ser una reforma necessària per a avançar en la igualtat i en la protecció de les dones, va haver-hi preocupacions sobre si les mesures proposades serien suficientment clares i eficaces. Un dels punts més complicats va ser la falta de consens entorn de la pena i el tractament legal dels delictes sexuals, la qual cosa va portar a un enfrontament entre els partits polítics. Això va obligar a un acord entre els dos grans partits polítics d'Espanya, el PSOE i el PP, els qui, malgrat les seues diferències ideològiques, van entendre la importància de la llei per al benestar de la societat en el seu conjunt. Després de diversos mesos de discussió i ajustos, es va aconseguir una redacció final que permetera l'aprovació de la llei, fent èmfasi en el consentiment explícit i en una protecció més efectiva per a les víctimes. Aquest consens va reflectir un esforç per part dels polítics de posar el bé comú per damunt de les diferències partidistes, reconeixent que la lluita contra la violència sexual i la millora de la justícia en aquest àmbit és

un objectiu que beneficia a tota la societat. Malgrat els desafiaments inicials, la llei ha sigut un avanç significatiu en la protecció dels drets sexuals de les dones i en la redefinició dels comportaments socials respecte al consentiment.

- **Llei d'Identitat de Gènere (2014, l'Argentina):** l'Argentina va ser un referent a Amèrica Llatina en aprovar la llei d'identitat de gènere, que va permetre a les persones transgènere canviar la seua identitat legal sense la necessitat d'una cirurgia. La llei ha sigut reconeguda com una de les més progressistes del món quant als drets transgènere.

Casos Judicials que han Impactat la Justícia en termes d'Igualtat

En la lluita per la igualtat de gènere, alguns casos judicials han sigut transcendentals per a modificar no sols les lleis, sinó també les mentalitats socials. Estos casos, sovint acompanyats d'un fort component mediàtic, han forçat a la societat a repensar les seues actituds i a exigir reformes.

El Cas de "La Manada" (2016)

Un dels casos més controvertits i mediàtics dels últims anys a Espanya va ser el de "La Manada". En 2016, un grup de cinc hòmens va ser acusat d'abusar sexualment d'una jove durant les festes de Sant Fermín a Pamplona. El cas inicialment va ser jutjat com a abús sexual, i no com a violació, la qual cosa va generar una enorme indignació social. El filòsof José Luis Villacañas, expert en drets humans, va afirmar que: "Aquest cas posa de manifest la dificultat de la justícia per a comprendre el concepte de consentiment i la necessitat de canviar les lleis perquè reflectisquen millor la realitat de la violència sexual."

Les protestes massives als carrers sota el lema “No és abús, és violació” van ser decisives perquè el Tribunal Suprem revisara el cas i modificara la sentència, augmentant la pena i qualificant els fets com a violació. Aquest cas va portar a una reforma del Codi Penal espanyol, que ara estableix de forma més clara que qualsevol acte sexual sense consentiment explícit ha de ser considerat violació.

L'impacte de casos com el de “La Manada” no es va limitar a la modificació de les lleis. També va provocar un canvi profund en la consciència col·lectiva, especialment entre les dones, que van començar a qüestionar més obertament les normes socials sobre la violència i el consentiment.

Les manifestacions feministes a Espanya van créixer de manera exponencial després del cas de “La Manada”, i els moviments socials al carrer es van unir per a exigir justícia. En el context d'aquestes mobilitzacions, Raquel Ruiz, activista feminista, va comentar: “El que estem veient no és només un canvi en les lleis, sinó una revolució en les ments. El feminisme s'ha convertit en un moviment més plural i divers que mai.”

Aquest gràfic visualitza les lleis més destacades que han impulsat la igualtat de gènere a Espanya al llarg dels anys. Com podem veure, el camí cap a la igualtat ha sigut progressiu i ha implicat múltiples reformes.

Cap a una Igualtat Real

Malgrat els avanços legislatius, encara queda molt per fer per a aconseguir una igualtat plena i efectiva entre homes i dones. El canvi en les lleis i la mentalitat social és fonamental per a avançar cap a una societat més jus-

L'Evolució de la Igualtat de Gènere en la Legislació Espanyola

ta. Com va dir la filòsofa Simone de Beauvoir: “No es naix dona, s'arriba a ser-ho.”

Aquest canvi no sols depèn de les lleis, sinó de com es viu la igualtat en la vida quotidiana. La lluita per la igualtat de gènere continuarà sent una batalla tant legislativa com cultural. No obstant això, els casos judicials com el de “La Manada” han demostrat que la pressió social pot transformar el sistema judicial i canviar les normes de convivència cap a una veritable equitat de gènere.

Referències

- Aído, B. (2004). *Llei de Violència de Gènere: Una nova perspectiva per a la igualtat*. Ministeri d'Igualtat, Espanya.
- Sánchez, E. (2010). *La igualtat en el segle XXI: reptes i avanços*. Editorial Segle XXI.
- Villacañas, J. L. (2017). *Violència sexual i drets humans: Lliçons del cas de “La Manada”*. Edicions Akal.
- Montero, I. (2022). *Llei de Garantia Integral de la Llibertat Sexual: Canvis i Desafiaments*. Ministeri d'Igualtat, Espanya.
- De Beauvoir, S. (1949). *El segon sexe*. Gall

Margarita Soler Sánchez

Presidenta del Consell Jurídic Consultiu de la Comunitat Valenciana.

La dona i el Dret: la importància de les *primeres vegades*

La meua amiga Julia té 83 anys. Quan va acabar la carrera de Dret volia ser jutgessa, però allò era impossible en aquella Espanya de mitjan anys 60 del passat segle, on *la jutgessa* era *la dona del jutge*. No seria fins a l'any 1966, amb l'aprovació de la Llei 26/1966, que s'eliminarà la prohibició que les dones pogueren ser jutgesses o fiscals. La pròpia norma explicava en el seu *Preàmbul* –en tèrmens que hui resulten paternalistes i irrisoris– per què fins llavors no se'ls hi havia permès: *“Tal excepció va respondre, sens dubte, no a la idea d'una falta de capacitat o responsabilitat de la dona per a exercir tals càrrecs, sinó més prompte a una protecció dels seus sentiments davant determinades actuacions que el compliment del deure faria ineludibles”*. Fins i tot va haver de passar una dècada per-

què, en desembre de 1977, Josefina Triguero Agut va ser la primera dona a ingressar en la carrera judicial en la història d'Espanya. Una pionera a la qual seguirien centenars, milers de dones juristes, fins a representar en l'actualitat el 57'2% de la carrera judicial, segons dades de l'any 2024.

Cal recordar que fins a finals del segle XIX i principis del XX existien limitacions o prohibicions explícites perquè les dones estudiaren en les universitats espanyoles i fins i tot durant bona part del segle XX les dones només van poder accedir en alguns casos excepcionals a estudis vinculats als *rols del cuidat* –relacionats tradicionalment amb l'acompliment de las dones– com a magisteri, farmàcia o branques sanitàries.

Així que només fa poc més de cent anys que la valenciana Ascensión Xirivella va obtenir el primer títol de llicenciada en Dret en la història d'Espanya. No fa falta dir que per al dret cent anys no és res. El dret existeix des que va haver-hi necessitat d'establir regles per a decidir què i com importava, qui decidia o qui es quedava el que fora que estiguera en conflicte, i això, per la força o amb regles, sempre, des que hi ha subjectes sobre la faç del planeta, s'ha donat.

Hi ha principis en el dret i fins a tribunals com el *Tribunal de les Aigües de València* que poden presumir de ser milenaris. Jo vaig estudiar en una Universitat, la de València, que ve impartint títols de jurista des de el moment de la seua constitució per part *dels jurats de la ciutat de València* fa 525 anys. Déu n'hi do. Però és que no és res el temps que en la procellosa mar dels segles i les seues vicissituds, en la immensitat de les regles que s'han imposat, algunes canviant i altres inamovibles, les dones hem sigut subjectes per al dret.

Només fa cent anys que les dones podem ser advocades a Espanya, menys de cinquanta que som ciutadanes –llevat que afegim el breu espai temporal durant la II República en el qual les dones també van gaudir del dret de sufragi– i les dones encara continuem sent notícia per complir les conegudes fites de *les primeres vegades* – com em va passar a mi quan fa set anys em van nomenar presidenta del Consell *Jurídic Consultiu* de la Comunitat Valenciana.

La "proesa" de *la primera vegada* d'una dona en l'advocacia només té cent anys i –no està de més emfatitzar-ho– va ser en aquesta Comunitat Autònoma, en concret en el *Col·legi d'Advocats de València*, quan en 1923 Ascensión Xirivella va ser també la primera advocada de la nostra història. Uns anys després, ja durant la vigència de la República va ser convidada a dissertar sobre el tema "La dona i l'advocacia" en el preciós paranimf de la *Universitat de València* on també estan amb les seues primeres vegades, doncs en els seus 525 anys d'història en l'actua-

litat compta per primera vegada amb una rectora. Doncs bé, el 15 de desembre de 1935, Xirivella en un il·lustratiu paràgraf de la seua intervenció assenyala: "*Quan vaig voler col·legiar-me i vaig haver de complir amb el requisit de presa de possessió, es va posar sobre la taula de la Sala de Govern de l'Audiència de València, si a eixos efectes se'm considerava dona o home, i després de diversos dies de llargues i delicades meditacions, en els quals va tindre la Sala la seua consciència entre els Evangelis i la Llei, es va imposar l'esperit antifeminista del Codi, i la Sala va resoldre i em va comunicar per mitjà del Fiscal, llavors de la seua Majestat, que jo als efectes professionals, era home. Renuncie a descriure-us la impressió que em va fer el descobriment; però sí que he de dir-vos pel baix, perquè no isca d'ací, que els dos minuts que vaig viure teatralment, el paper d'home, vaig sentir en l'íntim de la meua consciència un enrogiment i sorpresa, pel miracle legal. Més tard, aquella sorpresa que m'assaltava el conèixer la decisió dels hòmens, sagaços hermeneutes de la Llei, es va baratar en comprensió. Era excessivament nou l'exemple i l'espectacle de la dona irrompent en les activitats de la vida.*"

Hui és 2025. Les aules d'aquella Facultat de Dret en la qual estudià Ascensió Xirivella ja no estan en el vell edifici de *La Nau*, després de passar per Blasco Ibáñez, s'han traslladat al Campus *dels Tarongers*, i les dones que estudien a les seues aules són percentualment més nombroses que els hòmens, i la seua degana, Clara Viana, ja no és la primera. Ho va ser en 1985 Carmen Alborch. I les egressades, més nombroses que mai, seguiran vides professionals en els diferents àmbits que el Dret permet i seran jutgesses, fiscals o notàries, registradores o advocades, tècniques de l'administració o procuradores. I seguiran, o no, els deixants de les que els van precedir;

de Pilar de l'Oliva, que ha sigut la primera dona a presidir el *Tribunal Superior de Justícia* de la nostra Comunitat; de María Emilia Adán, la primera a presidir el *Col·legi de Registradores*; de Teresa Gisbert, la primera Fiscal Superior de la CV; de Margarita Mariscal de Gant que va ser la primera *Ministra de Justícia* a Espanya en 1996; de María Emilia Casas, primera presidenta del Tribunal *Constitucional* en 2004; de María Teresa Fernández de la Vega, primera presidenta del Consell *d'Estat* en 2018 o d'Isabel Perelló, primera dona a presidir el *Consell General del Poder Judicial* en 2024.

Hui ja són moltes les *primeres vegades* de dones en càrrecs de responsabilitat en els espais públics del Dret, però que aquests magnífics exemples que ens ofereixen les nostres *juristes pioneres* en un món fins fa poc vedat a les dones no ens impedisca veure que encara queda molt per fer. Encara les dones ocupen un percentatge xicotet sobre el total dels càrrecs directius en la major part de les professions i també en el món del Dret: en els tribunals superiors de l'escalafó judicial, en els col·legis d'advocats o de registradors, en les associacions de juristes, en els grans despatxos de l'advocacia, ...

El futur, no obstant això, se m'antulla encoratjador, les noves generacions de dones juristes han de ser una garantia que la falta de paritat actual en eixos acompliments serà revertida en uns anys. La societat serà segur millor, per més democràtica i també per aprofitar millor tots els talents, si les dones podem participar en igualtat de condicions, també en l'àmbit del Dret, que es va començar a llaurar fa poc més de cent anys amb eixes *primeres vegades*.

⟨ HUI JA SÓN MOLTES LES *PRIMERES VEGADES* DE DONES EN
CÀRRECS DE RESPONSABILITAT EN ELS ESPAIS PÚBLICS DEL DRET. ⟩

La igualtat

UNA DE CADA TRES DONES EN EL MÓN HA EXPERIMENTAT VIOLÈNCIA
FÍSICA O SEXUAL EN ALGUN MOMENT DE LA SEUA VIDA.

DE L'OMBRA A LA LLUM: generacions que canvien el joc

La igualtat de gènere ha passat de ser un ideal abstracte a una meta tangible en el segle XXI. Durant dècades, les societats han tolerat comportaments masclistes, activitats sexistes i una falta d'equitat que, en molts casos, estaven profundament normalitzats. No obstant això, moviments com el Me Too, juntament amb el creixent paper de les noves generacions, han provocat un canvi cultural sense precedents, desafiant les estructures patriarcals i espentant cap a un model de societat més igualitària.

Una lluita en evolució

La igualtat de gènere ha evolucionat de manera significativa en les últimes dècades, especialment des de la segona mitat del segle XX. Des del sufragisme fins als moviments moderns, la lluita pels drets de les dones ha passat per diferents etapes.

En el segle XIX, la lluita pel vot femení va marcar l'inici de les demandes formals d'igualtat. La segona ona feminista va portar el debat sobre el cos, la sexualitat i la desi-

gualtat en l'àmbit laboral en la dècada dels 70, però des del inici del nou segle, han sorgit moviments digitals com *Me Too* i campanyes com *Time's Up* van permetre denunciar l'assetjament i abús sexual de manera global.

Un dels majors avanços en termes d'igualtat ha sigut la visibilitat i condemna de comportaments masclistes que prèviament passaven desapercibuts o eren acceptats com a "normals". La proliferació de moviments com el ja esmentat #MeToo, iniciat en 2017, va marcar un punt d'inflexió en la conversa pública sobre l'assetjament sexual i l'abús de poder. Segons un informe de l'Institut Europeu d'Igualtat de Gènere (EIGE), un 64% de les dones europees van afirmar en 2022 que ara senten major llibertat per a denunciar conductes inapropiades en comparació amb 2010.

No sols ea llibertat fa realment del nostre món un lloc on la igualtat existeix, sinó també com la societat en la qual vivim ha canviat les "ulleres" amb les quals perceben unes certes accions, perquè com va dir l'expresidenta de Xile, Michelle Bachelet: "El progrés de les dones no es

mesura només per la seua llibertat, sinó també per com les societats perceben la desigualtat.”

El masclisme, durant segles, va estar integrat en activitats i comportaments quotidians que s'acceptaven sense qüestionament. Des d'expressions populars fins a dinàmiques de poder en el treball, aquestes pràctiques han començat a identificar-se i rebutjar-se de manera activa.

Segur que a qualsevol de les persones que lligen aquestes línies se li ocorren comentaris inapropiats en el treball que anteriorment s'amagaven en frases com “és només una broma” justificaven l'assetjament verbal.

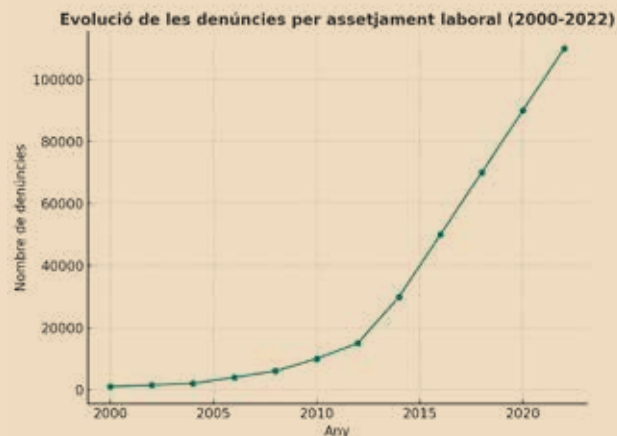
Sens dubte hem viscut amb rols de gènere imposats, i per això las dones eren relegades a faenes de casa mentres els homes assumien el control econòmic. Però a més el contingut que s'emetia en televisió, per exemple, era prova de violència simbòlica amb publicitats i pel·lícules promovien estereotips masclistes.

Segons un informe de l'Institut Europeu per a la Igualtat de Gènere (EIGE), el 67% de les dones a la UE han experimentat algun tipus de comportament masclista en el lloc de treball.

Però encara que reeducar a societats que s'han criat immersos en eixos costums és molt complicat, són eixes les que han format a les noves generacions rebutgen dinàmiques que abans es consideraven “normals”, des d'acudits sexistes fins a desigualtat salarial.

El paper de les noves generacions

La generació Z i els millennials han exercit un paper crucial en l'evolució de la igualtat. Aquestes generacions

Evolució de les denúncies per assetjament laboral (2000-2022)

no sols rebutgen comportaments masclistes, sinó que també exigeixen un canvi estructural en tots els nivells socials.

Pot ser que a les persones que sostenen aquest llibret entre les seues mans i no tenen clar la diferència entre generació Z i els millennials, els següents fets li resulten aliens, però hi ha 3 aspectes claus que fan de la societat actual un lloc més segur per a les dones:

- **Cultura de la cancel·lació:** La denúncia pública de figures que perpetuen comportaments sexistes.
- **Ús de xarxes socials:** Plataformes com Instagram i TikTok s'han convertit en eines per a educar i conscienciar sobre igualtat.
- **Major diversitat:** Les noves generacions promouen models de masculinitat més inclusius i equitatius.

Percepció de les noves generacions sobre el masclisme (2010-2023)

Percepció de les noves generacions sobre el masclisme (2010-2023)

Un informe de Pew Research (2022) mostra que el 74% dels joves entre 18 i 30 anys consideren que la igualtat de gènere és una de les principals prioritats per a construir una societat justa. Sens dubte, Greta Thunberg, és una icona per a eixes noves generacions i com ella va indicar *“Som la generació que no sols denúncia, sinó que també construïx una nova narrativa.”*

Desafiaments Pendants i Mirant al Futur

Malgrat aquestos avanços, la igualtat de gènere enfronta reptes significatius. La violència de gènere continua sent un problema crític; segons ONU Dones, una de cada tres dones en el món ha experimentat violència física o sexual en algun moment de la seua vida. A més, la pandèmia de COVID-19 va exacerbar les desigualtats, ja que moltes dones van assumir una càrrega desproporcionada de treball domèstic i cura no remunerada.

No obstant això, el progrés aconseguit en els últims anys és un testimoni de la capacitat de les societats per a canviar. A mesura que la igualtat de gènere s'aferma com un valor universal, podem esperar que les noves generacions impulsen un canvi encara major. Com va exposar Kamala Harris, exvicepresidenta dels Estats Units: “No hi ha límit per al que les dones poden aconseguir si se'ls dona igualtat d'oportunitats.”

Un ideal que és ara prioritat

El camí cap a la igualtat de gènere ha avançat significativament en els últims anys, tant en termes socials com laborals. Encara que persisteixen desafiaments, el progrés reeixit reflecteix un canvi fonamental en les actituds i estructures globals. Amb una major consciència social, legislació més inclusiva i un enfocament continu en l'educació i la representació, el futur de la igualtat de gènere sembla prometedor.

Aquest progrés no sols beneficia a les dones, sinó a tota la societat, ja que promou una distribució més justa dels recursos i oportunitats, i fomenta un entorn on tots, independentment del seu gènere, puguen prosperar. La lluita està lluny d'acabar, i el compromís col·lectiu continua sent clau per a construir una societat més equitativa.

Referències

Institut Europeu per a la Igualtat de Gènere (EIGE). Informes anuals, 2022.

ONU Dones. *Gender Equality and Women's Empowerment*.

The Guardian. “The Impact of #MeToo on Workplace Culture.”

Pew Research Center. *Gender Equality Among Generations, 2022*.

Tarana Burke. Entrevistes i declaracions sobre el moviment *Em Too*.

Elvira Graullera

Delegada Europa Press Comunitat Valenciana

Xiqueta, poses tu els cafés?

El sector de la comunicació és molt ampli, però si ens cenyim al paper de la dona en els mitjans informatius, crec que encara hi ha molt de biaix tant en l'accés a llocs de direcció i presa de decisions.

Algunes i alguns continuen pensant que la raó que les dones no ascendisquen és per decisió i responsabilitat seua per "preferir" dedicar-se a cuidar als seus fills i cada vegada més dels seus pares majors, quan la veritat és que en moltes plantilles les hores que treballen tant caps com subordinats són molt similars.

A més hui dia amb teletreball i la noves tecnologies -que no tinc molt clar que ens permeten reduir el temps in-

vertit en el treball- es pot aconseguir una flexibilitat que hauria d'afavorir tant a pares com a mares gestionar la conciliació millor i que la dona deixe de tindre l'estigma que en un moment de la seua vida no podrà donar tot el que se li demana. Per sort, cada vegada em trobe a més companys que en els seus horaris diaris contempen algun buit a la setmana per a atendre els seus fills, i la progressiva ampliació dels dies de baixa després del naixement de fills també està jugant un paper important per a eixa visió d'igualtat per part de les empreses.

No obstant això, encara estem lluny perquè en el periodisme hi haja una paritat en els llocs de responsabilitat així com en els salaris. Algunes dades així ho corroboren, com els el informe 'Sostre de vidre al periodisme valen-

cià' de 2021 publicat per la Unió de Periodistes Valencians que arreplega que 'sols' el 20% dels màxims càrrecs directius dels mitjans de comunicació valencians estan ocupats per dones. En total, de les 214 posicions de direcció i responsabilitat en aquestos mitjans, només el 37,9% d'estos llocs estan ocupats per dones i destaca el "cas especial" que suposa l'agència Europa Press, amb més del 70 per cent de redactores amb presència en tots els llocs, inclosos el de delegada (ja que ocupe des de fa 27 anys).

UGT destaca en un estudi de 2023, que el 3% de les dones que treballen en mitjans de comunicació a Espanya accedeix a llocs de direcció, enfront del 7,4% dels ho-

mes, encara que aquestes ocupen el 45% dels llocs de treball. Quant a la bretxa salarial, segons dades de 2021, assenyala que les dones del sector van guanyar un 21,5% menys que els homes, una bretxa superior a la mitjana de tots els sectors econòmics (19,9%).

I de forma més global, el Institut Reuters en un informe de 2024 sobre la desigualtat de gènere en el lideratge de les sales de redacció, després d'analitzar 240 grans mitjans en línia i offline en 12 mercats de quatre continents, conclou que "a penes" el 24% de les 174 direccions estan en mans de dones, malgrat que, en mitjana, les dones representen un 40% del total de periodistes que exerceixen la professió.

HE CRESCUT EN UN ENTORN EN EL QUAL SEMPRE S'HA VALORAT EL PAPER DE LA DONA. AMB UNA MARE QUE SEMPRE HA TREBALLAT

És clar que encara no hi ha hagut una “r-evolució” en aquest sector i es necessita un canvi cultural important. Supose que encara han de passar generacions, encara que em preocupa detectar un cert retrocés en com molts joves tornen a reivindicar un paper de la dona en rols del passat. Però soc optimista.

S'ha millorat en alguns aspectes, en les formes i sobretot en què cada vegada hi ha més referents o es visualitzen més. També hi ha ara una societat i més col·lectius que ajuden a exposar situacions en les quals es pot minvar la situació de la dona professional i donen suport perquè no hi haja un sentiment de por o repressió.

Amb molts anys ja en la professió he vist actituds poc agradables que, a vegades, han sigut més que eixos micromasclisme abans tan habituals, sobretot en unes seccions com la d'economia, on vaig començar, en què els homes eren majoria aclaparadora. Arribar a una trobada en la qual tots són homes, ser l'única dona i la més jove i directament et diguen “xiqueta, poses tu el café?”. Perdona!

Però no entres al drap, tens les de perdre, millor fulminar-los amb la mirada i serenament traslladar-los que els puc posar igual, espere, que tots els presents. Llavors reaccionen i balbotegen.

O eixa cavalleries mal entesa, que sembla que t'estan dient bo com eres inferior, més feble o delicada -no sé el que pensaran- t'ajude o comentaris sobre la vestimenta, fora de lloc i fins i tot 'mofar-se' amb comentaris que pretenen ridiculitzar a la dona. Això m'emportà en eixa secció i després en dirigir, a vestir d'una manera 'més seria', de 'executiva', una forma d'apoderament? És possible, encara que no s'usava llavors eixa paraula.

Moltes persones lleven importància a eixa tipus de coses però tenen efectes perquè et poden fer pensar, que igual és veritat que no és món per a tu. I això en periodisme s'ha vist de forma més evident en cas de reporteressas a les quals no han deixat anar a cobrir una guerra els seus mitjans o un succés d'un cert risc per si els pot passar alguna cosa. Paternalisme mal entès.

L'organització del treball en una professió com el periodisme que requereix llargues jornades i té gran dosi d'imprevistos, potser més variats que en unes altres, també necessita una revisió. No ajuden molt eixos horaris de reunions posats per homes que no se senten amb la necessitat de conciliar perquè donen per fet que una altra persona ho fa, ni convocatòries a deshores sense justificació sobretot per col·lectius que després defenen i reclamen la conciliació

D'això sí que puc contar que he sigut molt pesada cada vegada que acabava un acte professional o reunió tard i els companys, quasi sempre homes, perquè en la Comunitat valenciana la direcció dels mitjans en la seua majoria era i és figura masculina, animaven per a anar a prendre alguna cosa, em dirigia a aquells en període de criança i els deia si era per a així arribar a casa amb els xiquets ja en el llit. Amb tres fills sé perfectament el que suposa criar.

Per sort he crescut en un entorn en el qual sempre s'ha valorat el paper de la dona, amb una mare que sempre ha treballat, i he anat sempre a un col·legi mixt que per edat, potser, no era l'habitual. Però, malgrat tot això, no negaré que, a vegades, en entorns poc favorables, he sentit la 'síndrome de la impostora' encara que tinc clar que sempre cal anar cap avant i per això és molt important tindre referents a mà.

Quan he hagut de fer selecció de personal mai m'he fixat en el gènere, encara que és cert que crec que una plantilla variada enriqueix molt més i, potser això, si que ha sigut un criteri perquè davant dos persones amb iguals qualitats haja triat en funció del tot. A vegades m'han arribat a 'acusar' de decantar-me més per les dones que pels homes en ocupar llocs laborables però la veritat és que sempre ho he fet per criteris de professionalitat. És veritat que sempre hi ha hagut bon nombre de dones i de fet les dos redactores cap ho són.

Potser és que, fins ara, com els que sempre han triat han sigut homes ells sempre han triat a 'iguals', perquè són la seua xarxa de contactes, i pensen que totes faran el mateix. Per això és tan important que siga habitual veure en llocs de decisió a dones per a llevar eixa visió "masculina".

COLLABOREN

TRIGO y MIEC

FORN I BRIOIXERIA

**Carrer Buenavista 128, baix
Port de Sagunt (València)
96 267 42 96**

SI T'AGRADA MENJAR BÉ,
sabem com fer-te feliç

Carrer Illa de Còrsega, 54
Port de Sagunt

Reserves: 962 679 130

CLÍNICA
medical
estética

La belleza de
l'infinit

MÉS DE
30
ANYS

clinicamedicalestetica

clinica_medicalestetica

www.clinicamedicalestetica.com

PORT DE SAGUNT. Avinguda 9 d' Octubre 77. Telèfon: 962 690 160

DOCAL
ASSESSORIA

Carrer Alicante Privada, nº6. Baix
46520 Port de Sagunt
Telf / Fax 96.269.04.85

EL CELLER FAURA

El lloc on celebrar

WhatsApp: 620 24 28 57

Telèfon: 96 260 50 05

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

RESTAURANT **EL CELLER** FAURA

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

EL CELLER
RESTAURANT

FARMÀCIA

TORTAJADA

DES DE 1931

962 670 215 - 689 986 644

Carrer Puig de Pasquès, 1. Sagunt, 46500

inf@farmaciartortajada.com

www.farmaciartortajada.com

EXPERTS EN DERMOFARMÀCIA

SPD - Sistema Personalitzat de Dosificació

SEGUIMENT FARMACOTERAPÈUTIC

FORMULACIÓ MAGISTRAL

MONITORATGE DE PRESSIÓ ARTERIAL

FISIOTERÀPIA

PERFORACIÓ DE L'ÒBUL DE L'ORELLA

MÓN INFANTIL

ANÀLISI DE GLUCOSA I COLESTEROL

VETERINÀRIA

Clínica Julve

96 268 04 27 / 665 194 897

www.clinicajulve.com

Av. del Maestrat, 5, 46520 Port de Sagunt,

METGE ESPECIALISTA EN REHABILITACIÓ - MEDICINA ESTÈTICA CONTROL METABÒLIC I MEDICINA GENERAL

Des de la Clínica Julve volem aprofitar aquest espai que ens deixa la falla Teodoro Llorente per donar-vos a conèixer la nostra clínica i informar-vos dels tractaments que oferim,

A la nostra clínica trobareu tractaments mèdics estètics com peeling químics, exosomes, vitamines, botox, fils tensors, farciments dermis de pòmuls i llavis, rejuveniment facial, bruxisme i esclerosi de varius.

A més, a més, des de fa dos mesos s'ha incorporat al nostre equip una metgessa especialista en rehabilitació, oferint serveis de diagnòstic i tractament de patologies osteoarticulares, lesions deportives, dany cerebral i dolor: Infiltracions ecoguiades de hialurònic o analgèsics, punció seca en contractures, paràlisi facial o distonies (espasmes musculars) amb toxina botulínica.

Elaborem cada dia l'autèntic pa de la teua vida,
el pa dels teus records i emocions,
el pa que ens agrada compartir.

Formem, amb amor, les nostres peces rage a mà.
Pastem amb farines de cereals ancestrals
i massa mare de cultiu.

Respectem els processos llargs de fermentació
perquè el nostre pa siga més digestiu i
amb autèntic sabor de cereal, millor conservació i
propietats organolèptiques.

Avinguda 9 d'Octubre 22
Port de Sagunt

962690172
www.lapanaderiadetuvida.es

Ingenio KIDS

*Creació de Videojocs, Robòtica,
Animació, Modelatge 3D, Edició Multimèdia...
Des dels 5 anys fins a Batxiller*

T'esperem!

@IngenioEducacionTecnologica

@IngenioKidsNews

www.ingeniokids.com

Aula Ingenio - Avinguda La Ribera, 6 - Port Sagunt
Contacte: ingeniokids3.0@gmail.com - 615 36 88 33

Menú diari
Pizzas per a portar

Reserves i comandes

961 183 816   601 765 093

Avinguda 9 d'octubre, 12, baix
46520 Port de Sagunt (València)

PIROTÈCNIA
ALTURA
ALT PALÀNCIA

J. JOSÉ CANO ASUNCIÓN

Comercial, tècnic de muntatges i trets

jjcanoas_comercial@outlook.es

626.749.627

Partida el Berro, s/n, 12410 Altura,
Castelló

piroalpa@piroalpa.es

964.14.70.26 / 722.489.814

BAR
Don Quijote

Don Quijote

Carrer Progrés 15, Port de Sagunt

6 4 3 3 4 4 6 2 0

RECAMBIOS VIVES

La teua botiga de recanvis

**Avinguda Corona de Aragó, nau 7,
Port de Sagunt 46520 , València
administrador@recambiosvives.es
Telèfon:96 267 14 54
www.recambiosvives.es**

ieeee!

SAGUNTO CASH

CASH & CARRY

XÈ QUE BO!

Fes les teues comandes de falles en el nostre centre. Tenim

DESCOMPTES
de traca

*A fer
la ma.*

BONES FALLES
2025

LA MARE QUE VA

Tot per l'aire

96 187 23 11 - 677 83 98 29

Situat al carrer Aceria 27B 465290

Polígon industrial Ingruinsa · Port de Sagunt (València)

Horari d'atenció al públic de 9:00h a 14:00h i

de 16:00h a 19:00h. Els dissabtes de 9:00h a 14:00h

Sandoval.

L l e n c e r i a | C o t i l l e r i a

Carrer Concepció Arenal, 8
46500 - Port de Sagunt

albalat
centre d'especialitats

Port de Sagunt
Plaça Espanya, 1, baix
Telèfon: 962671202

València
C/ de Ciril Amorós, 16
Telèfon: 963528119

cuidar

les nostres tradicions
ens posa en peu.

 **caixa
popular**
Cuidem les persones.

ZACERRI

Manya urgent 635 614 675

Obertura de portes cuirassades i blindades
Còpia de claus vehicles. Transponedor
Canvi i manteniment de panys
Instal·lació i finestres de portes cuirassades

961187200 · 635614675 / Carrer de Sant Pere, 25 B, Port de Sagunt

FRIOSÀ *i més!*

Climatització · Lampisteria · Fred
Electricitat i manteniment

635 614 675 · 610 880 885

Plaça 1 de Maig,64
46520, Port de Sagunt (València)

Tel.: 96 267 14 76
Fax: 96 267 80 99

Josefina Garcia, s.l.
ADMINISTRACIÓ LOTERIES Nº2
C.I.F.: B-98.467.202

Carrer Illa de La Toja, 4
Telèfon 617 38 38 28
Port de Sagunt

BODEGA

M I C Ó

Carrer Teodoro Llorente, 193, 46520 Port de Sagunt, València
Telèfon: 962670139

BRODAT PERSONALITZAT I INDUSTRIAL
CARRER TEODORO LLORENTE, 142
46520 PORT DE SAGUNT
962690941

Broseta

CONFECCIÓ I GÈNERES DE PUNT

Teodoro Llorente, 167 · Port de Sagunt
Telèfon: 96 267 23 92

- VESTUARI LABORAL
- EPIs
- SENYALITZACIÓ
- TÈXTIL PUBLICITARI
- MARXANDATGE

**TENIM TOT EL QUE
NECESSITES PER A
DONAR IMATGE AL
TEU NEGOCI**

PERSONALITZACIÓ DE PEÇA

- Serigrafia
- Brodats

---

96 267 61 92

C. ALCALÁ GALIANO, 26
PORT DE SAGUNT, VALÈNCIA

EDUARDO CAMPANARIO
perruquers

Carrer Luis Cendoya, 142 - B
46520 Port de Sagunt • València
☎ 96 268 04 83

RESTAURANT/ARROSSAR
CHARQUITO

MENÚ DIARI - TAPES I ARROSSOS

C/Castelló, 35 baix- Port de Sagunt

643 829 338

FARMÀCIA RODRIGO

646 89 43 24

Carrer Mare de Déu dels Dolors, 12,
46520 Port de Sagunt, Valencia

96 267 57 78

@farmaciarondrigo_

Floristeria Feli

*Au. 9 d'octubre, 63
Port de Sagunt*

Tel. 962672582

WhatsApp 609243385

feli.u@interflora.es

www.facebook.com/floristeriafeli

centres de nutrició
GARAULET
Aprima aprenent a menjar

Inmaculada Lara Gallego
Dda. Nutrició i dietètica

Carrer Alicante Privada, 6, baix, esquerre
46520, Port de Sagunt (València)

T: 962 677 038
sagunto@garaulet.com
www.garaulet.com

Gestoria i assessoria
Grammage

www.gestoriagrammage.com

Herboristeria Taiyi
CENTRE D'ACTIVITATS HOLÍSTIQUES COMPLEMENTÀRIES

Carrer Cid, 7, baix. 46520 Port de Sagunt
Telèfon: 962 683 360

Mar

*Indumentària
Brodats
Serigrafia*

Carrer del Treball, 17, 46520 Port de Sagunt
Telèfon: 960 05 25 61
Mar Gimeno López
mar@indumentariamar.com

Marcelino Cabrera

tendència en moda

Pepe Jeans
LONDON

MOLLY *
BRACKEN

Salsa
JEANS

el Pulpo

Carrer Mare de Déu dels Dolors, 5,
46520 Port de Sagunt, València

**Avinguda Camp de Morvedre, 2
(escaira av. Mediterrani)
46520 Port de Sagunt (València)**

Reserves: telèfon 96 108 87 94 - 620 24 28 37

**Venda de Peixos i
Marisc del Mediterrani**

C/ Vall d'Albaida, 8, 46520 Port de Sagunt (València)

Tlf. 630 01 03 81

Servici a Restaurants

ELENA PALANCA MUÑOZ
N° col·legiada 2885

Carrer del Treball, 28, sota
46520, Port de Sagunt

Mòbil: 692 135 045

info@clinicapeus.es
www.clinicapeus.es

Quirosol
Mª Soledad Ludueña
Quiromassatgista

Atenció a domicili
Embenatge neuromuscular | Descontracturant
Tractament amb ventoses | Altres tractaments

ROTOS

ROTOS

ROTOS

ROTOS

ROTOS

CORTINES
CONFECCIÓ I INSTAL·LACIÓ
RETALLS, TEIXITS I ROBA DE LLAR
TELA DE DISFRESSES, GRAN VARIETAT

CAMP DE MORVEDRE, 83. TEL. 96 267 84 33 / 682 439 845
PORT DE SAGUNT, VALÈNCIA

Visita'ns en

Carrer del Treball, 10, 46520 Port de Sagunt

Avinguda 9 d'Octubre 71, 46520 Port de Sagunt

Telèfon: 96 267 37 81

@sabordelmonte

/sabordelmonte

www.sabordelmonte.es

Servici a Domicili

QUICK-STEP

PINTURES - PARQUETS - DECORACIÓ

**PLAÇA 1er DE MAIG, 2
PÒRT DE SAGUNT**

692 891 523

Des de 1969

Saneamiento Biosca Sanchis

Distribuidor Oficial: **Roca**

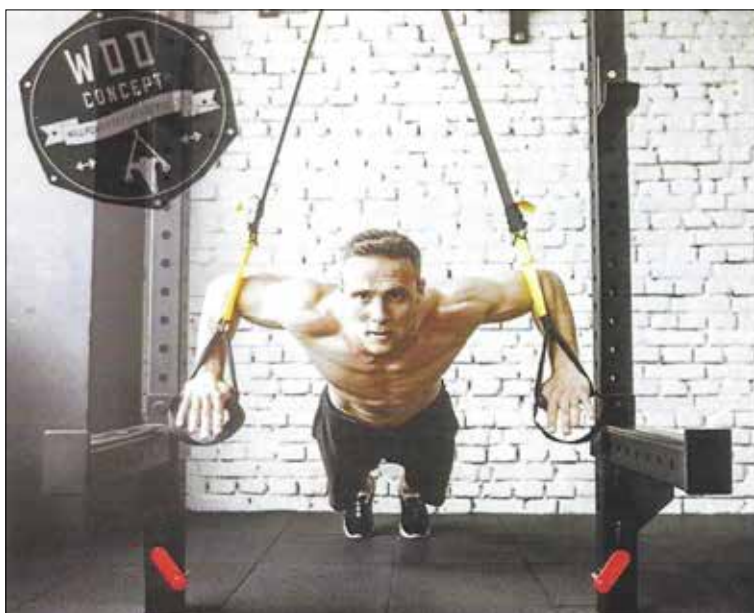
EXPOSICIÓ I VENDA:
Carrer Teodoro Llorente, 124
46520 Port de Sagunt (València)

Telèfon i Fax: 96 267 04 85
WhatsApp: 605 050 485
info@saneamientobiosca.es

 96 267 26 43

floristeriasayas.es / floressayas1@hotmail.com
Carrer del Treball, 23, 46520, Port de Sagunt, València

**CENTRE D'ENTRENAMENT
PERSONAL: INDIVIDUAL I
GRUPS REDUITS**

Planificació i assessoria esportiva

Carrer Teodoro Llorente, 177, baix
Port de Sagunt
633 17 06 80

**JOYERO C
ARTE SANOS Rubio, s.l.**
Miguel Angel Rubio Domene
Gemmòleg des de 1968

Telèfon: 96 267 17 31
Carrer Sogorb, 28, 46520
Port de Sagunt, València

loli Burgos

Victoria Marzo Burgos

Maquillatge i pentinat
esdeveniments • falleres

Carrer Mare de Déu del Carme, 11, 46520
Port de Sagunt, València
Tel. 962 672 215

LOS RASOS DE
MARGA

CORTINES - TALLERS PROPIS
TEIXITS - TELES DE DISFRESSES

Telèfons: 96 267 97 75 · 638 972 602 · email: rasosmarga@gmail.com
Carrer Pablo Iglesias, 23 · 46520 Port de Sagunt

ESTUDI CREATIU
EUREKA
SOLUCIONES

 HAPPY DAYS
DISSENYNS QUE EMOCIONEN

Av. Sants de la Pedra, 49 baix. - Sagunt (València) - 697 57 68 62

L'A.C. FALLA TEODORO LLORENTE

agraeix a totes i a tots,

col·laboradores i col·laboradors, veïnes i veïns, amigues i amics, que continuen amb nosaltres fent que la nostra falla seguisca endavant.

Gràcies a totes les falleres i tots els fallers d'aquesta comissió, que lluiten i posen il·lusió dia a dia per a continuar creixent com a falla, i sobre tot com a família.

Aquest any esperem sobretot que les falles siguen més especials si cap, tots junts farem de les falles 2025 inoblidables.

Bones festes falleres

Agenda d'actes

FEBRER

Diumenge 2: Gala Esport.

Divendres 7: Nit D'Albaes del nostre sector.

Dissabte 8: Sopar de Germanor.

Dissabte 15: Macrodespertà, dansà, ruta de la tapa de Teodoro i Crida.

Diumenge 16: Certamen pasdobles.

Dissabte 22: Bateig dels monuments.

Diumenge 23: Lliurament de recompenses.

Dimecres 26: Inauguració Exposició del Ninot.

MARÇ

Dissabte 1: Cavalcada d'humor faller Sector I i II.

Diumenge 2: Clausura d'activitats culturals i Gala de cultura.

Dissabte 8: Prefalles en Teodoro.

18:30h activitats infantils.

19:30h festa a la vesprada amb actuació musical.

21:30h sopar al carrer.

23:00h DJ.

Divendres 14:

Plantà dels nostres monuments i sopar de la plantà.

Dissabte 15:

Despertà en honor a la nostra presidenta executiva.

Menjar amb la delegación Oficial de la Targa Cecina.

Visita de cortesia a les comissions de Faura i Gilet.

Sopar en el casal.

Actuació musical i ball a càrrec de l'orquestra Zander.

Diumenge 16:

Despertà al casal.

Lliurament i recollida de premis.

Visita de cortesia als sectors III i IV.

Sopar en el casal.

Actuació musical i ball a càrrec de Dúo Paradais.

Dilluns 17:

Visita cortesia als sectors I i II.

Sopar al casal.

Actuació musical i ball a càrrec de Dúo Fantasia.

Dimarts 18:

Despertà en honor a la nostra fallera major.

Dia infantil amb jocs per a la xicalla: unflables i mini disco des de les 18.00 h.

Menjar.

Vesprada del soci.

Sopar gastronòmic al casal.

Actuació musical i ball al carrer amb un grup Tribut.

Dimecres 19:

Ofrena a la Mare de Déu del Desemparats.

Mascletà.

Menjar de Sant Josep.

Cremà del monument infantil.

Sopar de Sant Josep.

Cremà del monument gran.

NOTA: la comissió de l'AC Falla Teodoro Llorente es reserva el dret d'alterar este programa de festejos si així fóra necessari.

SOMOS DE LA TEODORO.

Xaranga toca i calla.

FALLA TEODORO LLORENTE

FALLA TEODORO LLORENTE

2025

2025

HUGO CABAS
PRESIDENT INFANTIL 2018

